

5 | rodna gruda

maj 1970

revija za Slovence po svetu

KOMPAS

**YUGOSLAV TRAVEL AGENCY
LJUBLJANA**

RENT A CAR V JUGOSLAVIJI
NAJEMI OSEBNIH AVTOMOBILOV
BREZ ŠOFERJA

OB OBISKU VAŠE STARE DOMOVINE
UPORABITE ZA PREVOZE OSEBNE
AVTOMOBILE

KOMPAS — RENT A CAR

Na razpolago so vam naslednja vozila:
Renault 8 — GM Opel Kadett — AUDI 60
in Mercedes 200 — Mercedes 200 Automatic

NAJEMI OSEBNIH AVTOMOBILOV
V ENO STRAN — ONE WAY RENTALS —
MED NASLEDNJI MI KLJUČNIMI MESTI
V JUGOSLAVIJI:

Ljubljana, Zagreb, Beograd, Dubrovnik, Split,
Opatija, Skopje

Nobenih stroškov dostave ali prevzema
osebne avtomobila,
razen v neključnih mestih.

Nobenih stroškov dostave ali prevzema
na letališčih, železniških postajah
ali v lukah

Cene zmerne — zahtevajte ponudbe!

Vse informacije in naročila
dostavite na naslov:

KOMPAS
RENT A CAR — LJUBLJANA
Miklošičeva 17

Naš poslovni partner v KANADI je
ADRIA TRAVEL SERVICE
4159 St. Lawrence Blvd.
MONTREAL 131, P. Q. — CANADA
Tel. 844-5292, 844-5662

POSLUŽUJTE SE NJEGOVIH USLUG!

Prيره

SKUPINSKA POTOVANJA V JUGOSLAVIJO 1970
Za člane U. C. z JET letalom

Montreal—Ljubljana—Montreal
22. junija do 25. avgusta 284,00 \$
Montreal—Ljubljana—Montreal
6. julija do 4. avgusta 284,00 \$
Montreal—Ljubljana—Montreal
13. julija do 3. avgusta 308,00 \$

KOMPAS

rodna gruda 5

Iz vsebine

Naš letošnji maj
Vaša pisma
Franc Šetinc: Slovenija po 25 letih
Bogdan Finžgar: Ljubljana četrto stoletje
po osvoboditvi
Marina Drašič: Mir — velika želja mladih
Ina Slokan: Spomin je še ostal
A. P.: Ob delavskem prazniku
Janez Zrnec: Dobra stara Šmarna gora

Filatelija

I. English Section

Naša beseda

Boris Urbančič: Še o izposojenkah
in tujkah

Partie française

Página en español

II. Začasno na tujem

Naši po svetu

Naši pomenki

A. K.: Otrok je ostal sam (Kaj pravi
psiholog)

Marija Hriberšek: Po zadnjem slovesu
od doma

Kulturni razgledi

Tone Štrus: Stiki ljubljanske univrezne
s tujino

J. M.: Grumova igra »Dogodek v mestu
Gogi«

Šola — spomenik

Ernest Petrin: Slaki pojdejo prek velike
luže

Jože Župančič: Naš pozabljeni kulturni
pionir v Ameriki

M. Š.: 75 plodnih let Janka N. Roglja

Ivo Pirkovič: V dolini pokopanih mest
(konec)

Otroci berite

France Filipič: Palček zaspanček

Josip Stritar: Oba junaka

Ela Peroči: Nina v čudežni deželi

Lojze Zupanc: Draščan in bolha

Alojz Gradnik: Uganka

Ivo Zorman: V tem mesecu se osipa mak
(odlomek)

Za razvedrilo

Slika na naslovni strani: M. Marinšek:
Ljubljana

izdaja Slovenska izseljenska matica

izhaja sedemnajsto leto

urejajo Božo Kovač (glavni urednik),
Jože Prešeren (odgovorni urednik),
Ina Slokan (urednica)

uredniški odbor Tone Gošnik, Mile Klopčič,
Stane Lenardič, Ernest Petrin,
Zdenko Roter, Aca Stanovnik,
Franc Šebjanič, Franc Šetinc

oblikovalka Judita Skalar

prevajalci Miha Cerar (za angleščino),
Viktor Jesenik (za francoščino),
Albert Gregorič (za španščino),

uredništvo Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 23-102

uprava Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 21-234

naročnina letna naročnina za posamezne države
znaša: Anglija 1,5,0 Lstg, Avstrija
80,00 Schl, Belgija 150,00 Bfr, Danska
21,00 Dkr, Finska 10,00 Fm,
Francija 15,00 FF, Grčija 90,00 Dr,
Holandija 11,00 Hfl, Italija 1.900,00 Lit,
Jugoslavija 37,50 din, Nemčija 12,00 DM,
Norveška 22,00 Nkr, Švedska 15,00 Skr,
Švica 13,00 Sfr, ZDA, Kanada in vse
ostale prekmorske države 5 US dolarjev

vplačila za dinarska vplačila: 501-8-51
za devize: Banque de Credit et Caisse
d'Epargne, Ljubljana
501-620-7-32002-10-575
ali po mednarodni poštni nakaznici

izhaja dvanajst številčk na leto — v poletnem
času izideta dve številki skupno

rokopisi rokopisov uredništvo ne vrača

tisk tiskarna »Toneta Tomšiča«, Ljubljana

H

HOTEL GRAD OTOČEC

z novim turističnim naseljem ob avtomobilski cesti Ljubljana (73 km) — Zagreb (62 km). Grad iz XIII. stoletja leži na otoku Krke sredi razkošnega zelenja parkov in gozdov. V zadnji vojni je bil delno poškodovan, med leti 1953—1959 pa obnovljen in preurejen v sodoben hotel z 42 ležišči. Posebnost je grajski apartman s stilnim pohištvo. Restavracija slovi po domači in mednarodni kuhinji in solidni postrežbi. Izredne pogoje za rekreacijo nudi reka Krka in okolica: ribolov, lov, kopanje, čolnarjenje itd.

MOTEL OTOČEC

58 dvoposteljnih sob s kopalnico (prho), WC, 3 apartmaji, 8 garaž. Centralna kurjava.

RESTAVRACIJA OTOČEC

240 sedežev, terasa z 200 sedeži, s pogledom na grad in Gorjance. Plesna glasba vsako soboto in nedeljo — v sezoni vsak dan.

BIFE - DELIKATESA OTOČEC

pri bencinski črpalki, z neprekinjenim poslovanjem, nudi vse vrste domačih toplih in hladnih jedi.

RIBJA RESTAVRACIJA

v Novem mestu (100 sedežev) nudi razen ribjih specialitet tudi domače jedi in napitke.

CAMPING OTOČEC

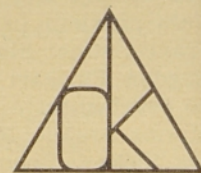
za ca. 20 šotorov na obali Krke, obdan z bujnim zelenjem, 200 m od avtomobilske ceste.

Telefon 068 21 835

»Okovje«

Kamna gorica

Telefon 064 70 336

Iz svojega bogatega asortimenta priporočamo vrtljive stole v štirih najnovejših različnih oblikah. Naročeno blago vam dostavimo točno po dogovoru in želji na vaš naslov.

Če boste obiskali rojstno domovino, vaš vladno vabimo na ogled tovarne, kjer si boste lahko ogledali vse naše izdelke, med njimi lično okovje za stavbeno pohištvo.

Pri deviznem plačilu vam nudimo 10 % popust.

Priporoča se kolektiv

Tovarne OKOVJE
Kamna Gorica pri Kropi

DRAGI ROJAKI!

Ali ne bi bilo lepo, ko bi vas vsak teden obiskal prijatelj iz domovine in vam povedal, kaj je novega, kakšne uspehe so dosegli delovni ljudje in kaj jih tare? Vse to in še mnogo drugega zanimivega boste izvedeli, če vpišete svoje ime in naslov v spodnjo naročilnico in jo pošljete na naslov slovenske ilustrirane revije »Tovariš«, Ljubljana, Tomšičeva 3. V kratkem bo prišel vsak teden k vam na obisk.

NAROČAM

ilustrirano
revijo
TOVARIŠ

Ime:

Ulica:

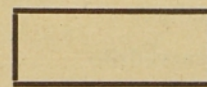
Mesto:

Država:

„Tovariš“
Ljubljana
Tomšičeva 3
Jugoslavija

Letna naročnina je 14,5 USA dolarjev, trimesečna 3,6 USA dolarjev, plačljivo vnaprej na Kreditno banko, Ljubljana, Subičeva 1, tek. rač. 501-620-7-32000-160 s pripisom »Za revijo Tovariš«.

Podpis: _____

Čitljivo izpolni in odpošlji v pismo

Naš letošnji maj

Nemalo so bili Slovenci v Kanadi ponosni, ko je bila na naslovni strani velikega dnevnika »Toronto Daily Star« objavljena barvna slika rojaka Dušana Kavčiča. Na vrhu najvišje zgradbe v Torontu popravlja neonske napise. Naj nam bo ta fotografija tudi simbol za vse tiste naše ljudi po svetu, ki so se s trdim delom uveljavili med tujci

Maj vsako leto začenjamo z delavskim praznikom, zato naj najprej sporočimo voščila in delavski pozdrav vsem naročnikom Rodne grude in prijateljem Slovenske izseljenske matice po svetu. Vsem vam, ki s svojim delom prispevate k napredku v svetu, ki se v vrstah naprednega delavstva vsega sveta prizadevate za ohranitev svetovnega miru, velja naš delavski pozdrav! Ob tem dnevu, ki so ga na predvečer oznanili kresovi po naših gričih, se je naša misel ustavila tudi ob grobovih vseh tistih naših delavcev-izseljencev, ki po dolgem, trdem delovnem dnevu počivajo v naročju tuje zemlje na vseh koncih sveta. Ostalo bo, kar ste s svojim delom ustvarili.

Letos poteka osemdeseto leto, odkar praznujemo mednarodni delavski praznik 1. maj. Prvo takšno praznovanje je bilo leta 1890. Tudi slovenski delavci v Ljubljani, Zagorju, Trbovljah in drugod so se že na ta svoj praznik zbrali na javnih zborovanjih. Seveda je bilo zaprepaščenje takratne malomeščanske Slovenije veliko. Tovarnarji in posestniki so se bali neredov in napadov. A zborovanja so potekala mirno, dostojanstveno. Na njih so delavci izrekli zahteve po osemurnem delavniku.

1. maj smo praznovali od tedaj vsako leto. Z rastjo delavskega gibanja in proletarske zavesti naših delavcev se je njegov pomen še poglobljal. V predvojni Jugoslaviji pa je režim oviral prvomajska delavska slavlja. Mnogokje so delavske zastave, ki so se za praznik pojavile na drevesih, tovarniških dimnikih in drugod, snemali žandarji. V mnogih podjetjih so delavce, ki so 1. maja izostali od dela, odpustili. A vse to delavcev ni omajalo.

Ljubljanačani in okoličani so že od nekdaj slavili 1. maj na Rožniku. Že zgodaj zjutraj so iz vseh smeri tja romale cele družine. Možje so imeli v gumbnicah rdeče nageljne in trakove, žene rdeče rute, otroci rdeče pentlje. Mnoge matere so za ta praznik zamesile bel kruh, ki ga sicer delavske družine niso poznale. Veselo je bilo potem na Rožniku, čeprav so se med zbranimi smukali žandarski ovaduhi in lovili besede delavskih zaupnikov.

Po osvoboditvi je postal 1. maj v Jugoslaviji državni praznik. Zdaj to ni več dan postavljanja delavskih zahtev, temveč postaja dan obračuna doseženih uspehov.

Naše letošnje prvomajsko slavlje pa je imelo še posebej slavnostno obeležje, saj je v okviru praznovanj 25-letnice osvoboditve. V okviru spominskih slavij smo v Sloveniji posebej slovesno praznovali tudi dan osvoboditve Ljubljane — 9. maj.

Pozdrav tudi v Kanado

Že šestnajst let sem naročnik Rodne grude. Hvala za redno pošiljanje in za ves vaš trud. Tudi v bodoče vam želim veliko uspehov pri vašem delu. Pošiljam vam naslov nove naročnice Vlaste Zorman iz Nemčije. Prilagam še fotografijo z našega lanskega dopusta, ki smo ga lepo preživeli v Slatini Radencih. Na sliki sem z ženo in sinom ter nečakinjo in dva nečaka iz Maribora. Lepo pozdravljam vse pri Matici, vse bralce Rodne grude po svetu, posebej pa še prijatelja Janeza Premrla, ki zdaj živi v Kanadi.

Viktor Domiter,
Reutlingen v Nemčiji

Hvala za pozdrave, katere vam in družini toplo vračamo! Lepo je, da nam kot naš zvesti dolgoletni naročnik pomagata pri širjenju Rodne grude. Radi objavljamo fotografijo. Oglasite se še kaj.

Prijatelj

Oglašam se vam s toplimi pozdravi. Pravkar sem prejela Rodno grudo, zanjso se iskreno zahvaljujem. Zares se mi je vtisnila v srce. Vzljubila sem jo kot najbližjega prijatelja, ki mi je za tolažbo in krajšanje dolgih zimskih dni v tujini. Pošiljam vam tudi naslov kolegice, s katero si že dalj časa dopisujeva. Ona dela v Nemčiji. Pisala sem ji o Rodni grudi in prosim, da ji jo pošljete na ogled. Verjetno bo tudi ona postala stalni naročnik.

Tovariško vas pozdravlja slovensko dekle z vrha tirolskih zasneženih alp.

Marica Matoh
St. Cristoph — Tirol Avstrija

Zelo smo veseli, da vam je Rodna gruda postala takšen iskren prijatelj. Oglasite se nam spet kmalu in nam malo opišite svoje življenje in delo tam na vrhu tirolskih zasneženih alp. Kako je tam poleti? Najbrž za turiste čudovito lepo, za vas pa, ki morate tam živeti in delati, je pa to seveda precej drugače. Kako ste se vživeli? Ali ste med uslužbenci edina Slovenka? Hvala za naslov kolegice v Nemčiji. Rodna gruda jo je medtem že obiskala in upamo, da bosta postali prijateljici. Iskrene pozdrave!

Z največjim veseljem

Sem že večletna naročnica Rodne grude, na katero vedno nestrpnost čakam. Ko jo

Prva svečka bo 21. maja zagorela na življenjski tortici Suzi in Pegi Ljubičičeve iz Maltona v Kanadi. Ob njuni prvi življenjski obletnici jima toplo vošči očkova teta Jurica iz Ljubljane. Mnogo sreče in zrastita nam v pridni in zavedni slovenski dekleti!

prejemem, jo z največjim veseljem preberem. Vsebinska ter ilustracije revije — vse je zelo zanimivo. Predvsem bi me pa veselilo, če bi enkrat v njej kaj prijetnega prebrala tudi o dravski dolini in Vuzenici.

Vida Schelesnik, Dunaj

Veseli smo pohvale in obljublamo vam, da boste morda kar kmalu v reviji brali tudi kaj o dravski dolini in Vuzenici. Tudi kakšna slika bo poleg.

Sem med novimi naročniki

Sem med novimi naročniki Rodne grude, saj sem dobila doslej šele tretjo številko revije. Zelo mi je všeč in jo preberem od prve do zadnje strani. Posebno cenim rubriko Naši pomenki. Prosim vas tudi, da pošiljate revijo meni in Mariji Ferenčak na novi naslov, ker sva se preselili.

Terezija Smej in Marija Ferenčak
Orth an der Donau, Avstrija

V upravi so popravili naslova. Hvala za pohvalo revije. Sporočite, kaj v Naših pomenkih najraje preberete: Razgovore psihologa, razne nasvete ali kuharske recepte. Oglasite se še in mnogo pozdravov.

Škoda, da nisva prej vedeli zanjo

Zelo sem bila vesela, ko ste mi poslali na ogled revijo Rodna gruda. Ko sem jo prebrala, mi je bila zelo všeč in tudi moji kolegici. Škoda, da nisva prej vedeli zanjo. Tudi s koledarjem sva zadovoljni. Pošiljam

naslov novega naročnika za Rodno grudo in prosim, da mu jo pošljete čimprej.

Matilda Jelen, Svica

Tako je prav: kar je všeč tebi, pokaži tudi prijateljem. Hvala za naslov novega naročnika. Rodna gruda je takoj po prejemu pisma odšla na pot, da ga obišče. Pozdrave vam in kolegici — pišita še kaj.

Zelo velika ljubiteljica obeh publikacij

Sem žena Ivana Kolačko, stalnega naročnika Rodne grude in koledarja. Želiva, da bi nama tudi nadalje redno pošiljali Rodno grudo in koledar. Oba z mozem sva velika ljubiteljca obeh vaših publikacij. Takoj, ko nama pride v roke, jo prebereva od strani do strani. Želela bi še kdaj videti svoj rojstni kraj. Za zdaj pa se z branjem vsega ostalega lepo potolaživa v tej daljni tujini. Lepe pozdrave od

Ivanke in Ivana Kolačko
Melbourne, Avstralija

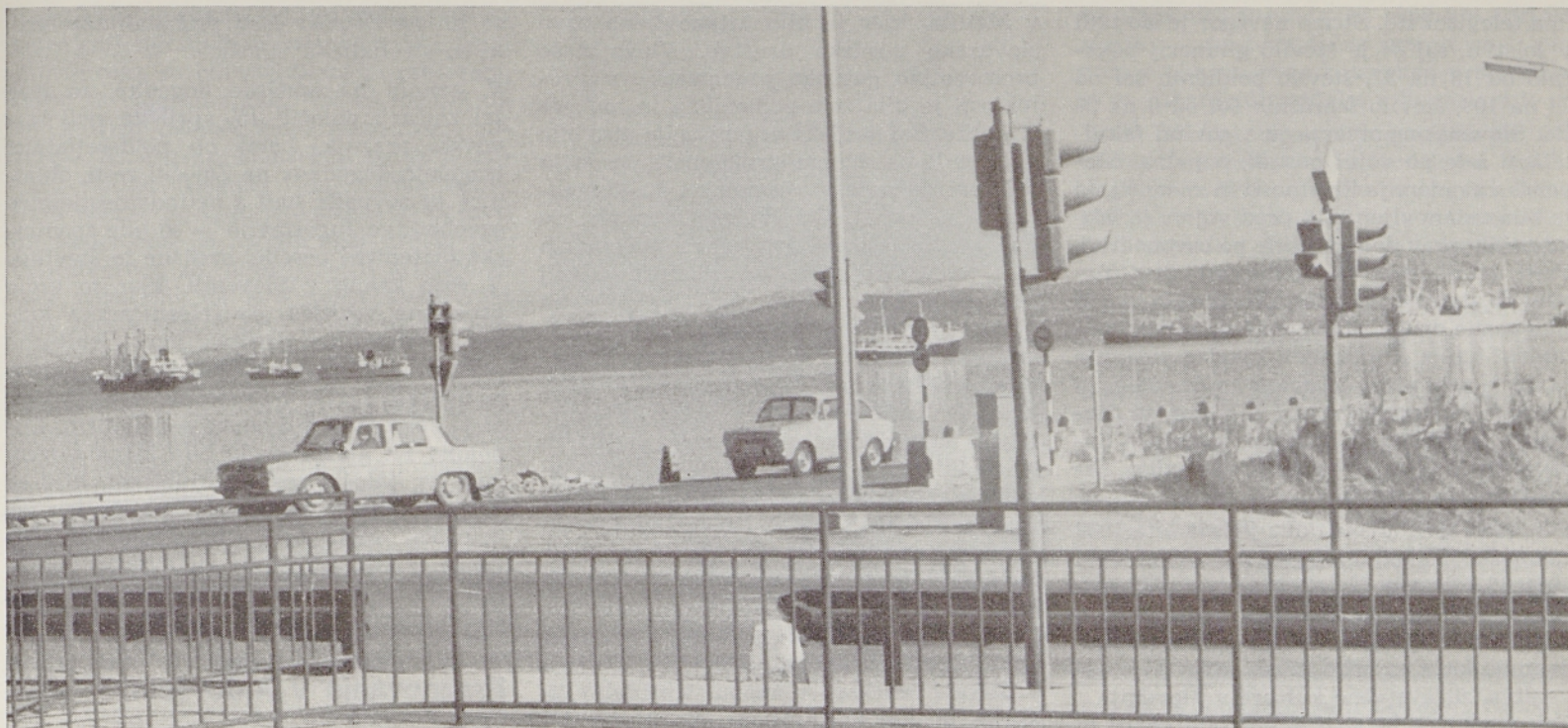
Draga Ivanka in Ivan! Naj vam naše publikacije še naprej prinašajo v vajin daljni dom veselja in zadovoljstva. Prav gotovo se vama bo izpolnila velika želja, da bosta spet videla svoj rojstni kraj.

Zasluzi se več, a to ni vse

Tudi jaz sem med tistimi, ki jih je pri-tegnila tujina, kjer se »je samo med, denar pa kar pada z neba«. Vse to pa so bile le pripovedke in gola domišljija. V resnici še daleč ni tako. Res je tukaj boljši življenjski standard kakor doma, zasluži se veliko več, a to še ni vse. Manjka nam domovina! Jaz sem že nekaj let v Nemčiji. Hitro sem se naučil nemščine in se vživel v njihove navade. Le v prostem času mi je dolgočasno. To je tisto, kar muči tisoč in tisoč naših ljudi po svetu! Pred nekaj tedni sem obiskal prijatelja. Našel sem ga ob branju revije »Rodna gruda«. Tudi jaz sem se takoj odločil, da jo naročim, saj v njej najdemo toliko zanimivih stvari, da se res splača. Zato lepo prosim, pošljite mi tudi prvo številko tega letnika. Obenem vam pošiljam fotografijo, kjer sva s prijateljem v nemškem mestu Marbach am Neckar, kjer se je rodil veliki nemški pesnik in pisatelj Schiller.

Ciril Kovačič
Stuttgart — Zuffenhausen, Nemčija

Res, domotožje je velika bolečina naših ljudi, ki žive v svetu. Želim iz srca, da bi vam Rodna gruda olajšala to bolečino in vam kot zvest prijatelj drugovala v samotnih urah. Tudi sliko prav radi objavljamo. Našli jo boste v tej reviji na drugem mestu. Kmalu se spet oglasite. Lepe pozdrave!

Pred luko Koper. Foto: M. Ciglič

Slovenija po 25 letih

Franc Šetine

Če za trenutek odmislimo težave in tegobe, ki jih nikoli ne zmanjka in jih bo tudi za naprej še dovolj, potem lahko rečemo za razvoj v 25 letih po vojni tole: podoba Slovenije se je povsem spremenila, je kakor prerrojena, novega, lepšega lica, ki se s starim, predvojnim ne more primerjati. Če pravimo, da je leta 1968 znašala vrednost vsega družbenega proizvoda v Sloveniji več kot trikrat toliko kot leta 1947, s tem ne mislimo samo na nove tovarne, ceste, bolnišnice, kulturne ustanove, marveč tudi na bolj obloženo mizo, na daljše in gostejše kolone avtomobilov, skratka mislimo nasploh na lepše, bogatejše življenje. Pri tem mislimo tudi na naše samoupravljanje, na to, da je naš človek bolj sposoben in bolj razgledan upravljavalec tovarn, bolnišnic, inštitutov, šol itd. z dolžnostmi, ki se jih čedalje bolj zaveda. Graditev socializma namreč ne prinaša samo ekonomske krepitve družbe, torej samo novih tovarn in cest, temveč tudi nove odnose med ljudmi. Novi odnosi pa pomenijo, da je človekovo delo čedalje manj utesnjeno v mezdne spone in strah pred jutrišnjim dnem, da postaja čedalje bolj ljudska vred-

nota, ki vrača človeku njegovo dostojanstvo in mu daje moč, da ima oblast nad stvarmi, ne nad ljudmi. Takšnih sprememb seveda ni mogoče opraviti čez noč, tudi ne v dveh, treh desetletjih — to je bitka epohe.

Čeprav sestavlja Jugoslavijo več republik, ki so manj razvite kot Slovenija, se le-ta po vojni ni razvijala počasneje kot druge. Nasprotno: razvoj Slovenije je bil v povojnem času celo hitrejši kot npr. razvoj Bosne in Hercegovine ali Kosova. Če označimo vrednost vsega družbenega proizvoda Slovenije iz leta 1952 s številko 100, potem se je do predlanskega leta povzpela ta številka že na 335 v primerjavi z indeksom 273 v Bosni in Hercegovini in 296 na Kosovu. Slovenija je bila enako kot Jugoslavija po stopnji rasti družbenega proizvoda na prebivalca ves čas v samem vrhu svetovne lestvice — takoj za Japonsko. To je nesluhten napredek, ki ga ne kaže podcenjevati.

So ljudje, ki večkrat očitajo, da Slovenija zaostaja za drugimi republikami v Jugoslaviji. Ker ne morejo ponuditi dokazov o tem, da zaostajamo v povečanju družbene-

ga proizvoda ali narodnega dohodka, se oklenejo zadnje rešilne bilke in pravijo: ampak naša industrijska oprema je zastarela, izrabljena. No, tudi ta podatek ni povsem točen. Od celotne industrijske opreme je kupljene v letih 1963—1967 kar 43 odstotkov, celo nekaj več kot znaša poprečje za Jugoslavijo. Od tega je bilo 27,8 odstotka opreme kupljene v letih 1965 do 1967. A res je, da vsi v Jugoslaviji še krepko zaostajamo za ravni modernizacije in tehnološke razvitosti v razvitih zahodnoevropskih državah. Eden izmed ciljev gospodarske reforme je prav ta, da hitreje ujamemo korak z razvitejšimi državami — z dosežki znanstvene in tehnološke revolucije v svetu.

Eden izmed pomembnih kazalcev napredka je razmerje med kmetijskim in nekmetijskim prebivalstvom. V 25 letih se je zmanjšala udeležba kmečkega prebivalstva od 50 na 25 odstotkov. Zdaj je samo na zasebnih kmetijah v Sloveniji več traktorjev kot jih je bilo prej v vsej Jugoslaviji. Slovenija s 122.279 osebnimi avtomobili je najbolj motorizirana republika v Jugoslaviji. Skoraj ni družine, ki bi ne imela radijskega sprejemnika, vsaka druga družina

ima televizor itd. Strmo navzgor je šlo tudi v šolstvu, saj se je število gimnazij povečalo od 18 na 31, število poklicnih šol od 74 na 103, število tehniških šol od 9 na 53 itd. Slovenska univerza je z novimi fakultetami šele po vojni postala popolna. Slovenska akademija umetnosti in znanosti, ki je bila ustanovljena tik pred vojno, je lahko začela prav delovati šele po osvoboditvi. Pred nekaj leti smo dobili tudi prvi slovenski atomski reaktor. Pomnožile so se tudi razne druge znanstvene in raziskovalne institucije. Pomemben kazalec kulturne ravni je zelo nizek odstotek nepismenih, ki znaša v Sloveniji vsega 1,7. S tem se Slovenija uvršča med pismene narode v Evropi, saj je celo pred Francijo, Anglijo, Nizozemsko in drugimi.

Poprečna življenjska doba je bila leta 1932 za moške 50 let in za ženske 54 let, leta 1961 66 oziroma 72 let, zdaj pa že 67 oziroma 71. S tem se že močno približujemo poprečni življenjski dobi v ZDA. To nedvomno kaže na višjo raven zdravstvenega varstva, zdravstvene kulture v Sloveniji. Tak napredek bomo znali še bolj ceniti in spoštovati, če nam bo jasno, da je bila tudi Slovenija pred vojno preplavljena z revščino in socialno boleznijo, po vojni pa so jo podobno kot vso Jugoslavijo prizadeli katastrofalna sušna leta, ekonomska blokada v času stalinskega pritiska in še marsikaj. Zdaj stopa Slovenija v novo razdobje svojega razvoja: v naslednjih 15 letih naj bi povečali narodni dohodek na 3000 dolarjev na prebivalca. S tem bi dosegli raven, ki jo imata zdaj Švedska ali Švica. Delež kmečkega prebivalstva se bo v tem času zmanjšal na 10—15 odstotkov. Takšne uspehe bo lahko dosegla Slovenija le v demokratični samoupravni Jugoslaviji kot socialistični skupnosti enakopravnih jugoslovanskih narodov, v kateri bodo vse pomembnejše odločitve dogovor vseh republik. Cilj jugoslovanskega samoupravnega socializma sta Jugoslavija in Slovenija, osvobojeni razrednih protislovij in nasprotij, kulturno, ekonomsko in tehnično napredni, demokratično organizirani, z uveljavljenimi moralnimi načeli, ki temelje na solidarnosti delovnih ljudi v združenem delu kot bistvenemu elementu družbeno-ekonomskih odnosov.

Stoletnica ljubljanske gasilske organizacije

Ljubljanski gasilci praznujejo letos stoto obletnico ustanovitve prostovoljnega gasilskega društva. Lani poleti pa smo praznovali stoletnico gasilske organizacije na Slovenskem. Jubilejno slavlje je bilo avgusta

v Metliki, kjer je bilo ustanovljeno prvo slovensko gasilsko društvo. Vloga naše prostovoljne gasilske organizacije v preteklosti je bila zelo pomembna in mnogostranska. Saj gasilske organizacije niso bile aktivne le na svojem strokovnem področju pri gašenju požarov in pomoči ob elementarnih nesrečah. Od svojega nastanka so imela tudi gasilska društva na slovenskih tleh poleg drugih nacionalnih organizacij zelo pomembno vlogo tudi v borbi za utrjevanje naše narodne zavesti. Če posežemo samo na zadnja desetletja nazaj, moramo pri tem omeniti napredna društva kmečkih fantov in deklet, ki so živo razgibala napredno misel na našem podeželju in so jih za to oblasti preganjale in razpuščale. Letos se spominjamo 35. obletnice ustanovitve prvega teh društev, ki je zaživel v napredni Vanči vesi v Prekmurju. Mnogokje so se takrat ta društva morala zateči pod okrilje prostovoljnih gasilskih društev, da so lahko nemoteno delovala. Ljubljanski gasilci so stoletnico svojega društva praznovali v aprilu. V nedeljo 26. aprila je bila v Ljubljani ob 10. uri dopoldne velika gasilska parada, zatem pa zborovanje na Trgu revolucije. Te prireditve so bile uvod v letošnja spominska slavlja ob 25-letnici osvoboditve in 30-letnici vstaje jugoslovanskih narodov, s katerimi smo počastili tri pomembne praznike — 27. april, dan ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda, delavski praznik 1. maj in dan osvoboditve 9. maj.

Obletnica velike železničarske stavke

Letos 24. aprila je poteklo petdeset let od tragičnega dogodka na Zaloški cesti v Ljubljani, ko je pod streli žandarjev izkrcavalo 13 manifestantov — železničarjev in delavcev, sedemdeset pa je obležalo ranjenih. Ta dogodek daje tragičen, nepozabljen poudarek aprilskim dogodkom pred petimi desetletji, ko je izbruhnila generalna stavka železničarjev na celotnem železniškem omrežju v Jugoslaviji. Ta generalna železničarska stavka, ki se je vršila ob polni podpori vseh naprednih delavcev v državi, pomeni enega prelomnih mejnikov v zgodovini našega delavskega gibanja. Stavka je trajala polnih štirinajst dni in razumljivo zelo omrtvila vse življenje v deželi. Oblasti so se z različnimi ukrepi trudile, da bi uporne železničarje ugnale. A vse zaman. Zato je režim posegel po skrajnih sredstvih, da zaduši stavko. Ko so 24. aprila ljubljanski železničarji in delavci šli na protestno zborovanje v mesto,

so jih na Zaloški cesti pričakali žandarji, ki so streljali na množico.

V spomin na aprilske dogodke, so naši železničarji določili 15. april za svoj stanovski praznik. Letos ob petdesetletnici tragičnih dogodkov na Zaloški cesti, obletnici, ki sovpada tudi s petindvajsetletnico osvoboditve Jugoslavije — so bile spominske prireditve posebej svečane in številne. V vseh krajih v Sloveniji, kjer so večja prometna vozlišča, so železničarska kulturno prosvetna društva imela kulturne prireditve. Največja od teh je bila v športni dvorani Tivoli v Ljubljani. V programu se je zvrstilo nad osemsto sodelujočih. Dopoldne 15. aprila pa je bila žalna slovesnost na Zaloški cesti v Ljubljani, kjer so ob navzočnosti več tisoč železničarjev ter delegacij vseh ŽTP Jugoslavije položili vence pred spomenik delavskim manifestantom, ki so leta 1920 tam izkrcavali pod žandarskimi bajoneti.

Praznovanje v Ajdovščini

V ajdovski občini bodo v maju številne prireditve ob 25. obletnici ustanovitve prve slovenske vlade. Glavna slovesnost je bila 3. maja. V Ajdovščini je bila slovesna seja izvršnega sveta republiške skupščine in skupščine ajdovske občine, zatem pa je bilo na Policah za Ajdovščino množično zborovanje, na katerem je govoril podpredsednik prve slovenske vlade, sedanji podpredsednik zvezne skupščine dr. Marjan Breclj. Na skupni seji so govorili tudi o predlogu, da bi se v Ajdovščini postavil spomenik Borisu Kidriču, prvemu predsedniku slovenske vlade. Ob Ulici 15. maja bodo uredili alejo, v katero bodo kasneje postavili doprsne kipe zaslužnih kulturnih in javnih delavcev gornje vipavske doline. V okviru praznovanja so uredili tudi gospodarsko razstavo, ki je ponazorila povojni razvoj občine ter priredili številne kulturne, športne in zabavne prireditve.

Uspeh mariborskih kirurgov

Lani v septembru se je v Mariboru hudo ponesrečil 16-letni železniški premikač Rok Ašič. Pri premikanju vagonov mu je prišla levica pod kolo vagona, ki mu jo je odrezalo roko nad komolcem tako, da mu je obvisela le na koščku kože. Odpeljali so ga v mariborsko bolnišnico, kjer so se zdravniki z vso skrbjo zavzeli zanj. Zdravnik, ki ga je sprejel, je ugotovil, da je bila fantova poškodovana roka hladna in povsem bela, ker ni bila več prekrvljena. Visela je na okoli tri centimetre širokem

traku kože na zunanji strani nadlahti in na neprekinjenih živčnih ovojnicah. Vsi drugi deli te roke so bili zmečkani in pretrgani, delno so celo manjkali. Vsi so menili, da ne bo druge pomoči, kakor da mu roko odrežejo. Kirurg dr. Maks Pen pa se je odločil, da bo poskusil fantu roko rešiti. Prva operacija, ki jo je s sodelavci opravil dr. Maks Pen, je trajala štiri ure in pol. Ponesrečencu so najprej zašili arterijo in tako poskrbeli, da je v poškodovani roki spet začela krožiti kri. Zatem so sestavili konce kosti v nadlahti in jih spojili s specialnimi vijaki iz nerjavečega jekla. Okrog 6 cm kosti je bilo na poškodovanem mestu popolnoma zdrobljene. Med operacijo so poiskali posamezne dele mišičevja, ki spadajo skupaj. Uničene mišice so odstranili, zdrave mišice pa zašili, nato pa še kožo na površini. Prvi operaciji je sledila druga, na kateri so ponesrečencu prenesli na ranjeno mesto kožo, katero so mu izrezali s stegna. Pri naslednji — tretji operaciji, pa so mu uredili še spodnjo rano na roki.

Prva presaditev ledvice

V ljubljanski klinični bolnišnici so 16. aprila prvikrat v Jugoslaviji presadili ledvico 26-letnemu Josipu Podvorcu. Ledvico je svojemu sinu darovala 53-letna mati Katica. Operacija je trajala štiri ure; izvedla jo je zdravniška ekipa pod vodstvom kirurga dr. Mira Košaka (o njem smo pisali v februarški Rodni grudi) in urologa dr. Slavka Rakovca. Operacija je uspela. Doslej so na vsem svetu izvršili le blizu dva tisoč presaditev ledvic.

Novo jeklo z Jesenic

Trije sodelavci raziskovalnega oddelka v jeseniški železarni inž. Anton Razinger, inž. Jože Arh in dr. inž. M. Gabrovšek so s svojim podjetjem podpisali pogodbo o odkupu novega tehnološkega postopka za izdelavo nizkoogljčnega nelegiranega jekla, za kar so dobili 25 tisoč dinarjev odškodnine. Sam izum je za železarno velikega pomena. To je hkrati prvi tako imenovani »knov how« izboljševalni poskus za izdelavo jekla na Jesenicah. Gre za dve novi vrsti jekel. »KV 10« je namenjen za izdelavo pritrdilnih vijakov, »Romat« pa za maticе. Postopek za izdelavo takega jekla je v svetu skrivnost, ki jo proizvajalci skrbno čuvajo. Prav zato so se morali na Jesenicah sami lotiti raziskav na tem področju.

Posojilo za modernizacijo železnic

Od 15. aprila 1969 do 31. marca 1970 je v vsej Jugoslaviji trajala velika akcija vpisovanja obveznic za modernizacijo železnic. V tem času so železničarji sami, ne železničarji in delovne organizacije v Sloveniji vpisali za več kot 46 milijonov novih oziroma 4 milijarde 600 milijonov starih dinarjev posojila.

Zanimivo je, da je med vpisniki posojila veliko slabše stoječih ljudi, na primer upokoencev, delavcev in drugih. Primer: ni še dolgo, ko je gozdni delavec iz Črnomlja vpisal posojilo za modernizacijo železnic v višini milijon starih dinarjev, to je vse svoje prihranke. Na vprašanje, zakaj toliko, je odgovoril:

»Nobena banka mi ne nudi takih ugodnosti kot vpis teh obveznic. Poleg denarja, ki mi bo vrnjen, dobim še obresti, proste vozovnice in če mi bo sreča mila, bom lahko izžreban še za eno izmed nagrad.«

Mož ima prav. Ugodnosti za vpisnike posojila za modernizacijo železnic so zares izredne. Tako bo dobil vsak vpisnik za vpisano posojilo — to bo v celoti vrnjeno do leta 1977 — 6 % obresti, poleg tega pa še:

za obveznice v vrednosti 500 din (50.000 starih) — eno brezplačno vozovnico I. razreda v obe smeri za katerokoli vrsto vlaka in za katerokoli razdaljo v Jugoslaviji;

za obveznico v vrednosti 1000 din (100.000 starih) — tri brezplačne vozovnice I. razreda v obe smeri za katerokoli vrsto vlaka in za katerokoli razdaljo v Jugoslaviji.

Vsak, ki ima obveznico posojila za modernizacijo železnic, bo sodeloval tudi v nagradnem žrebanju. Tu so nagrade brezplačna potovanja in bivanje v inozemstvu in brezplačna letovanja v železničarskih počitniških domovih ob morju.

Kakšna je finančna korist brezplačnih vozovnic? Če bi imetnik obveznice za 500 dinarjev na primer potoval do Skopja, bi s tem prihranil 232 dinarjev. Lastnik obveznice za 1000 dinarjev pa — ker ima pravico do treh vozovnic — trikrat toliko ali 696 dinarjev. Pri krožnem potovanju po Jugoslaviji, ki je tudi možno, pa je prihranek še veliko večji.

Tak način hranjenja denarja je vsekakor zelo ugoden, posebno še, ker lahko obveznice vplača tudi v največ 24 zaporednih mesečnih obrokih.

Za vpis obveznic za modernizacijo železnic so se zanimali tudi nekateri rojaki v tujini, posebno še tisti, ki nameravajo preživeti počitnice letos ali prihodnja leta v domovini. Saj bi, na primer z obveznico za 1000 dinarjev, ki daje pravico na tri brezplačne vozovnice, lahko šli na potovanje po Jugoslaviji kar z družino; vozovnice so namreč prenosne in niso vezane na ime. Prav zaradi zanimanja za vpis navajamo tudi protivrednost obveznic v nekaterih tujih valutah. Dodati pa moramo, da bo posojilo vrnjeno v dinarjih in ne v tuji valuti.

Za obveznice v vrednosti je treba plačati:

	500 din	1000 din
Avstrija . . .	1040 ASCH	2080 ASCH
ZR Nemčija . .	147 DM	293 DM
Francija . . .	222 FF	444 FF
Švedska . . .	207 KR	414 KR
Švica	175 ŠF	350 ŠF
ZDA	40 \$	80 \$

Kot je bilo rečeno v začetku, se je akcija vpisovanja obveznic za modernizacijo železnic v Jugoslaviji končala 31. marca letos. *Za vpisnike iz tujine pa velja še do 31. decembra letos.* Vse informacije daje Združeno železniško transportno podjetje Ljubljana, Moše Pijade 39.

Denar, ki bo s posojilom zbran v Sloveniji, bo uporabljen izključno za modernizacijo slovenskih železnic. Tu gre zlasti za nakup novih vagonov, sodobnih lokomotiv, dokončno elektrifikacijo itd.

Ljubljana četrto stoletje po osvoboditvi

Kdor je sam preživel tisto sončno majsko jutro pred četrto stoletje, ko so Ljubljančani dočakali prve partizanske enote, teh trenutkov zanosa ne bo pozabil svoj živ dan. Malo je mest v zgodovini, ki bi s tako pravico dočakala svobodo kot Ljubljana, srce upora slovenskega naroda.

Štiri leta je bila obdana z bodečo žico in bunkerji. Noč in dan so po njenih ulicah odmevali koraki fašističnih in potlej nacističnih okupatorskih patrolj. Vsako noč so v črnih avtomobilih prihajali po može, po fante in dekleta, celo po otroke štirinajstih, petnajstih let, ki so se znašli na okupatorjevih ali belogardističnih seznamih. Vsako uro so lovili ilegalce, skrite pri

novopečeni ljubljanski gimnazijci pogovarjali o glavnem mestu Slovencev. Takrat je imela »bela Ljubljana« okoli 90.000 prebivalcev. Ugibali smo, kdaj bo dosegla 100.000 prebivalcev. Skoraj sprli smo se. Sto tisoč prebivalcev — to je bilo za naše takratne pojme nekaj strašansko velikega. Zato so rekli eni: sto tisoč ljudi Ljubljana ne bo imela prej kot čez petdeset let, drugi pa: že čez deset let bo tako... A že čez tri leta je mesto zasedel fašistični okupator.

Danes, triintrideset let po tistem prepiru in četrto stoletje po osvoboditvi ima Ljubljana že 215.000 prebivalcev.

Ej, kako malo je ostalo od nekdanje ljubljanske »dolge vasi« v tem kratkem času! Prav sredi mesta je stala še velika, stara kmečka hiša s prostranimi hlevi. To je bil sloveči »Figovec«, krona tedanjih tisočeri ljubljanskih gostiln. Tam, kjer zdaj stoji velika palača Slavija, je zelenel prostran travnik. Po ulicah se je bila vojna med zelenim škripajočim tramvajem in prvimi avtomobili pa konjskimi vpregami. Ni več ne živokih kmečkih konjčev, ne orjaških konjev, ki so po mestu razvažali sodčke iz pivovarne Union. Tudi tramvaj se je umaknil velikim trolejbusom in avtobusom, ki naenkrat požro do dvesto potnikov. Zdaj ves dan in noč hrumi po mestnih ulicah vsako leto, vsak mesec, vsak teden gostejši avtomobilski promet. Konj gre lahko skozi središče Ljubljane že deveto leto le še v sprevidu »Kmečke ohceti«. Še leta 1961 je v Ljubljani prišel po en avtomobil na skoraj 25 meščanov, letos že na vsakega sedmega meščana.

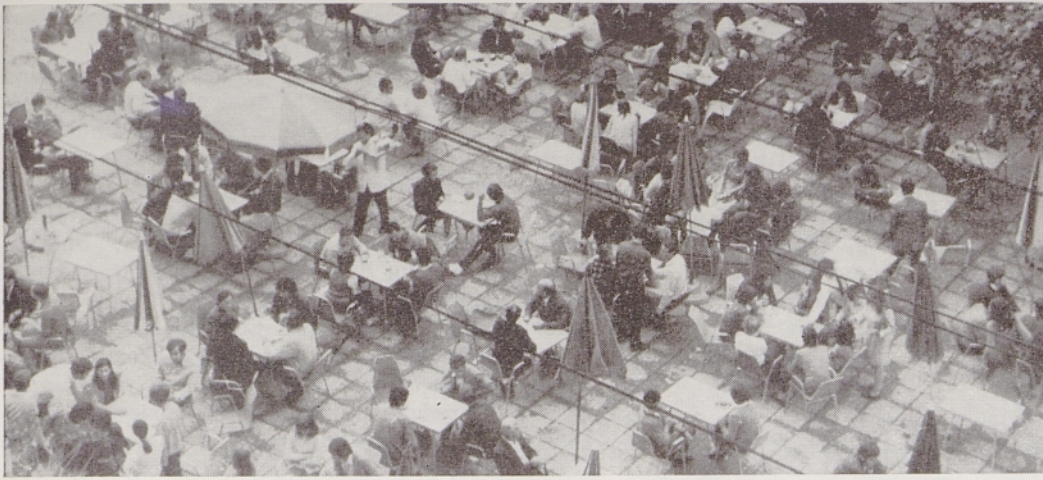
zaupnih družinah, po stoterih skrivnih bunkerjih v mestu. Vsakih nekaj dni so zamolkli strelji iz Gramozne jame ali od zidov kaznilnic pričali, da spet streljajo ujete aktiviste Osvobodilne fronte ali pa talce. Sproti se je razvedelo za zverinska mučenja v kletih policije in drugod. Vsake toliko časa so šli novi transporti domoljubnih meščanov na pot groze v taborišča smrti. A uporno mesto ni klonilo. Vsako noč so bili zidovi znova popisani z upornimi gesli. S senenimi vozovi, v votlih palicah, v posodicah z dvojnim dnom, v vagonih, ki so jih uporni železničarji zunaj mesta odklopili, so dan za dnem iz blokirane mesta pošiljali pomoč in obvestila ter ilegalno literaturo v svobodne gozdove. Vsako noč so kje prerezali bodečo žico okrog mesta, odstranili mine in odšli v partizane...

Da, malo je mest v zgodovini, ki so s tako pravico dočakala osvoboditev!

Spominjam se, kako smo se leta 1938 kot

Živahen je utrip današnje vele mestne Ljubljane: avtomobili, avtomobili, avtomobili... Parkirni prostor pred moderno samopostrežno trgovino v neposredni bližini hotela Union, je vedno nabito poln vozil domačih in tujih registracij

Na ploščadi pred Figovcem se poleti radi zbirajo mladi Ljubljanci

Okusno urejene izložbe vabijo kupce

Ljubljana je dobila tudi igralnico, ki posluje v hotelu Slon. Namenjena je seveda tujim gostom

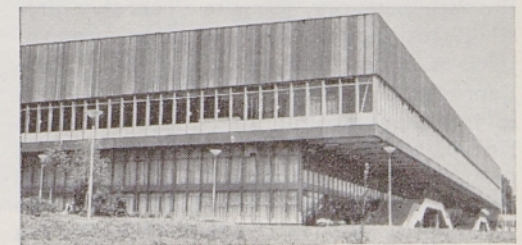
Palača NAME, kjer so v drugem nadstropju tudi prostori Slovenske izseljenske matice

Športna dvorana Tivoli, ki je bila in bo še letos prizorišče pomembnih mednarodnih športnih prireditev. V maju bo tu finale svetovnega prvenstva v košarki

Pred vojno je bil Šentvid še vas, šest kilometrov od Ljubljane in cilj nedeljskih družinskih izletov. Zdaj je sestavni del mesta, tako kot denimo Ježica ali Vrhovci, pa Zadobrova in številne druge nekdanje vasi, ki jih je mestni polip že zajel in začel spreminjati v stanovanjske soseske. Ljubljana se zlasti proti severu že spreminja v nekakšno mestno pokrajino, ki se prek Mednega in Medvod razpoteguje že do Kranja, od Ježice in Črnuč že do Domžal. Z novo avtomobilsko cesto Ljubljana—Zagreb pa se celo v Grosupljem že Ljubljancanom pomuzajo: »Kaj boste vi, ko pa je Ljubljana postala predmestje Grosupljega!«

Nekdaj so bili simboli Ljubljane mogočni Grad, stolna cerkev, kasneje univerzitetna knjižnica s Križankami, Tivoli, velesejem in Nebočnik. Grad še vedno kraljuje nad mestom, a njegov simbol že dav-

Stare hiše ob Ljubljanici in drugod, Čevljarški most pod Trančo, ki mu je mojster Plečnik pred desetletji dal novo podobo, pa grad nad mestom — vse to govori o davnini, o ljudeh, ki jih ni več, o življenju, ki se je izteklo, kakor teče Ljubljana po svoji strugi. Popotnik, ki obiše Ljubljano, se rad ustavi tudi v starem delu mesta, ki ga prevzame z romantično lepoto preteklosti

morju, ter ob veliki cesti iz Zahodne Evrope proti Balkanu, pač sama po sebi vabi k temu. Tako je torej lahko razumljivo, zakaj je od tisoč Ljubljančanov v trgovini zaposlenih kar 290 meščanov, medtem ko je denimo v Zagrebu na tisoč prebivalcev v trgovini zaposlenih le 73 ljudi, v Sarajevu 66, v Skopju 37, v Titogradu 66, in spet šele v Beogradu nekaj nad 200. Delež ljubljanske trgovine v Sloveniji je 1968. leta znašal 73,5 odstotkov, saj je v njej zgoščena večina pomembnejših slovenskih trgovin in zunanjetrgovinskih zastopništev.

Veliko je mest z dvesto tisoč prebivalci v Evropi, a med njimi ni nobeno hkrati tudi

10.175 slušateljev, med njimi pa tudi nekaj študentov iz Afrike in Azije. Nedvomno je mik Ljubljanec tudi njena edinstvena lega. V dveh urah si lahko že v Gradcu ali Trstu, se že lahko smučaš na lepih alpskih smučiščih, loviš ribe v edinstveni Krki, se kopaš v morju ali pa v miru hodiš skozi »najbolj zelene« evropske gozdove... Zato vas vabimo: obižite Ljubljano. Bolje je enkrat videti, kot stokrat slišati in brati!

Skozi mesto — staro in novo v enem, saj je nasledilo tradicije in kulturne zgodovinske ostanke rimske Emone, pravzaprav že predzgodovinskih mostiščarjev, pa srednjeevropske Lubigane pa razcvet baroka in poslovnost sodobne civilizacije in je zato polno romantičnih kotičkov, lepe arhitekture starih in novih časov in številnih spomenikov — teče temno zelena tiha Ljubljana. Za vroče vzdušje skrbijo svetovno znani športniki, ki se silovito spopadajo v športni dvorani Tivoli. V njej so pogosto tudi svetovna prvenstva: letos je že bilo v drsanju, maja bo v košarki, jeseni pa v telovadbi... Po navijaških razburjanjih vam ne bo škodil obisk vinskega sejma, ki je vsako leto z mnogimi drugimi sejmi na Gospodarskem razstavišču in že uživa svetovni sloves. Ne zamudite tudi priložnosti in obižite koncert ali folklorno prireditev v Križankah, oglejte si številne muzeje in galerije, podajte se na živopisni živilski trg. Če le morete, pridite ob času edinstvene »kmečke ohceti«, ko se poroče na ljubljanskem Magistratu mladi pari iz vse Slovenije, vse Jugoslavije in iz drugih dežel, vsi v svojih narodnih nošah in pa po slovenskih šegah...

no ni več. Pred tremi desetletji je bil ponos meščanov 64 metrov visoki nebotičnik, izraz tedanjega modernega meščanskega funkcionalizma. Simboli Ljubljane naših dni pa so palača Metalke, avtomatizirana prehrabena baza »Prehrane« na Šmartinski cesti, Gospodarsko razstavišče, hotel Lev, novo letališče na Brniku, pa športna dvorana v Tivoliju...

Vsa v železobetonu, aluminiju in steklu stoji Metalka in pod noč se v njena stotera okna love večerne zarje in utripi neonskih reklam. Metalka je veletrgovsko podjetje. Njen sedež je torej simbol ljubljanskih trgovcev, kar jim večkrat v prestižni jezi oponesejo ljubljanski proizvajalci. A trgovina je res glavni adut ljubljanskega gospodarstva. Mestna skupščina, ki ji v tem obdobju predseduje inž. Miha Košak, se zavestno prizadeva za čimbolj pospešen razvoj trgovine. Ljubljana, ki leži na pomembnem prehodu od porečja Donave, pa Save in Drave k Jadranskemu

prestolnica svojega naroda, kakor je za Slovence Ljubljana. Ljubljana je živahno in sodobno evropsko mesto. Vsaj v ožje središče mesta so skupaj z avtomobili že prišli tudi beton, steklo in neon, simboli modernega industrializiranega življenja. Mestni »srečolov« je pripeljal v Ljubljano podjetne Dolenjce, Gorenjce, Primorce, Štajerce in Notranjce in vsa narečja in temperamenti in tradicije slovenske dežele se tu zlivajo v samosvoje meščansko bitje, ki ga drugod Slovenec ne čuti v tolikšni meri. Vedno več je v Ljubljani tudi podjetnih mladih ljudi iz drugih republik, ki so se soustvarjalno vključili v ljubljanski utrip. Na ljubljanski univerzi — naslednici slavnih ljubljanskih akademij operosorum, philharmonicorum ter incultorum — in na številnih visokih in srednjih šolah v mestu se zbira slovenska mladina. Ljubljansko univerzo so ustanovili 1919. leta. Še v letu 1940 je na njej diplomiralo le 151 slušateljev: v šolskem letu 1968/69 pa že

Pogled iz parka Zvezda proti gradu. — Foto: Janez Klemenčič

Mir velika želja mladih

Marina Draščič

Razgovor s 25-letniki ob 25-letnici
osvoboditve

Nevenka Beljan, uslužbenka, Jure Terseglav, turistični delavec, Gorazd Strobl, študent, Janez Kirn, gostilničar in grafik Matija Čož — vsi imajo iste želje: živeti v miru in imeti prijatelje po vsem svetu!

»Res je, rojeni smo na tisti odločilni prelomnici, ko so naši očetje pa mame zamenjali puške za lopate in so nam začeli iz ruševin sestavljati tisti lepši jutri.«

»Ne vemo, kaj je to vojna, oziroma slišali smo zanjo, nismo je pa izkusili in zato tudi ne povsem dojemli. Ko smo bili čisto majhni, so nam pravili tudi, kako je volk pojedel Rdečo kapico in je potem prišel lovec in pokazal volku, kaj čaka krvoloke, ki jedo majhne deklice. Kazen je bila pravična. Prav taka se nam je majhnim paglavcem zdela zgodba o NOB. Pravica je zmagala nad krivico, zatirani po krivici so dvignili glave in pesti in nagnali vsiljivca.«

»Ne, ni bilo čisto tako. Rdeča kapica in Pepelka sta bila nekaj drugega. Kadar mi

je mama pravila o njiju, je imela nežen, zasanjan obraz, ko pa je govorila o taborišču, pretepanju, zasliševanju, lakoti in ponižanjih med vojno, so se ji uporniško svetile oči. Že majhna sem dojemala razliko med zgodbo in zgodovino, med doživetim in pripovedovanim.«

Z mladimi, rojenimi leta 1945 smo se pogovarjali. O njihovem življenju, spominih, otroštvu in zrelosti. O prihodnosti, kakršno si zamišljajo oni, o svetu, kakršen naj bi bil, če bi ga krojili oni, o spominih, njihovih in pripovedovanih, o ceni, ki so jo morali plačati njihovi starši, za to, kar imajo oni danes, ob 25-letnici osvoboditve.

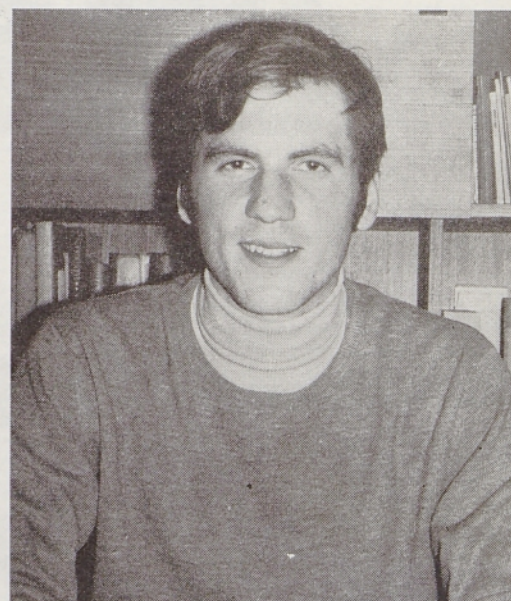
Naj jih najprej predstavimo, naših pet sogovornikov. Vsi so rojeni leta 1945: Nevenka Beljan, uslužbenka; Gorazd Strobl, absolvent tehniške fizike in honorarni profesor na Poljanski gimnaziji v Ljubljani, Jure Terseglav, turistični referent; Matija

Čož, grafični delavec; Janez Kirn, gostilničar iz Preserij.

»Kočljivo vprašanje tole: kaj menite o NOB?«

»Zakaj?«

»No, ker je bilo o tem že toliko povedanega in ker mi mladi tako neznansko malo vemo o tem.« Nevenka je nagubala čelo in napeto iskala izraz za pravkar oblikovano misel. »Jaz, jaz o politiki zelo malo vem. Vem da mi je bilo vedno dobro. Ne vem, kaj je vojna, kaj lakota, kaj pomanjkanje, vedno sem imela vsega dovolj. Moji starši so bili med vojno v Ljubljani, niso bili opredeljeni ne za eno ne za drugo stran, vsaj na zunaj ne, na tihem so že držali z našimi. Rodila sem se takoj po voj-

ni. Oče je imel vedno dobro službo, diplomirani pravnik je. Doma nisem kaj dosti zvedela o NOB, v šoli več, ampak me ni nikoli posebno pritegnilo. Poročena sem in otroka in moža imam, staromodna sem, za politiko se ne zanimam, v službo hodim in vesela sem, ker nismo revni, da bi bili pa bogati, si pa ne želim...

Seveda me gane, kadar slišim, kako jih pobijajo v Vietnamu in Biafri, gane me čisto po človeški plati, pretrese me, kadar vržem star kruh v smeti, tisti siromaki tam bi pa dali za skorjico življenje. Če bi jim mogla pomagati...

»Vietnam in Biafra sta sramota za naše stoletje.« Gorazdu so se svetile oči in z rokami je opisoval velike kroge. »Tega ne bi smeli dovoliti, res ne. Pa kako malo bi bilo treba žrtvovati za to.«

»Če bi bila vaša generacija na vodilnih položajih, bi bilo potem kaj drugače?«

»Prepričan sem, da bi bilo. Mladi po vsem svetu, nismo za vojno. Tudi nismo za ne

vem kakšne razlike med ljudmi. Razen tistih, ki jih naredi boljše, vestnejše delo, ki mora biti seveda že po naravnih zakonih bolje plačano.«

»Pa ste kaj hvaležni staršem in njihovim vrstnikom za to, da so pomagali izbojevati svobodo?«

Jure: »Smo, seveda smo, saj nam je dobro.«
Nevenka: »Ker mi je lepo, sem jim zelo hvaležna.«

Matiji: »Ponosen sem na svojega očeta. Ko je bil med vojno zaprt, ni ničesar izdal. Trden in zaupanja vreden je in takšna očetova lastnost je za sina neprecenljive vrednosti.«

»Moji niso bili angažirani. Dohodke iz NOB so mi opisovali naši vaščani. Hudo je bilo.

Vem. Veliko jih v moji gostilni zaliva stare, težke spomine bolj, kot bi jih sicer.«
Janez ima rad svoje Preserje in njegove vaščane tudi.

Gorazd: »Ko bi se naši starši in sploh starejši malo manj sklicevali na svoje zasluge med NOB, kako bi jim bili hvaležni! Tako pa je to že podobno tistemu, s čimer so nas pitali pri petih letih: 'Ti mulc, ne maraš salame, mi pa smo med vojno jokali od sreče, če smo našli skorjico črnega zbitega komisa.' In ko sem očetu predlagal, naj odnese izdatno večerjo Kitajcem, ki jih je takrat navajal za primer prestradne rase, mi je prisolil zaušnico.«

»Gorazd, zdi se mi, da delate staršem krivico. Veliko Kitajcev je še danes lačnih, pa Biafra, Vietnam in še in še.«

»Saj ne gre zato. Če bi bilo v moji moči, bi bili vsi ljudje na tem svetu siti. Gre za nekaj drugega. Starim, ki so bili udeleženi v NOB, se to zelo dobro zdi, hoteli bi, da jih mladi obožujejo zaradi tega. Skušajte

me razumeti, ne zaradi zaslug, ampak zaradi dejstva, da so sodelovali. Preprosto se ne da, da bi jih mladi s čimerkoli dosegli. Vedno so oni blesteči borci, tam nekje na vrhu, s svetniškim sijajem okoli glave.«

Jure: »Tudi meni se to upira. Že od svinčnika naprej so nas s tem pitali v šoli. Saj vsi verjamemo, da je bilo res hudo, ampak mi nismo krivi, če smo se pozneje rodili in uživali sadove, dozorele iz semena, ki so ga zasadili starejši.«

Gorazd: »Verjemite, da tudi mi nismo ponižni voleki, ki bi mirno pristali na to, da nas zaslužnji ta ali oni gospod. Še zdaleč ne. Če bi se situacija iz zadnje vojne ponovila zdaj, bi planila cela naša generacija pokonci in prišla za orožje. Najbrž ne manj

uspešno kot naši očetje! Ampak, priložnosti, da bi jim to dokazali, nimamo.«

»Pa vam je žal za to?«

»Če trezno premislimo, ne. Mi mladi ne maramo vojne in nasilja.«

Nevenka: »Ne, samo vojne ne. Rada bi, da bi moj sin odrasel v miru. Da bi lahko živel in delal v miru, tako kot mi. Kolikor več dela, toliko več zaslužka. To ni odvisno od družbenega reda. V kapitalizmu in socializmu je tvoja tehnična vedno delo. Ne ukvarjam se s politiko, ampak naš družbeni red se mi zdi dober, najboljši socializem, kar ga imajo na svetu.«

Matija: »Kapitalizem je zastarela oblika družbenega reda. Prihodnost ima socializem, vsekakor. Celo kapitalisti so se nad našimi rezultati že večkrat zamislili.«

Gorazd: »V mojem poklicu družbena ureditev sploh ni pomembna. Fizik sem. Znanost je vedno enako napredovala, od sužnjeposestniškega reda naprej. Znanost, menim, ni pogojena z družbenim redom. Si-

cer pa ne morem soditi. Vedno sem dobro živel. 'Dobro' mislim tudi, kadar sem jedel žgance, ker nisem občutljiv za kvaliteto hrane.«

Jure: »Jaz se šele zadnjih deset let spominim, da je bilo meso večkrat na mizi. Srečo si imel, tudi pri žgancih prva leta po vojni. Pri nas je bil denar razdeljen na dneve. Presežki so bili, če že ne nemogoči, pa vsaj zelo tvegani. Seveda je zdaj drugače, ko smo odrasli.«

»Kako in zakaj drugače?«

»No, sami se preživljamo. Lahko načrtujemo tudi prihodnost. Izbrana bodoča žena in jaz bova oba vzela stanovanjski kredit, seveda bova oba v službi, prihodnost pa ne bo črna in brezupna, če bova pridna.«

»Vojna je zadnje, kar bi si naša generacija želela,« je rekel Matija in prepričljiv je bil. »Kako lepo se je pravzaprav prepirati ali ženskam bolj pristoji maksi ali mini krilo. Seveda sem za mini, ne vem pa za kaj bi bil, če bi bil govor o maksi in mini kroglah. Najbrž v vsakem primeru za mini.«

»Nočemo vojne, mir hočemo! Zakaj pa bi se mi mladi sploh borili? Mirno in srečno življenje hočemo vsi, prijatelje bi imeli po celem svetu. Naši hodijo v Nemčijo na sezonsko delo, Nemci hodijo na dopust na naš lepi Jadran. Stari računi? Nova generacija, novi računi, brez krvi ob robu, z glavo podjetja pri vrhu in s tistim standardnim 'zahvaljujemo se' pri koncu. Zakaj bi se šli vojno? Bolje kot sovraštvo je sejati rože, veliko rož, rdečih, rumenih, belih in rožnatih. Pa ne trnja. Tudi za živo mejo ne. Raje pšenico za tiste lačne, da bodo siti.

Spomin je še ostal

Ina Slokan

Pred 75 leti je bil v Ljubljani hud potres

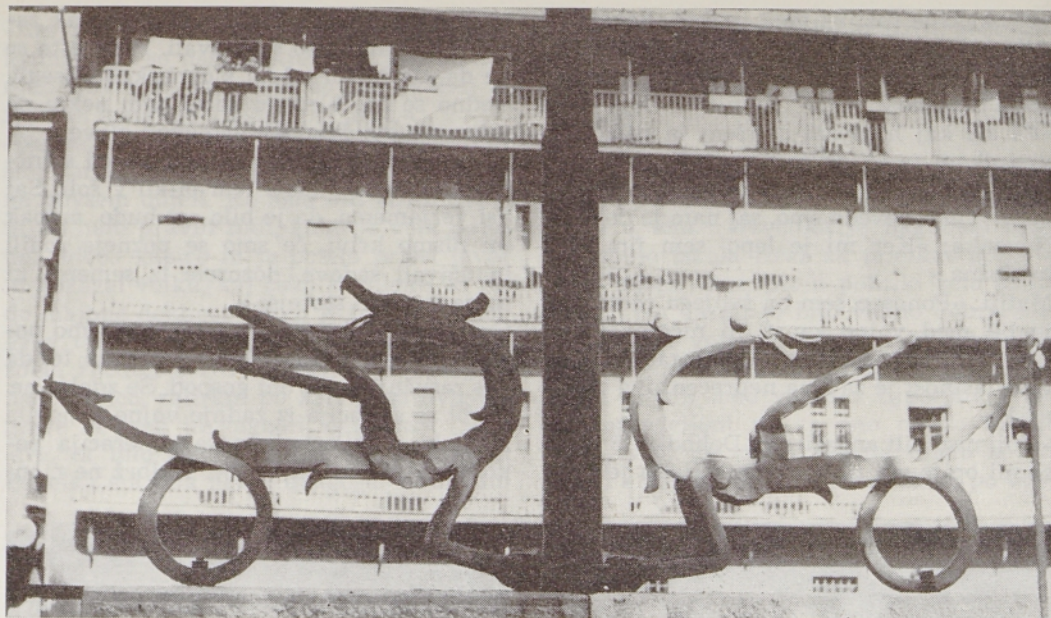
Še ene obletnice se letos spominjamo v Ljubljani. V aprilu je poteklo 75 let od hudega potresa, ki je v mnogočem spremenil podobo tedanje Ljubljane. Redki so še danes tisti, ki so ta potres doživeli, leta pač tekó nezadržno. Ostala pa je zapisana beseda in spomini iz mnogih pripovedovanj.

Spominjam se, kaj je pripovedovala naša mama o tem potresu, ki je upravičeno tako do vseh globin pretresel in razburil ljubljanske meščane navajene mirnega, skorajda idiličnega življenja. Bilo ji je takrat sedemnajst let. Živeli so na Karlovški cesti pod znano Samassovo livarno, ki se je razgledovala po Karlovški cesti z grajskega pobočja.

Potres je presenetil Ljubljančane na samo Veliko noč, ki je bila tisto leto sredi aprila. Vreme je bilo deževno in zelo hladno. Vso soboto 14. aprila je deževalo. V nedeljo proti poldnevju pa se je zvedrilo in precej meščanov je šlo na izlete v okolico. Tudi moj ded, dežnikar Jakob Rus je popeljal družino v Štepanjo vas. Proti večeru so se vrnili. Dan se je prevesil v jasno zvezdnato noč. Legli so.

Takrat se je zgodilo...

Ob 11.16 zvečer se je začulo zlovešče, grozo vzbujajoče bobnenje. V naslednji minuti so se tla zamajala in zazibala s takšno silo, da je začelo pokati in se rušiti zidovje. med meščani, ki so večinoma že legli, je nastala silna panika. Moj ded je od strahu dobil srčni napad. Nezvestnega so komaj rešili iz postelje ob steni, ki se je že rušila. Slovenski narod 16. aprila 1895 začelja svoje obširno poročilo o potresu takole: »Naše mesto je zadela grozna katastrofa. Potres, kakršnega ne pomni sedanji rod, je

Iz stare Ljubljane

pretresel ljubljanska zidovja in jih silno poškodoval ter v prebivalstvu vzbudil blazen strah...«

Kronist poroča, da je prvi valoviti sunek trajal 23 sekund. Ob 11.20 je sledil drugi nekoliko šibkejši sunek, nato ob 11.41 tretji. Tako se jih je do pol šeste ure zjutraj zvrstilo kar šestnajst. Zemlja se je zibala od časa do časa še naslednje jutro in se umirila šele nekako ob štirih popoldne. Skupno so našli 47 potresnih sunkov. Prvi so bili najmočnejši.

Med prebivalci je bil velik preplah. Ljudje so begali napol oblečeni po ulicah, tarnali in jokali. Psi so prestrašeno tulili. Panika je bila nepopisna.

Prebivalci so se začeli zbirati na odprtih krajih: v Zvezdi, na Kongresnem trgu, v Tivoliju, v Trnovem in drugod. Veliko jih je tudi bežalo na podeželje. Proti Gorenjski in Dolenjski so se valile cele kolone. Noč je bila zelo mrzla. Tisti, ki so bili pomankljivo oblečeni, so drgetali od mraza. Pri tej hudi nesreči so se lepo izkazali nekateri meščani. Slaščičar Kirbisch je ne glede na nevarnost, sredi noči odprl svojo trgovino in Ljubljančane brezplačno krepčal z likerji. Krznar Krejči pa je razposodil znanim in neznanim ljudem krzna iz svoje trgovine. Lepo se je izkazal tudi Krakovčan Jakopič (oče slikarja Riharda Jakopiča op. ur.), ki je ljudem dal na razpolago sode in kadi za zasilna prenočišča. Mesarska mojstra Ivan Jager in Ferdo Kozak s Šempetrske ceste sta na svojem zemljišču uredila varna zavetišča za brezdomce, katere sta tudi pogostila. Gostilničar v Kravji dolini Ivan Malin je gosto-

ljubno odprl prostore svojega gostišča, dal ljudem na razpolago svoje zemljišče ter jih gostil za male denarje. Čisto drugačen pa je bil birt v Švicariji (v Tivoliju), ki je nesramno navil cene. Njemu podobno so se izkazali tudi ljubljanski fijakarji, ki so za pretirane vsote prepuščali ljudem svoje kočije za prenočevanje.

Potres je terjal tudi človeške žrtve. Med drugimi je na Karolinski zemlji (na Barju) padajoče bruno ubilo 20-letno šiviljo Francko Škrjanec, ki je s sestro spala na peči. Sestra je ostala nepoškodovana. Sredi mesta je padla opeka na glavo mlademu vojaku in mu prebila lobanjo. Mnogo ljudi je bilo teže in lažje ranjenih. Najbolj žalosten primer se je pripetil v Šiški, kjer se je porušila streha v znani gostilni »Pri slepem Janezu« ter pokopala pod seboj krčmarja in krčmarico. Ko so ju odkopali, sta bila že mrtva. Poškodbe pa je imel le mož, žena je najbrž umrla od strahu. Zapustila sta devet nepreskrbljenih otrok. Obe nesrečni žrtvi je naslednji dan spremljala pri pogrebu vsa Ljubljana — se pravi skoraj vsi, ki so ostali v Ljubljani. Potres je poškodoval zelo veliko mestnih hiš. Mnoge so morali porušiti. Hudo je poškodoval tudi Kolizej ob cesti Marije Terezije in strokovnjaki so menili, da ga je treba porušiti. Vendar so mu kasneje prizanesli. Porušili pa so staro bolnišnico ob Dunajski cesti s cerkvico vred. Bolnike so preselili v zasilne barake. Graditeljem nove bolnišnice ob Zaloški cesti pa je bilo naročeno, naj pohite z gradnjo, da bo bolnišnica odprta že v septembru istega leta.

Posebna komisija je ocenila škodo v Ljub-

ljani na 3,138.700 goldinarjev. Pesnik Anton Aškerc je v Slovenskem narodu objavil poziv: »Vsa Slovenija pomagaj Ljubljani — naši narodni in kulturni metropoli«. Pomoč je pritekala z vseh strani. Sam cesar je prispeval pet tisoč goldinarjev in kasneje menda primaknil še pet. C. kr. finančno ministrstvo je nakazalo 25.000 goldinarjev. Posebej so se izkazali Čehi in Dunajčani. Na Dunaju so ustanovili poseben odbor za pomoč Ljubljani, ki ga je vodil dvorni svetnik Šuklje. V odboru so bili visoki dunajski dostojanstveniki. Seje dne 22. aprila se je udeležil tudi dunajski profesor, pesnik Josip Stritar.

Dne 7. maja je obiskal Ljubljano cesar Franc Jožef, ki si je prišel na lastne oči ogledat posledice potresa. Pri tem bi bil skoraj doživel nezgodo. Ko je vstopal v kočijo barona Heina, se je eden od konj prestrašil in prekrepko potegnil. Pri tem se je odlomil »dritelje« od voza. Njegovo veličanstvo je moralo prestopiti nato v drug voz. Cesar si je vse ogledal ter se razgovarjal s številnimi predstavniki. Zadržal se je uro delj, kakor je bilo napovedano. Ko je odhajal, je rekel deželnemu predsedniku baronu Heinu: »Prebili ste težke čase, hude boje z elementi, veseli me, da ste ta boj srečno prestali...«

Ljubljana je v preteklih stoletjih doživela že več potresov. Kronist v Slovenskem narodu piše, da je bil posebno hud potres leta 1511, nekoliko šibkejši pa so sledili — 1. maja 1834, 15. maja 1872, 3. avgusta 1874 in 12. februarja 1879.

Ob potresu so Ljubljančani na vrat in nos zapustili svoja domovanja. Mnogi niso utegnili niti vrat zapreti za seboj. Šele kasneje so bile ustanovljene straže, ki so varovale imetje meščanov. A kronist v Slovenskem narodu s ponosom pripominja, da kljub temu, da je bila imovina prebivalcev v glavnem nezaščiteni, ni bila prijavljena nobena tatvina.

Dne 5. maja popoldne se je pred trnovsko cerkvijo zbrala velika množica. Ljudje so z zanimanjem opazovali snemanje zvonov iz težko poškodovanega zvonika. To delo je strokovnjaško opravil Trnovčan Franc Rozman, ki je pet velikih bronastih deložirancev (Sl. narod) spretno spravil navzdol. Najtežji od teh zvonov je tehtal 1176 starih funtov. Štiri je vlil zvonar Jan. Jak. Samassa leta 1800, po velikem požaru, ki je takrat prizadel Ljubljano.

Potres, ki je pred petinsedemdesetimi leti do temeljev pretresel staro Ljubljano, je naredil veliko škode, a je tudi koristil. Prišli so laški zidarji, rušili, obnavljali in zidali na novo in Ljubljančani so ugotovili, da je podoba nove Ljubljane veliko lepša od prejšnje.

Ob delavskem prazniku

»Zadovoljen sem,« pravi delavec Hanzi Ogris

Med množico delavcev, ki so se ob dveh popoldne vsak dan vsujejo iz tovarne Iskra v Kranju, bomo našli tudi Hanzija Ogrisa. To je prijeten petdesetletnik, se pravi, da sodi še med tisto generacijo, ki se ji nikoli preveč ne mudi in ki nikoli toliko ne godrnja kot mladi, kajti ta generacija je okusila čase stare Jugoslavije in vojno viхро, pa je skromnejša in preudarnejša. Hanzij Ogris izhaja iz družine gozdnega delavca, ki je bila po prvi svetovni vojni, se pravi po plebiscitu, iztrgana iz Borovelj na Koroškem, ker se je bila izrekla za Jugoslavijo. Tako so se preselili v Podljudelj nad Tržičem. »Hudi so bili tisti časi,« se spominja naš sobesednik, »saj je oče moral preživljati kar deset lačnih ust.« Danes jih je še devet, raztepenih po različnih krajih Jugoslavije. »Za šole ni bilo denarja,« pove Hanzij Ogris, »pa smo se večinoma izučili za obrtnike, le dva sta se kasneje izšolala.«

Hanzija so dali v uk za mizarja in je ta poklic opravljal več kot dvajset let. Zdaj je graver v Iskri.

— Zakaj ste opustili mizarstvo?

— K temu me je prisilila bolezen. Po okrevanju je delo z obličji postalo zame prenaporno.«

— Kako ste zadovoljni s sedanjim delom?

»Rad delam. Prvič je to lahko, ker delam sede, drugič pa je tudi zanimivo, saj so izdelki različni.«

— So vam mesto graverja dali po vaši želji?

»Ne, to mesto so mi dodelili zaradi mojega zrahlanega zdravja.«

— Imate kako pripombo k mesečnemu dohodku?

»Kar zadovoljen sem, moram reči. Poprečno prejmem okrog 1000 dinarjev na mesec.«

— Iskra je veliko podjetje, kako je s samoupravljanjem pri vas? Hanzij Ogris pravi, da je samoupravljanje potrebno in da se ga delavci vse bolj in bolj zavedajo. »Tako nihče ničesar ne more prikrivati, vsi vemo v glavnem za vse in kdor se kolikor toliko zanima, bo vedno pravočasno obveščen, pa naj bo s slabimi ali dobrimi novicami. Če je kaj narobe, se tudi da pogovoriti ali na sindikatu ali na sestankih.«

— Imate občutek, da ima delavec besedo v tovarni?

»Ima, če je pravica na njegovi strani.« Hanzij Ogris je zadovoljen tudi s svojimi predpostavljanimi. Dobro se namreč spominja predvojnih časov, ko so se mojstri in drugi drli nanj in mu grozili z odpovedjo, če se ni obnašal, kot so to hoteli oni. »Marsikaj si moral pretrpeti, če nisi hotel zgubiti kruha,« pravi. »Sicer pa se tistih časov sploh ne da primerjati z današnjimi, mladi pa tega ne vedo in zato so tako zahtevni.«

— Kaj zamerite mladini?

»Često se pritožuje povsem neupravičeno, ker ne ve, kaj ima ter vse premalo spoštuje svobodo, ki je mi nismo uživali. Sicer pa ta mladina živi v drugem svetu, ki mu jaz komaj sledim.«

— Kaj pa po vašem družba zanemarja?

»Premalo se gleda na šport in kulturo na splošno.« Hanzij Ogris je namreč navdušen pevec pri kulturno-umetniškem društvu »Enotnost« v Kranju in se pritožuje, da se jih mladi izogibajo in tako njihov zbor ne dobi novih moči. »Kaj hočemo, televizija, filmi, ples, avtomobili so bolj zabavni...«

Naš sobesednik je tudi športnik. Če se le da, se ob nedeljah poda v hribe. Pozimi pa zlasti rad smuča. Sploh zna Hanzij živeti. S kolegi rad zaigra tudi karte. Tudi popije rad kak kozarec, še nikoli pa ga niso videli pijanega.

Po vojni sta si z ženo zgradila hišo na Orehku pri Kranju, zdaj pa hranita za avto. »Pošteno sva si morala zategniti pas, da sva jo zgradila,« pravi.

Tako si je Hanzij Ogris ustvaril srečno in mirno življenje.

A. P.

Šmarna gora, gozdnati osamelec, ki s svojo dvojčico Grmado raste iz Sorškega polja nad Savo, je že od nekdaj priljubljena izletniška točka Ljubljančanov in okoličanov. Dandanašnji, v času visokega porasta motorizacije, jo obiskujejo nekoliko manj, vendar se na gozdnatih potkah in na vrhu ob cerkvi in gostilni sreča še precej ljubiteljev narave. Šmarna gora ni visoka in je izlet nanjo prej prijeten sprehod kot planinska tura. Včasih so hodili gor v pumparicah in z nahrbtniki, danes pa kar v navadni obleki in brez priveskov. Kaj bi nosili s seboj, saj je gor vedno dobro založena gostilna. Izlet je primeren za vsakogar, ki rad po prijetnem sprehodu sede

v toplo gostilniško sobo k litru in klobasi in malo poklepeta. Zanimivo je tudi, da danes, ko se grade ceste na vse mogoče hribčke in vrhove, Šmarna gora še ohranja svoje tozadevno devišstvo. Nanjo je treba peš in pika!

Preberimo, kako je opisal razgled s Šmarne gore planinski publicist Evgen Lovšin: »Okrog cerkvice se razgledujemo kakor na kakem razglednem stolpu. Kamniške lepote so se postavile v vrsto in čakajo, kateri bo prisojeno prvo mesto. Morda vitki Ojstriči ali košati Planjavi, skromni Brani, morda pa razkošno visoki Skuti ali ponosni Kočni, tu so še manj znane lepote iz Rink, nedolžne Poljske device, tu je še

Dobra stara Šmarna gora

Janez Zrnc

Foto Edi Šelhaus

Šmarna gora s svojo dvojčico Grmado raste s Sorškega polja nad Savo

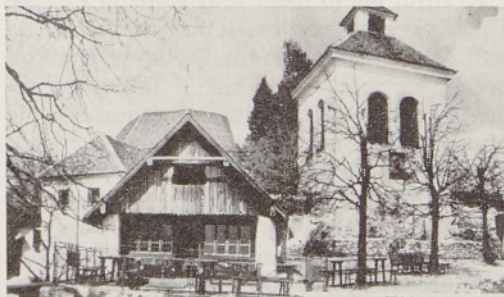
Zgodovina šmarnogorske cerkvice sega daleč v davnino. V starih listinah jo omenjajo že leta 1216. Sedanjo baročno cerkvico je sezidal stavbenik Gregor Maček pred dvesto devetindesetimi leti

Konj Cveto, ki že vrsto let vozi iz doline na goro pijačo in živila za gostilno

Idričanka Gabrijela Štraus je na Šmarni gori gostilničarka že trideset let. Njena specialiteta so idrijski žlinkrofi...

Posebna dragocenost šmarnogorske cerkvice so freske slikarjev Matevža Langusa in Matije Koželja. Strop nad orglami, ki ga je Matevž Langus poslikal leta 1847, sodi med največja in tudi med najlepša slikarjeva dela. Žal je cerkev zob časa precej prizadel in je nujno potrebna večjih popravil. Akcija za obnovitev cerkve že poteka

Napis na nagrobniku Prešernovega strica, župnika na Šmarni gori. Iz tega zapisa v cerkvi se obiskovalci na kratko seznani z zgodovino šmarnogorske cerkve

Molička... Kak Veliki Zvon, Žvižgavec, Križevnik ne pridejo v poštev za ženine, še manj ubogi Krvavček, mali bahač s kočjo in vzpenjačo! Strogi pogled Grintavca, edinega moškega v visokem ženskem zboru, hoče imeti vse lepote zase. V ospredju se je postavil Storžič, bolj za njim so Karavanke. Stol kot sit bik počiva in prežvekuje ob junicah Kepi, Babi, Rožci, srmežljivih Golica... Tam v dalji so Julijci, vladar Triglav in njegov dvor! Koliko podložnikov, malih in velikih, poraslih in golih po gorenjskem, notranjskem, dolenjskem in posavskem svetu! Kaj bi jih našteval, preveč jih je, ki jih objema in boža moj pogled...«

No, tole o razgledu je bilo pa lepo, mar ne. Pa še dostop, kako hodijo Ljubljančani na vrh. Z lastnim avtom do podnožja, ali z trolejbusom do končne postaje v Vižmarjih in nato še nekaj časa peš do klanca. Do vrha je dobro uro hoda najzmernejše hoje. Tik pod vrhom je ob kapelici zvonček želja, kamor so hodila včasih zvonit dekleta, da bi dobile ženina, podobno kot na Blejski otok. Danes se ženini dobe v dolinah, zato se je tudi namen zvonjenja pre-

cej spremenil. Na družinskih izletih ob nedeljah ponavadi ata zvonil, da bi dobil višjo plačo, mama, da se ga ata v gostilni na vrhu ne bi preveč nacukal in otroci, da bi v ponedeljih ne bili v šoli vprašani. Če pa kaj pomaga mali zvonček, morate že njih vprašati.

S Šmarno goro sta povezana tudi dva naša slavna župnika, Aljaž, ki je bil rojen v Zavrhu pod Šmarno goro in Jakob, Prešernov stric, ki je župnikoval prav na Šmarni gori in je gor ob cerkvi tudi pokopan. Prešernov stric je bil veseljak, pošten človek, ki je vsako leto obhajal god slavnostno. Malo je k temu pripomogel tudi nečak France, ki je vsako leto organiziral božjepotniško karavano, ki se je vedno končala s slavljem v stričevo čast. Takole je pisal naš največji pesnik enemu svojih prijateljev: »Prečastiti gospod! Dragi vinski brat! Moj stric Jakob na Šmarni gori želi, da bi mu čestitali sobratje v črnih suknjah in sodelavci v vinogradu Gospodovem prihodnji ponedeljek... Če se ne prikažeš, Te bo zadela najvišja nemilost vse božjepotniške karavane, ki ne bo opustila preprosiiti šmarnogorsko Mater Božjo, da bo poslala kolero ali kako drugo kugo v Tvoj kurnik, da ne boš mogel na dan sv. Lovrenca nuditi številnim gostom niti grizljaja pečenke...«

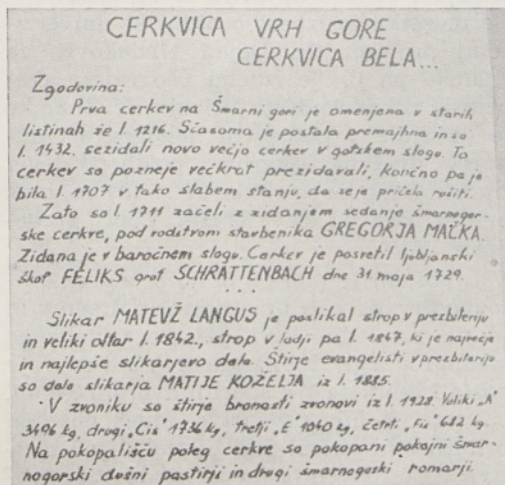
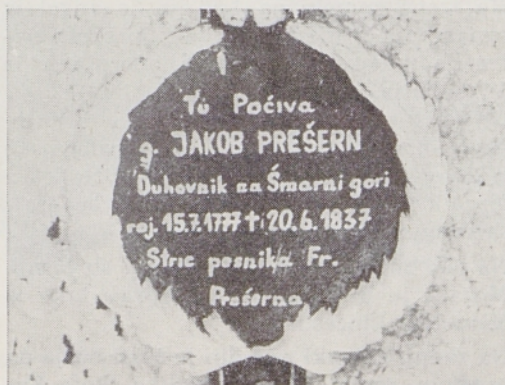
Kdo je bil gospod, ki mu je Prešeren namenil šaljivo grozljivo pismo, se ne ve, gotovo pa mu je bilo ime Lovrenc.

Kot nekoč, se tudi danes v šmarnogorski gostilni vsak dobro počuti.

Že tri desetletja vodi gostilno na Šmarni gori Idrijčanka Gabrijela Štraus, ki gostom poleg drugih dobrot včasih postrže tudi z idrijskimi žlikrofi. Ob lepem vremenu, posebej ob nedeljah, je gostilna nabito polna. Pozimi in ob deževnih dneh, so pa obiskovalci redki. Vendar gostilničarki Gabrijeli ni samotno. Kleklja, gleda televizijo, bere časopise. Tudi njeni štirinožni prijatelji so navajeni življenja vrh gore: dva psa, štirje mucki, kravica in konjič Cveto, ki že vrsto let pridno vozi iz doline na goro živila in pijačo za gostilno.

Če smo že na Šmarni gori, si oglejmo še bližnjo okolico. Pod Šmarno goro je Tacen, ob cesti, ki vodi v Smlednik. Tacen je znan kot vsakoletno prizorišče kajakaških tekmovalcev na divjih vodah.

Zlasti v poletnih mesecih privlači izletnike Zbiljsko jezero, umetno, za jezom medvoške elektrarne, kjer se izletniki kopajo, čolnarijo, taborijo, pečejo razne dobrrote, na sploh se imajo čez vse lepo. Če pa od tu še pridno hodite, pridete celo v Smlednik, kjer nad vasjo samevajo razvaline starega gradu. Baje je stal tam že v dvanajstem

stoletju, zgodovinar Valvazor pa ga že omenja kot razvalino.

Toliko o Šmarni gori in okolici. Če boste imeli čas, jo le obiščite. Kratek sprehod, ne preveč navkreber, se splača, če ne zaradi drugega, že zaradi klobase, polička in razgleda, zaradi česar sem se marsikdaj potrudil na vrh.

Pijača proti tegobam modernega življenja

Mirenska tovarna sadnih sokov in alkoholnih pijač Dana je napovedala nov proizvod — zeliščni liker cynar, ki ga v Italiji imajo za pijačo, ki pomaga proti tegobam modernega načina življenja. Liker cynar bo izdelan po licenci italijanske trdnice Peziol iz Padove in bo prvi tovrstni liker na jugoslovanskem trgu. Liker izdelujejo iz artičoke, ki je bila že v starih časih ena najbolj cenjenih vrtnin na mizah bogatih imenitnežev. Zeliščni liker cynar je liker z najmanjšo količino alkohola — saj ga bo vseboval le 17 odstotkov.

Mini in maxi iz Mengša

Mini ali maxi, to je zdaj velika skrb tistih, ki žele hoditi v korak z modo. Tudi v Sloveniji jih je precej, posebej seveda med mladim svetom. Starejši nismo za pretiravanja, pa naj gre za mini ali maxi modo.

V Mengšu pri Ljubljani je krojaška delavnica Ivana Debevca, kjer delajo predvsem oblačila visoke mode. Kreator je Ivan Debevc sam, pomagata pa mu sinova in hčerka. Mojster Debevc je priredil že več revij svojih modelov in to v Ljubljani, Kamniku, Domžalah, Trbovljah in na Bledu. Lepo so uspele in ponesle sloves nje govih modnih stvaritev daleč naokrog. Ivan Debevc je imel grenko mladost. Oče je bil delavec in je nazadnje oslepel. Družina je bila skoraj na beraški palici. Spoznal je življenje od grenke strani, zato želi zdaj ustvarjati za veselje, za lepoto, za kar so navdušeni naši mladi ljudje. Bil je v Franciji in v Italiji, pa pravi, da so naše Ljubljankanke najbolj vnete za modo. Kako ustvarja modele? Nekaj mu pomagajo tudi revije. Detajle pa kreira sam. Tako nastajajo moderni maxi plašči, zdaj tako moderni hlačni kostumi, pestre tunike iz različnih tvoriv in barv, mini krila itd.

V Domžalah bodo v kratkem odprli boutique, kjer bodo na ogled in seveda tudi naprodaj Debevčevi modeli. Vsak komad oblačil bo unikat. Poleg bodo prodajali tudi ustrezne dodatke — klobuke, torbice, okraske itd.

Plačaj, kolikor hočeš

Motel Donavska terasa ob cesti med Starimi in novimi Banovci je svojevrsten gostinski objekt v Jugoslaviji. Motel z gostiščem je zgradila občina Stara Pazova in ga dala v zakup gostincu Eminu Osmanoviću. Ima tri vile z 12 komfortno urejenimi sobami. Gostu je na razpolago poleg lepo opremljene sobe kopalnica s toplo in mrzlo vodo, radijski sprejemnik, televizor ter hladilnik, ki je dobro založen z različnimi jedili in pijačami. Po naročilu mu v sobo prinese tudi tople jedi in različne specialitete, zabavo pa najde v restavraciji motela, kjer igrata dva orkestra. Posebnost tega motela je v tem, da plačajo gostje le prenočišče (25 dinarjev na osebo), jedila in pijače, s katerimi si postrežejo iz hladilnika, pa plačajo po svoji volji — kolikor hočejo. Gostje puščajo za ta živila običajno denar kar na hladilniku in dostikrat lastnika motela niti ne srečajo. Čeprav dela brez cenika, Osmanović doslej še ni imel izgube. Večina gostov plača za hrano in pijačo celo več, kakor bi bilo treba. Osmanović pravi, da je pri tem, ko se je odločil za svojevrsten »običaj« račun na poštenost in kavalirstvo gostov. Doslej se ni uštel. Prav nasprotno, motel je zaradi tega zelo pridobil na svoji popularnosti. Osmanović se je v svoji stroki prej izpopolnjeval tudi v tujini. Bil je v znanih turističnih deželah — Nemčiji, Italiji, Švici in Franciji.

Pod zemljo 463 dni

Beograjski speleolog (raziskovalec jam) Milutin Veljković, je postal svetovni rekorder v dolžini človeškega bivanja v jami. Februarja je minilo že 250 dni, odkar sameva zaprt v jami Samar blizu Niša, kamor se je podal julija lani. Svetovni rekord v dolžini bivanja v jami je dosegel že lani v oktobru. Veljković je vzel s seboj v jamo tudi nekaj živali, da ugotavlja spremembe na njih zaradi življenja pod zemljo. Kokoši in račke izgleda, da so se lepo vživele, saj so dobile naraščaj. Čeprav letošnja zima ni bila posebno ugodna za njegove podzemeljske raziskave, ker je bilo decembra in januarja tam zelo malo snega, je Veljković sklenil, da bo ostal v jami do izpolnitve celega hidrološkega leta — to je skupno 463 dni. Veljković ima stike z zunanjim svetom po telefonu.

Prve letošnje priložnostne poštne znamke z umetniškimi motivi, in to iz antičnih zakladnic, smo dobili 16. marca t. l. To je serija šestih znamk iz posebne umetniške panoge — mozaiki. Na znamkah je šest mozaikov, ki predstavljajo šest vrhunskih mojstrov, ki so se ohranile iz antičnih časov na našem ozemlju. Od I. do VI. stoletja je bilo na našem ozemlju veliko mojstrov, ki so se ukvarjali z izdelovanjem mozaikov.

Znamke so izšle v običajni nakladi 200 tisoč celih serij, največ pa je bilo znamk po 50 par in sicer 2.000.000. Poštna vrednost serije je 14 din.

Na prvi znamki za 50 par je del mozaika z motivom kaznovanja Dirke, žene tebanškega kralja Lika. Zaradi njenega mučenja nečakinje Antiope so jo njeni sinovi privezali na rogove razjarjenega bika, da jo raztrga. Ta mozaik je ohranjen v Pulju in je iz začetka IV. stoletja.

Na drugi znamki za 1,25 din je mozaik iz V. stoletja s psom iz Heraclea Lincestis, starega antičnega mesta, ki so ga odkopali blizu Bitolja v Makedoniji. Rimljani so to mesto zavzeli leta 168 z zmago nad makedonskim kraljem Perzejem.

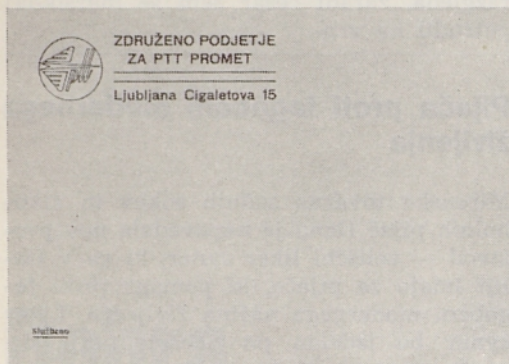
Na tretji znamki za 1,50 din je angel iz oznanjenja iz mozaika v baziliki škofa Evfrazija v Poreču v Istri. Ta mozaik je iz VI. stoletja.

Na četrti znamki za 2,50 din je del ohranjenega mozaika z lovcom iz gamzigrajske trdnjave na Timoku v Vzhodni Srbiji. Ta mozaik iz IV. stoletja je danes v beograjskem muzeju »25. maj«.

Na peti znamki za 3,25 din je bik ob češnji. Mozaik je iz V. stoletja in prav tako iz Heracleae Lincestis.

Na zadnji znamki za 5 din je Mati božja na prestolu, ravno tako iz bazilike škofa Evfrazija v Poreču in izvira iz VI. stoletja. Te mozaike je izbral beograjski univerzitetni profesor dr. Dejan Medaković, za znamke pa jih je izdelal beograjski akademski slikar Andreja Milenković. Znamke je natisnila v petbarvni heliogravuri dunajska državna tiskarna v polah po devet znamk. Znamke so velike 31 × 43 mm, brez belega roba pa 27 × 39 mm. Zobci grebenasti 13 1/2.

V Ljubljani je bilo od 3. do 8. marca svetovno prvenstvo v umetnostnem drsanju in plesih na ledu. Prvi dan tega velikega mednarodnega športnega tekmovanja je pošta Ljubljana 1 v športni dvorani Tivoli, v kateri je bilo prvenstvo, imela poseben priložnostni poštni žig. Filatelistično društvo PTT Slovenija pa je izdalo tudi spo-

The Lojze Slak Story

When the Slak melodies begin to flow one is taken in memories to the green rolling hills, countryside studded with church steeples their bells sounding, woods full of birch trees, and the grape vine laden with delicious grapes. Then, just as suddenly, one may feel to be in the middle of a country wedding with the bride all trimmed out in that all enchanting costume which makes the already lovely bride look beautiful. The pair of white horses drawing the Sunday carriage, the red cheeks, the scorching looks, the boys whistle . . .

That is how the audiences think and feel about Lojze Slak, his band, and the accordion he plays. Taking part in the band is also Niko Zlobko who produces the sounds from either the guitar or the clarinet,

and Franc Sever on the double-bass. The vocal section is composed of three Johns — John Kalan, Habjan and Dolenc, with Andrej Bergant and Jože Šifrar. The group is known as »Fantje s Praprotnega« singers.

Lojze Slak was born on July 23, 1932 not far from Trška gora in a small village of Jordankal near Mirna peč. Trška gora, or Trška mountain is for Lojze a symbol of beauty and everything that is beautiful in Dolenjska. His wife is from the region of Štajerska where her home town is Sentjur near Celje. They have a nine year old son, Slavko. By trade Lojze Slak is an upholsterer, but more than that he is a musician and accordionist. He claims to have reached for the accordion before he reached

for the pencil. That my well be since his early introduction to music was through his uncle, the local village musician Ludvik Barba. Then he began to play on the country weddings. It was here where he found and perfected his style allong with the effort to remain true to the folk tune and country sound.

Years ago he played with his three brothers, which formed the quartet, the quartet of the brothers Slak. They were known and popular throughout Dolenjska, and played on the radio station in Ljubljana. Then one after the other they left for the armed services.

In 1958 he appeared on Ljubljana TV and radio station on a program of "Pokaži, kaj znaš!" and won the first place.

Then years of continous practising went by when finally in 1963 he tried for real. At that time, with his trio, he could hardly imagine the popularity he would attain in so short a time. After one year he added the vocal section further sky roched his popularity to an extent which seldom happens to a band.

Their first succes came at the country fair in Kranj and later in a competition of popular and folk bands in Ljubljana. In 1966 a song tittled "V domači vasisi", sold over 50,000 records which earned the band their first silver record. Then followed the second with »Kadar pa mim' hišce grem«, and in the fall of 1967 the third with the melody "Sinko ne sprašuj".

To what do you account the successful rise of the band? Have you perhaps discovered some secret of how to lure and hold the audience captive...? are the questions aimed at the father of the band, Lojze Slak. "No, there is no such thing, but we do succeed in capturing the characteristic of the folk and country sound. It happens that we are able to capture old folk tunes and introduce them into new compositions. As a result the songs sound not only traditional but familiar, and the people like that. Into this went a lot of work and constant practising. Thanks also to the diatonic accordion which makes it possible to capture that particular sound, the folk tune, and of course the way one plays it also counts. And what also helps is the vocal group with their clear simple voices which is the earmark of our group."

And what is Lojze's passion? What else but accordions. He has a collection of diatonic accordions where each one of them has something particular or special about it. Some have particular ornaments, others are of a particular, or an original make, all through which he is constantly search-

ing for the sound that will express that which he desires.

The evolution of the diatonic accordion which Lojze Slak uses has sprung from a typical Slovenian accordion which key design and arrangement differs from that of the classical piano key board. The birth place for this instrument was in Slovenj Gradec, and created by the well known artist, Lubas. This name has till this day remained the trademark for this instrument in spite of the fact that many others are making it also. As the instrument evolved, Avgust tSanko added to it half tones, and so it came to that distinct diatonic accordion which Lojze Slak is playing today.

As the most popular folk band in Slovenia the Slak group was on December of 1969 awarded the "Helidonova Lastovka", or the Helidon swallow award. Helidon is a record company from Ljubljana. For this the weekly magazine Antena ran a popularity pool for the most popular band group in Slovenia. The Slak band came in with 4810 points, and 769 pointns for the second place Avsenik brothers. They were more than astonished at the difference in points and at them being that popular.

If you are about to ask him which song he likes the best he will most likely say that it is the latest. He will also say, and likes to say it, that they receive so much mail that is impossible to answer all of it. However, they are very happy that their music is also popular with the young people.

So, this is something about the Slak boys who continue to entertain thousands of people.

Our Celebration This Year

This year we will be remembering the 30th anniversary since the uprising of the Yugoslav nations and the 25th year of their victory over the occupying forces. These two anniversaries will be held throughout the nation culminating with a military parade in Belgrade and large military maneuvers throughout the land. In Slovenia we will especially celebrate the 25th anniversary since Ljubljana became free from foreign occupation.

From the 26th of April to the end of May we shall celebrate the following important dates: 27th of April is the day the Slovenian liberation front was formed; May first is labor day and May 9th, the day of liberation for Ljubljana from the foreign rule. On the 26th of April at 10 AM there will be a firemans parade through the

main streets of Ljubljana as they celebrating their one hundred anniversary since their formation in this city. Special attention shall be given to the labor day. On the eve of that day boond fires shall be lit on the moutain tops and hills throught Slovenija. And on May the first the people of Ljubljana gather on the hill top, Rožnik. The tradition for this gathering place goes back to our fathers and grand-fahters where they to have gather on this day and often under the guard of bayonets. On the 5th of May thousands of youngsters will gather on the Revolution Square for a giant relay-race.

Successful Surgeons of Maribor

Sixteen year old Rok Ašič was at his post switching trains at Maribor rail yards when he fell under the wheels cutting his left arm above the elbow. Still hanging on about seven inches of skin most doctors at the hospital were for amputation expect surgeon Dr. Franc Pen. He wanted to try and save the boy's hand. Except for the nerves all other parts were srushed. At the first operation which lasted four hours and a half he connected the arteries so that the blood again began to circulate through the arm. Then the crushed bone parts were stacked in their place and fastened with special staines steel screws. What undamaged muscles remained were placed back and the demaged taken off. At the second operation skin was taken from his thigh and transfered to his arm then at the third operation corrections were made elsewhere on the demaged hand. After five months in the hospital and three months in the spa of Laško the boy can write again. He is left handed.

Four Hundred And Sixty Three Days In a Cave

Two hundred and fifty days have passed on February of this year since Milutin Veljković, from Belgrade has accommodated himself into the Samar cave near Niš. His dwelling in that cave already reached world record time last October. After a medical examination by way of the telephone he decided that he will remain down there for the completion of the hydrologic year which counts for 463 days. Communicating with the world above by telephone he said that his chickens and gees, which he has taken allong for observation, have brought fourght the young. They all adpated to a life of darkness quite well. They will al-

Pomlad ob Zbiljskem jezeru

ready be grown when on September he takes them back to the world of light.

Mini And Midi Designs From the Town of Mengeš

Mini or Midi? That is the question now amongst all the young who wish to be in step with the latest fashion. Throught the world people go to great lenghts to be with the latest fashion mood. Slovenia is no exception and especially amongst the younger people.

Having practiced latest fashions in France and Italy, Ivan Debevec returned to his native Mengeš, a town near Ljubljana. From here he is known far and wide for his designing of the mini and the midi, which he successfully displayed in Ljub-

ljana, Kamnik, Domžale, Trbovlje and Bled. His two sons and one dauther make the team.

His early life was rather bitter amd poor that is why he is happy at creating things of beauty and for the young. He claims that on the average Ljubljana's youth is more fashion conscious than that of Italy or France. Shortly his store will be open in Domžale where his original creations will be on sale there.

Carting Race For the European Championship

The Second Race for this year's European Carting Championship will be held in Ljubljana on the Javna Skladišča Moste Auto-Moto Society carting track on May

31, 1970. The organisation of this competition, which represents one of the most outstanding sports events of its kind in Yugoslavia, has been entrusted to the Moste Auto-Moto Society. This is not strange if one bears in mind the fact that the members of this society rank among the best carting racers in Yugoslavia.

Four races will be held this year for the European Chanmpionship. Before the race in Ljubljana, one will be held in Vevey (Switzerland), on May 3, and one in France, in Colmarue, on Avgust 30.

The entrusting of the second race for the European Championship to the Moste Auto-Moto Society by the International Committee for Carting is a great acknowledgement not only to this renowned society, but also to the Auto-Moto Association of Yugoslavia.

Še o tujkah

Boris Urbančič

Kadar govorimo o tujih leksikalnih vplivih, mislimo na tujke, izposojenke in kalke. Vsebina teh pojmov je v jezikoslovju deloma še sporna, vendar se tukaj v to ne bomo spuščali. Značilnost tujk je njihova mednarodnost, njihova razširjenost med kulturnimi jeziki. Največ jih je iz grških in latinskih osnov, predvsem v strokovnih terminologijah, manj iz angleščine (npr. v športu), francoščine (npr. v diplomaciji), italijanščine (npr. v glasbi) in drugih jezikov. Izposojenke so prevzete v en jezik ali malo jezikov in jih prinašajo sosedski ali drugačni odnosi med narodi. Tujke in izposojenke so jezikovno vprašanje, o katerem se največ in najbolj nestrokovno piše. Večinoma se vidi v njih zlo, potrebno ali še rajši nepotrebno, ki ga je treba čimbolj omejiti, če ga že ni mogoče popolnoma odpraviti.

Glede tujk pravijo, da se je treba nepotrebnih ogibati. Znano pa je, da takšna opozorila, čeprav se ponavljajo iz generacije v generacijo, kaj malo zaležejo, baje zato, ker se zdi ljudem izražanje s tujkami bolj imenitno. Nekaj snobizma je gotovo včasih pri uporabljanju tujk, še pogosteje pa so ljudje do njih ravnodušni. V njihovi jezikovni zavesti živita »nepotrebna« tujka in domača soznačnica družno druga ob drugi. Stvar namreč še zdaleč ni tako preprosta, kakor se zdi na prvi pogled.

Predvsem je sporno, kdaj je tujka nepotrebna. S purističnega vidika je *hala* očitno nepotrebna tujka in zamenjava z *dvorano* naj bi napravila slovenščino za en izraz »čistejšo«. S funkcijskega vidika pa je *hala* potrebna beseda, ker ima drugo funkcijo, drugačen pomen kakor *dvorana*, in opustitev te tujke bi osiromašila izrazno sposobnost slovenščine. Ni treba posebej omenjati, da je v slovenščini takih tujk veliko.

Nadalje moramo upoštevati, da si tujke pogosto ustvarijo v jeziku družino. Tako se zgodi, da se dá ena ali več besed v družini vsaj v nekaterih zvezah popolnoma enakovredno nadomestiti z domačim izrazom, druge pa ne, toda zaradi potrebnih se držijo in uporabljajo tudi nepotrebne. Tako imamo na primer družino: ekonom, ekonomski, ekonomat, ekonomija, ekonomika, ekonomičen, ekonomičnost, ekonomist itd. Zveza *ekonomski položaj* pomeni natanko isto kakor *gospodarski položaj* in bi tujko tu prav lahko pogrešali. Vendar pa imamo tudi zvezo *ekonomska cena*, ki nima domačega sinonima. Dalje: *ekonom* je dobesečno res *gospodar*, toda v ekonomatu je zaposlen *ekonom*; *ekonomija* pomeni sicer res *gospodarstvo*, toda v družbenem sektorju so samo *ekonomije*, *politična ekonomija* pa prav tako nima domačega ekvivalenta. Itd. Zveze *ekonomski položaj* (in drugih) kljub njeni nepotrebnosti prav gotovo ne bo mogoče zbrisati iz slovenščine, ker se naslanja tako na zveze, kjer je pridevnik *ekonomski* običajen ali celo nadomestljiv, kakor na druge, potrebne tujke te družine. V naši jezikovni zavesti živi vsa družina in le malokateri pisec, še manj pa govornik, se bo pripravljen zamisliti nad potrebnostjo ali nepotrebnostjo tujke, preden jo bo uporabil.

Zaposlen je že z izbiranjem jezikovnih sredstev nasploh, vštevši tujke, da se bo v sporočilu izrazil primerno glede na vsebino, namen in naslovnik. To je za dobro sporazumevanje neogiben pogoj, in s tega vidika bi nam nepotrebne (in celo potrebne) tujke v določenih okoliščinah pripoved kazile, v drugih pa ne.

Tujke, kolikor niso sinonimi, so jeziku v pomoč, ker z novimi poimenovalnimi bazami povečujejo njegovo izrazno sposobnost. S prevzemanjem mednarodnih izrazov namesto ustvarjanjem besed z domačimi besedotvornimi sredstvi oziroma dodajanjem novih pomenov že znanim besedam se jezik ne izogiba le morebitnemu pomenskemu preobremenjevanju obstoječih baz in izrazov, ampak tudi raznim slabostim, ki izhajajo iz dejstva, da so domača sredstva že vezana na neke predstave. Spomnimo se samo primerov, ki smo jih tu že obravnavali (hala — dvorana, kozmonavtski-vesoljski).

S tujkami se zaradi njihove pomenske izoliranosti povečuje eksaktnost izražanja, zato so izredno pomembne za ustvarjanje strokovnih terminologij. Pri tem so tujke često pomensko široke, kar ima spet svoje dobre strani. Poglejmo, kako se da uporabiti na primer beseda *blok*: betonski blok, ulični blok, stanovanjski blok, blok držav, blok znamk, risalni blok, blagajniški blok, blok pri motorju, beležnica, iz katere se listi trgajo, cestna zapora in še kaj.

Končno povečujejo tujke gibčnost jezika, ker je iz njih mnogokrat mogoče tvoriti nove besede. Tako imamo na primer ob slovanski izposojenki *slog* z edino izvedenko *slogoven* tujko *stil* z družino: stilna (posebnost), stilist, stilistika, stilističen, stilizirati, stiliziran, stiliziranje, stilizacija, stilizem, stilém, prestilizirati ipd.

Pomen in mesto tujk v jeziku ter njihova delitev na potrebne in nepotrebne se nam pokaže v čisto drugačni luči, če se osvobodimo površnega purističnega ocenjevanja in jih skušamo vrednotiti po njihovi dejanski vlogi v procesu razumevanja.

Če se raba tujk, kadar je mogoče izbirati, ravna po njihovi stilni vrednosti, to se pravi po tem, za kakšno vrsto besedila je ta ali ona tujka primerna, nas v zvezi s tem zanima stopnja njihove prilagojenosti. Izgovor tujih glasov se vedno že ob prevzemu prilagodi domačemu glasovnemu sistemu, in to tako, da jih nadomestijo najbližji domači glasovi. Sicer pa so tujke 1. neprilagojene: v pravopisu, npr. *ex offo*, *dreadnought*, *foyer*, *adagio*; in fleksiji, npr. *rent-a-car*, *air conditioning*, *chargé d'affaires* (nesklonljivost); 2. prirejene: v pravopisu, npr. *filozofija*, *najlon*, *angažma*; in fleksiji, npr. *realizem*, *realizma*..., *realizirati*, *realiziram*, *realiziraš*..., *realističen*, *-čna*, *-čno*, *realističnega*...; z možnostjo dodajanja domačih predpon, npr. *predsezona*, *prediskutirati*, *skomponirati*; in tvorjenja izvedenk, npr. *pionir*, *pionirček*, *pionirka*, *pionirjev*, *pionirski*, *pionirstvo*; toda tuji samostalniki na -o in -e (npr. *avto*, *finale*) ter deloma na -a (npr. *angažma*) niso v slovenščini srednjega oziroma ženskega spola, ko bi pričakovali glede na končni samoglasnik, ampak moškega, glagoli-tujke (v nedoločniku imajo vseskozi -irati) pa izražajo z isto obliko dovršnost in nedovršnost (npr. *organizirati*), kar je pri domačih glagolih redka izjema; 3. prilagojene: za razliko od prejšnjih pripadajo v glavnem osnovnemu besednemu fondu in jih je zato mogoče uporabljati v vseh jezikovnih plasteh in stilih, npr. *križ*, *kuhinja*, *šola*; v mnogih stoletjih, odkar so bile prevzete, so se ne samo glasovno oddaljile od izvornih besed, ampak izgubile tudi nadih tujosti, ki ga ustvarjajo za domače uho nenavadne glasovne skupine.

Father

Valentin Kravar, known as Krava, was a poor old peasant. He had six grown-up children, four sons and two daughters, who had wandered out into the world in quest of work, and so in his old age he had to slave away on his old wife. It was during those days when the Germans had occupied our land that his youngest son also went off somewhere to Austria, lest he should be called up. He found a job as a worker in some place or other.

In our regions the partisans had not begun their struggle. It was said, however, that in Carniola people had left for the woods to fight the enemy.

One day Krava came home and said to his wife:

"Mica, the partisans are on the mountain. I'm going to fetch Martin."

"Just as you like," replied Mica.

Martin had a job in a mine some two hours distance by foot. He had been working there several years, and things had not been too bad for him. But during the last two years the Germans had been there and he had come several times to see if he could get something from home.

Valentin Krava set out upon his journey and soon reached the mine. Fortunately he found Martin at home.

"Martin, I want to talk to you alone," he said to his son.

"We're alone here. What's on your mind?"

"No, not here; even the walls have ears. Let's go outside; anyway, it's a nice day," his father rejoined.

And only when they were far from the house, on the lonely road, did Krava say:

"Don't you know, Martin, the people are making for the mountain? I've come to fetch you."

Martin was always an obedient lad.

"I've heard something, too. Of course I must go."

They agreed that Martin should come home, and leave for the mountain immediately.

One day Krava said to his wife:

"Mica, I'm going to fetch Francuh."

"Just as you like," replied Mica in an even voice.

Celovec, however, was farther away, two hours by train. Krava had never been there since his son Francuh had got a job in a factory. He had his address, however. But he did not know his son's living conditions, because the letter even hardly ever wrote to him. Besides, he had to have travel permit. As soon as he got it, he set out on his trip. He filled his haversack with food. Finally, finding his son Francuh, he said:

"I want to talk to you, son."

"Let's go out of town," muttered Francuh, who was more cautious than Martin. When they were quite a long way of the town Valentin said:

"Look, here, the people are gathering on our mountain, while you here are working for the army. You should go to mountain. Martin's been there since the spring."

"Martin's there already? Why didn't you let me know?" said Francuh in a voice full of rebuke, and he decided on the spot to follow Martin.

"We couldn't write; that's why I came," said Krava, and left Celovec.

Two days later Francuh also disappeared and went to join Martin. Again half a year or more passed. It was winter and life was hard on the mountain. Throughout the winter old Kravar heard nothing either of Martin or Francuh. It seemed they had

gone somewhere to Carniola and not a word had he heard from either of them. Some time in midwinter Krava said to his wife: "Mica, I'm going to fetch Rok."

"Just as you like," answered his wife.

Rok lived in Graz. The old man knew his address, but he did not know the region. This time it was hard to get a travel permit, because it was already rumoured that Martin and Francuh had gone to the mountain. Having finally got the permit he left immediately to find Rok, who was a butcher. Having found him in Graz three days later, Rok cursed everything in turn, by way of expressing his general dissatisfaction, and said he could hardly wait for the war to end. The old man listened to him attentively. He was hardly able to muster up the courage to begin to talk, Rok had been away from home so long. He had first learnt his trade and later worked for the various tradesmen.

"Well, why don't you come with me, Rok, and the war'll end sooner?" Then he told Rok about Martin and Francuh and that they were calling him to go, too. Rok listened, but for a long time he was unable to make up his mind. He was in love with a housemaid. But Krava refused to go home without his third son and remained a whole week in Graz and met his son every day, always insisting upon his return. He finally persuaded him, and they went back together. They left the train two or three stations from their own, and set out towards home through the dark, lest someone should see them. Close to the house the father said:

"Better not go home. Someone might see you. Go straight to the mountain."

Three were now in the mountain but the war dragged on like a lean year. Valentin Krava had one more son who, since the war, had been working in Vienna. Vienna was a long way off. Moreover, he would not be able to get a travel permit because it was openly being rumoured that three young Kravar's were on the mountain. Anyway, the old man had no intention of asking for a permit. One day he said to his wife:

"Mica, I must go to Vienna."

"Just as you like," she said, and after a silence she added tremulously: "Valentin, please bring Floruh with you. I haven't seen him for so long."

"I'll try," he said, and left for Vienna. He entered the train at the third station away from home. Having no papers, he had to hide. As he was an old man with a grey beard, no one paid much attention to him, and so after three days he arrived in Vienna, where he remained one day and, finally, found his son Floruh in a workers' camp.

"Floruh, I've come to fetch you. You're to go to the mountain so that the war will end soon."

"Terrible things are being rumoured," Floruh objected at first.

"At least you'll see your mother," the old man promised.

"Mother!" exclaimed Floruh with joy.

They left Vienna secretly, and after two days they found themselves near their home one night. Both had haversacks. It was already midnight when they reached the house.

Floruh saw his mother, and the mother saw her son. At two in the morning the old man said:

"And now, son, off you go. You'll need a good two hours before you reach the place. No one must see you going by daylight."

Indeed, no one had seen Floruh in his native region. He went to join his brothers over there, where the men were gathering, in the mountain.

Towards the end of the war, the Germans herded old Kravar and his wife into a concentration camp, from which they never returned. When their sons, all four of them, returned home, the fire was no longer burning on the hearth.

Faits divers paye autant que tu veux!

Le motel «Dunavska terasa» auprès de la route entre Stari et Novi Banovci est un établissement hôtelier d'un genre particulier en Yougoslavie. Il a été construit par la commune de Stara Pazova et donné à ferme à l'hôtelier Emin Osmanović. Le motel a trois villas avec 12 chambres confortablement aménagées. En plus de la chambre bien aménagée avec salle de bains, l'hôte a encore à sa disposition un récepteur radio, un téléviseur et un réfrigérateur qui est pourvu de différents aliments et boissons. Sur commande, on lui apporte aussi dans sa chambre des plats chauds et diverses spécialités, alors que deux orchestres prennent soin de sa distraction au restaurant du motel.

Une particularité de ce motel est que les hôtes ne paient que le logement (25 dinars par personne), tandis qu'ils paient pour les aliments et les boissons du réfrigérateur qu'ils ont consommés — autant qu'ils veulent. Les hôtes laissent ordinairement l'argent pour ces aliments sur le réfrigérateur même et bien souvent ils ne rencontrent même pas le propriétaire du motel.

Bien qu'il travaille sans prix-courant, jusqu'ici Osmanović n'a pas eu de pertes. La plupart des hôtes paient pour la nourriture et la boisson même plus qu'il ne faudrait. Osmanović dit qu'en se décidant pour cette «coutume» particulière, il comptait sur l'honnêteté et le fair-play des hôtes. Jusqu'à présent il ne s'est pas trompé. Bien au contraire, à cause de cela, le motel a gagné en popularité. Osmanović s'était auparavant perfectionné dans sa branche aussi à l'étranger. Il a été dans des pays touristiques connus — en Allemagne, Italie, Suisse et France.

Une boisson contre les maux de la vic moderne

La fabrique de jus de fruits et de boissons alcooliques Dana de Mirna a annoncé un nouveau produit — la liqueur aux herbes Cynar, qui est considérée en Italie comme une boisson qui aide contre les maux du mode de vie moderne. Cette liqueur sera faite d'après la licence de la firme italienne Peziol de Padoue et sera la première du genre sur le marché yougoslave. Elle est à base d'artichauts, qui étaient déjà dans les anciens temps un des légumes les plus

estimés sur la table des riches. Cynar est le nom grec de l'artichaut; le jus de cette plante — la cynarine — a une influence bienfaisante sur le foie. Cette liqueur contient le moins d'alcool — seulement 17 % (selon le règlement en vigueur, une liqueur doit contenir au moins 25 % d'alcool). En Italie, on boit — dit-on — par an plus de 20 millions de litres de cette boisson. La nouvelle liqueur de Dana de Mirna aura certainement chez nous aussi beaucoup d'amis.

(D'après le «Dolenjski list»)

La rencontre des émigrés de la Basse Carniole aura lieu à Čateške toplice

Les communes de la Basse Carniole préparent cette année déjà pour la quatrième fois la rencontre des compatriotes-émigrés, qui visiteront cet été leur patrie natale. L'an dernier, une rencontre du même genre s'est tenue à Vinica en Carniole Blanche;

cette année, elle se tiendra les 11 et 12 juillet à Čateške toplice.

La station de Čateške toplice se trouve à 2 km de Brežice à l'embouchure de la Krka et de la Save et c'est aujourd'hui une des stations thermales slovènes les plus connues. Les thermes ont été ouverts il y a quelques années; ils sont modernes et, à côté de la thérapie dans les locaux, ils sont connus aussi par les piscines de plein air. De Ljubljana à Čateške toplice il y a environ 100 km, et de Zagreb 30 km.

Cette année aussi, à la rencontre des émigrés de la Basse Carniole, il y aura un programme très varié, destiné à montrer aux participants quelques acquisitions culturelles, présentées par des groupes culturels connus. Le samedi 11 juillet, dans la salle des chevaliers du château de Brežice se présentera la chorale académique «Tone Tomšič» de Ljubljana, devenue célèbre dans de nombreuses compétitions internationales de chant.

Le dimanche 12 juillet, dans le parc de Čateške toplice, des groupes vocaux et instrumentaux slovènes et croates connus feront une ambiance agréable. Le programme sera composé de façon à satisfaire les nombreux visiteurs de tous les âges.

463 jours sous terre

Le spéléologue belgradoise Milutin Veljković est devenu recordman du monde de longueur de la vie d'un homme dans une fosse. En février il y avait déjà 250 jours qu'il était enfermé seul dans la fosse de Samar près de Niš, où il était descendu en juillet dernier. Le record du monde était déjà atteint en octobre dernier. Veljković a pris avec lui aussi quelques bêtes, pour observer sur elles les changements survenus du fait de la vie sous terre. Il semble que les poules et les canards se soient bien acclimatés, puisqu'ils ont eu de la progéniture. Bien que cet hiver n'ait pas été particulièrement favorable à ses recherches souterraines, parce qu'en décembre et en janvier il y a eu là-bas très peu de neige, Veljković a décidé de rester dans la fosse jusqu'à l'accomplissement de l'année hydrologique entière, c'est-à-dire au total 463 jours. Il est en contact avec le monde extérieur par téléphone. Par cette voie il a communiqué l'accroissement de ses «cohabitants» animaux. Les poulets et les canetons auront déjà grandi jusqu'en septembre, lorsqu'ils sortiront de la fosse

avec Veljković. Celui-ci s'est longuement entretenu aussi avec les médecins qui ont constaté que son état de santé était bon et qu'il pouvait encore rester sous terre.

Un succès des chirurgiens de Maribor

En septembre dernier, à Maribor, un accident grave est arrivé à un manoeuvre des chemins de fer de 16 ans, Rok Ašič. Lors de la manoeuvre des wagons, son bras gauche a été saisi par une roue de wagon et coupé au-dessus du coude; il ne pendait plus qu'à un petit morceau de peau. Il fut emmené à l'hôpital de Maribor. Le médecin qui le reçut, constata que le bras blessé du jeune homme était froid et tout blanc. Il pendait à environ trois centimètres de peau. Toutes les autres parties de ce bras étaient écrasées et déchirées, manquant même partiellement. Tous pensaient qu'il faudrait lui couper le bras. Mais le chirurgien, dr. Maks Pen, se décida à essayer de sauver le bras du jeune homme. La première opération dura quatre heures et demie. A l'accidenté on cousit d'abord l'artère, pour que le sang se remît à circuler. Puis il y eut encore deux opérations. Le bras fut sauvé. Six mois après, le jeune homme peut de nouveau écrire — il est en effet gaucher.

Le chirurgien de Maribor, qui a sauvé le bras d'Ašič, est très modeste et il n'aime pas parler de cette opération, qui est sans nul doute un succès important de la chirurgie de Maribor. Il a dit cependant que ce genre d'opération ne réussit que rarement. L'opération a réussi aussi parce que l'accidenté est encore jeune, qu'il a été opéré aussitôt après l'accident et aussi à cause de son extraordinaire volonté de garder son bras.

Nos fêtes de cette année

Cette année, nous nous souvenons en Yougoslavie du 30e anniversaire de l'insurrection de nos peuples et du 25e anniversaire de la victoire sur l'occupant. Nous célébrerons ces deux jubilés dans tout le pays. Dans le cadre des fêtes, il y aura une grande parade militaire à Belgrade et de grandes manoeuvres militaires de l'Armée populaire yougoslave et de la défense générale. La course annuelle de relais de la jeunesse parcourra cette année tous les théâtres importants de la lutte de libération nationale et les lieux historiques. En Slovénie, nous fêterons d'une manière particulièrement solennelle le 25e anniver-

V Ljubljani

saire de la libération de notre capitale, Ljubljana. Du 26 avril à fin mai se succéderont diverses solennités et manifestations commémoratives, par lesquelles nous honorerons trois fêtes importantes: le 27 Avril, jour de l'institution du Front de libération du peuple slovène, le 1er Mai, fête du travail et le 9 Mai, jour de la libération de Ljubljana.

La première célébration sera celle des pompiers de Ljubljana, qui fêtent cette année le centième anniversaire de la fondation de la société des pompiers volontaires. Le 26 avril, il y aura à Ljubljana une grande parade des pompiers, puis un meeting sur la Place de la Révolution. En août dernier, nous avons fêté à Metlika le centenaire de la première société des pompiers slovènes et à la fois le centenaire de l'organisation des pompiers en Slovénie. Cette année, les pompiers de Ljubljana fêtent le centenaire de leur société. Les organisations des pompiers en Slovénie n'ont pas été actives seulement dans leur domaine professionnel à l'extinction des incendies et à l'aide accordée à l'occasion des catastrophes élémentaires. A côté d'autres organisations nationales, les sociétés de pompiers sur le sol slovène ont eu dès le début un rôle très important aussi dans la lutte pour la consolidation de notre conscience nationale.

Dans le cadre des fêtes du 25e anniversaire de la libération, il y aura aussi une grande rencontre des activistes du temps de guerre de Ljubljana à Dolenjske toplice.

On célébrera d'une manière particulièrement solennelle cette année aussi le Premier Mai. La veille au soir, des feux sur les monts salueront la fête du travail. Le jour de la fête même, nos travailleurs se réuniront sur le Rožnik près de Ljubljana

à leur fête traditionnelle du Premier Mai, comme nos pères et nos aïeux, bien qu'alors ces fêtes fussent bien souvent surveillées par les gendarmes en armes. En mai se succéderont encore de nombreuses manifestations en l'honneur du 25e anniversaire de la libération. Mentionnons seulement ici l'accueil de la course de relais des jeunes le 5 mai et la grande réunion de masse qui aura lieu le 10 mai sur la Place de la Révolution.

Mini et maxi de Mengeš

Mini et maxi — voilà maintenant le grand souci de ceux qui désirent aller de pair avec la mode. Dans le monde il y a beaucoup d'adeptes du dernier «cri de la mode». En Slovénie aussi il y en a beaucoup, surtout évidemment parmi les jeunes.

A Mengeš près de Ljubljana se trouve l'atelier du tailleur Ivan Debevc, où l'on fait surtout des vêtements de haute couture. Le créateur est Debevc lui-même, il est aidé par ses deux fils et sa fille. Le maître Debevc a déjà organisé plusieurs revues de ses modèles, et cela à Ljubljana, Kamnik, Domžale, Trbovlje et à Bled. Il a bien réussi et il est connu loin alentour. Ivan Debevc a eu une jeunesse amère. Son père était ouvrier et à la fin il est devenu aveugle. La famille était presque réduite à la mendicité. Il a donc connu la vie amère, c'est pourquoi il désire maintenant créer pour la joie, la beauté. Il a été en France et en Italie, mais il dit que nos jeunes filles de Ljubljana sont plus éprises de nouvelle mode que là-bas. Comment crée-t-il ses modèles? Les revues étrangères l'aident. Mais il crée les détails lui-même. A Domžale, on ouvrira sous peu une boutique, où l'on verra et évidemment on pourra aussi acheter les modèles de Debevc. Chaque pièce de vêtement sera unique. On y vendra aussi les compléments correspondants: chapeaux, sacs à main, ornements, etc.

**Prisrčno dobrodošli vsi,
ki boste letos obiskali
domačo deželo!**

Nuestras efemerides anuales

Este año recordamos en Yugoslavia el 30 aniversario del levantamiento de nuestras naciones y el 25 aniversario de la victoria sobre los invasores. Estos dos jubileos los vamos a festejar este año en toda la República. Haciendo marco a los festejos tendrá lugar un gran desfile militar en Belgrado y amplios ejercicios militares de la armada popular yugoslava y también de la defensa popular. La posta anual de la juventud va a visitar este año, en su camino, los lugares donde tuvieron acción los acontecimientos más importantes de la guerra nacional de liberación y episodios históricos.

En Eslovenia celebraremos aparte en forma especial el 25 aniversario de la liberación de nuestra ciudad capital, Ljubljana. Entre el 26 de abril y fines del mes de mayo van a sucederse distintos festejos festivos recordatorios, con los cuales conmemoraremos tres fechas importantes — el 27 de abril, día de la Constitución del Frente Nacional de Liberación de Ljubljana. Los primeros que festejarán serán los bomberos de Ljubljana, quienes festejan este año el centésimo aniversario de la fundación de la Asociación de Bomberos Voluntarios. El domingo 26 de abril va a tener lugar en Ljubljana a las 10 de la mañana un gran desfile de bomberos y después del mismo una gran manifestación en la Plaza de la Revolución. En agosto del año pasado, celebraron en Metlika los cien años de la primera Asociación de bomberos Eslovenos. Este año celebran también su centenario la Agrupación de Bomberos Voluntarios de Ljubljana. El papel que desempeñaron estas organizaciones de bomberos voluntarios en el pasado, fue además de importante muy expansivo. Estas no fueron activas sólo en el terreno profesional, es decir apagando incendios y socorriendo en las elementales ocasiones, sino que, además de las otras organizaciones nacionales, tuvieron los Bomberos Voluntarios en Eslovenia desde su comienzo un papel importante también durante la guerra para la cimentación de nuestra conciencia nacional.

En marco a las celebraciones de este año también tendrá lugar en Dolenjske Toplice el encuentro de los ex-combatientes y activistas de Ljubljana.

Aparte celebraremos también este año especialmente el 1º de mayo, Día del Trabajo. La noche anterior saludarán la fecha

grandiosas fogatas encendidas sobre los montes. Y durante los festejos del día, se reunirán en el monte Rožnik nuestros hombres de trabajo, como lo hacían nuestros padres y abuelos, en épocas en donde las celebraciones de entonces terminaban a la sombra de bayonetas de los gendarmes. En mayo se van a suceder un gran número de actos y celebraciones, las cuales tendrán por fin conmemorar el 25 aniversario de la liberación. Entre éstos va a figurar el día 5 de mayo el recibimiento de la posta de la juventud, y el 10 de mayo en la Plaza de la Revolución una gran concentración popular.

Festejos en Ajdovščina

En la Municipalidad de Ajdovščina tendrán lugar en el mes de mayo un número considerable de festejos en relación a los 25 años de la Fundación del Primer Gobierno Esloveno. La principal celebración será el 3 de mayo. Este día tendrá lugar en Ajdovščina una reunión extraordinaria entre el Consejo Federal Esloveno y el Consejo Municipal de Ajdovščina. Después de ésta, en Polce, detrás de Ajdovščina, habrá una demostración popular en la cual disertará el actual vicepresidente del Consejo Federal, del Gobierno Esloveno, Dr. Marjan Breclj. En la sesión conjunta también se va a tratar sobre la propuesta, de colocar en Ajdovščina un monumento a Boris Kidrič, el que fuera primer presidente del Gobierno Esloveno. En la calle 15 de mayo van a construir un parque, en el cual más tarde colocarán bustos de los obreros culturales y sociales que se lo han ganado, además de una exposición comercial, la cual demostrará el progreso del Municipio.

Paga, cuanto quieras

El Motel Tereza del Donava junto a la ruta entre Stari y Novi Banovci, es un complejo especial dentro de la hotelería yugoslava. Este motel con sus dependencias culinarias fue construido por la Municipalidad de Stara Pazova y lo otorgó alquilado al gastronómico Emin Osmanović. El motel tiene tres chalets con 12 confortables piezas. Al visitante se le brinda, además de habitaciones bien decoradas, baños instalados con agua fría y caliente, radio, televisor y heladera, la cual tiene comidas y bebidas a elegir. A gusto del cliente le sirven en

la habitación también comidas calientes y distintas especialidades, en cuanto a diversión se refiera la encuentra en el restaurant del motel, donde ejecutan dos orquestas.

Una particularidad de este motel es de que los clientes pagan por dormir 25 nuevos din. por persona, las comidas y bebidas que se sirvieron de la heladera, pagan «a gusto», cuánto quieran. Los visitantes dejan por lo consumido directamente sobre la heladera, y muchas veces dejan más dinero del que tendrían que abonar, sin siquiera ver al dueño del motel. Si bien se trabaja sin un precio fijo hasta ahora no se tuvo pérdidas. Osmanović dice que ha elegido este tipo de «costumbre» por calar en la caballerosidad y sinceridad de los clientes. Hasta ahora nunca contó lo dejado. Al contrario, es por esto que el Motel haya alcanzado tanta popularidad.

5500 tractores personales

Al fines del año pasado han tenido los campesinos eslovenos la cantidad de 5500 tractores personales y 17.500 segadoras automáticas manuales, además de otras máquinas agrarias. Los que se encuentran más modernamente equipados con esta clase de máquinas son los campesinos de Savinjska dolina, alrededor de Kranj, sobre la costa y en las Sierras de Goriška.

Nuevo acero en Jesenice

Tres compañeros del sector de investigación de los hornos de fundición de Jesenice, Ing. Anton Ranziger, Ing. José Arh y el Dr. Ing. M. Gabrovšek han firmado con ésta, un contrato para la compra de un nuevo sistema tecnológico, para la fabricación de acero especial (con poco carbono y ligero) por lo cual han obtenido 25.000 N din de premio. El invento sólo ya es para la fundición de gran interés. Este es así el primer «know how», prueba de mejoramiento para la fabricación de acero en Jesenice. Se refiere a dos nuevas clases de acero. «KV» 10 va a usarse para la construcción de tornillos de unión y «ROMAT» para las tuercas. El sistema para la fabricación de este acero todavía es un secreto para los demás, por lo cual los fabricantes cuidan con gran celo. Es por esto que en Jesenice tuvieron que empezar solos los experimentos sobre esta especialidad.

Ob lanski proslavi Dneva republike v Serraingu

Belgija

Srebrni jubilej društva »Jugoslavija« v Serraingu

V maju praznuje kulturno-prosvetno društvo »Jugoslavija« v belgijskem rudarskem mestu Serraingu 25-letnico. Društvo »Jugoslavija«, ki je znano po svoji delavnosti, je naslednik društva »Svobodna Jugoslavija«, ki je bilo ustanovljeno leta 1945 v Bruslju. Svoje sekcije je imelo v vseh krajih, kjer so živeli naši ljudje. Vsako leto so pripravili več lepo uspešnih prireditev. Veliko pomoč je nudilo društvo tudi slovenskim rudarjem, saj so izplačali na leto čez 160 tisoč belgijskih frankov v te namene. Leta 1947 je bilo društvo ukinjeno, ker se je celotni odbor z večino članov za stalno vrnil v Jugoslavijo. Edini naslednik je danes društvo »Jugoslavija« v Serraingu pri Liegeu, kjer živi blizu pet tisoč Jugoslovanov. Večina članov društva je hrvatske narodnosti. Svoj srebrni jubilej je kulturno-prosvetno društvo »Jugoslavija« proslavljalo 16. in 17. maja. Poleg drugih jubilejnih prireditev, je društvo organiziralo v Serraingu tudi razstavo izdelkov jugoslovanske industrije. Razstavljeni izdelki so bili nadto mikavni dobitki na društveni loteriji. Na razstavi so bila z izdelki zastopana številna znana jugoslovanska industrijska podjetja, ki bodo s tem tudi gmotno podprla kulturno-prosvetno društvo »Jugoslavija« ob njegovem srebrnem jubileju.

Prvomajska prireditev

Kakor prejšnja leta so imeli tudi letos v Gilly-Haies na delavski praznik — v petek prvega maja — slovensko prireditev. Na

programu so imeli veselo dvodejanko »Župan« in prikaz slovenskih narodnih običajev ob kmečki ohceti. Gostoval je tudi narodno zabavni ansambel Janeza Mahkoviča iz Zagorja ob Savi, ki je naslednji dan 2. maja nastopil tudi na prireditvi društva sv. Barbare v Eisdenu.

Društvo prijateljev Jugoslavije

V Bruslju deluje društvo pod tem naslovom. Njegov namen je, da pomaga našim državljanom pri razvijanju družabnosti ter da vzdržuje stike med njimi in Jugoslavijo. Društvo izdaja tudi Informacijski bilten v srbohrvatskem in flamskem jeziku, v katerem obvešča člane o važnejših dogodkih: o gostovanjih raznih kulturno-umetniških ansamblov, razstavah, jugoslovanskih filmih, izmenjavah znanstvenikov in drugih kulturnih delavcev med Jugoslavijo in Belgijo itd. Bilten objavlja tudi sestavke o turističnih lepotah Jugoslavije.

Holandija

Zahvala

Zahvaljujemo se za sožalno pismo ob smrti našega rojaka, tajnika našega društva Albina Šibreta. Ta izguba je prišla tako nepričakovano, in nas je tako hudo prizadela, da ji skoraj ne moremo verjeti. Le malo jih je, ki bi mogli nadomestiti tega zavednega rodoljuba in zavzetega društvenega delavca. Naj mu bo lahka tuja zemlja, vsem njegovim pa še enkrat iskreno sožalje!

Franc Anderluh, Chevremont

Francija

Občni zbor Združenja

Naše Združenje je imelo 8. marca svoj redni letni občni zbor. Z enominutnim molkom smo se spomnili lani umrlih članov, zatem pa smo prešli na dnevni red. Predsednik je med drugim poročal, da smo imeli lani 4. maja veliko prireditev, na kateri je sodeloval ansambel Štirje kovači iz Slovenjgradca. Prireditev je lepo uspela, za kar gre zasluga tudi prizadevnim mladim odbornikom, ki so pridno poprijeli, kjer je bilo treba. Imeli smo tudi konzularni dan, na katerem smo s predstavniki našega veleposlaništva iz Pariza uredili glede potnih listov in podobno. Dne 28. septembra je Združenje organiziralo izlet na Jugoslo-

V spomin ženi in materi

Lani 19. septembra nas je za vedno zapustila nepozabna žena, mama in stara mama Terezija Hiršel. Umrila je na posledicah operacije v Peipinu, Južna Francija. Doma je bila iz Jelovega, Radeče pri Zidanem mostu. Bila je skrbna, nenadomestljiva žena, mama in stara mama. Predraga! Hudo te pogrešamo. V naših srcih boš večno živela! Žalujoci mož Jernej, hčerki, sinovi, vnuki in vnukinje.

vansko razstavo v Pariz. Dne 16. novembra smo praznovali dan Republike ob navzočnosti članov jugoslovanskega veleposlaništva. Dne 11. januarja smo se prijetno imeli na družabnem večeru. Konec januarja pa smo v svoji sredi pozdravili in skromno pogostili učiteljsko delegacijo iz Trbovelj. Z zanimanjem so zbrani sledili tajniškemu poročilu. Poročal je tovariš Demšar, ki je prizadevni tajnik našega društva že 17 let. Naša mlada blagajničarka Gizela Pečnikova je podala razveseljivo poročilo o stanju blagajne, ki je res povoljno kljub težavam, s katerimi se bori Združenje. Iz vsega je razvidno, da kar lepo napredujemo v dobrobit članstva! Tudi za prizadete brate po potresu v Bosni smo zbrali skromno vsoto 1532 frs. Med mlado ekonomsko emigracijo v sosednem Nordu se vedno bolj vzbuja želja po medsebojnem sodelovanju, kar je vsekakor razveseljivo. Z našo pomočjo si bodo ustanovili lastno sekcijo Združenja Jugoslovanov. Zdaj imajo že okrog 60 članov. Zaradi razdalje, ki nas loči, smo spoznali, da je najbolje, če delajo v lastni sekciji, saj jim bo s tem delo zelo olajšano. Seveda pa bo naše društvo z njimi v stalnih stikih. Sledila je izvolitev novega odbora. Izvoljeni so bili: Justin Čebul, predsednik; Karolina Vozel, njegova namestnica; Ivan Demšar, tajnik; Vinko Mlinar, namestnik; Gizela Pečnik, blagajničarka; Viktor Rahle, njen namestnik. V revizijskem odboru so: Franc Filipič ml., Danijel Buljubašič in Edmund Kregar. Za častnega predsednika je bil izvoljen Franc Filipič starejši.

Justin Čebul, Lievin

Konferenca progresivnih Slovenk

V dnevih 2. in 3. maja so se v Clevelandu zbrale članice Progresivnih Slovenk na letni konferenci svoje organizacije. Razpravljale so o tekočih in bodočih nalogah. Iz zapisnika seje glavnega odbora PSA, ki je bila 14. marca, povzemamo, da so za konferenco pripravile tudi resolucijo, v kateri naglašajo svoja načela: da so proti vojni, proti uporabi strupenega orožja, proti onesnaženju zraka, vodovja in za ohranitev ravnovesja v prirodi; da so za svobodo tiska ter za znižanje davkov upokojujencem.

»National Geographic« o Jugoslaviji

Prosveta piše, da bo znana revija »National Geographic Magazine« v majski številki objavila na 50 straneh zanimivo reportažo o Jugoslaviji, ki bo bogato ilustrirana. Avtor članka je urednik revije Robert Jordan, slike pa je posnel John Blair. Oba sta bila dalj časa v Jugoslaviji, kjer sta obiskala razne kraje. V reportaži so predvsem poudarjene turistične ugodnosti, ki jih nudi Jugoslavija svojim obiskovalcem.

Pismo iz San Franciscu

V Kaliforniji imamo različno vreme, toda v San Franciscu, ki je vedno brez snega, se kljub temu poznajo letne spremembe. Pozimi imamo dež in viharje, spomladi pa naš park ves oživi. Raznobarvni razeveli rododendroni se košatijo med zelenimi palmami in drugim čudovitem drevjem, katerega sadike so prinesli z vseh koncev sveta. Za umetnika je tu res pravi raj. Komaj ulico proč od naše slovenske cerkve imajo inozemski študentje svoj zbirni center, kjer se sestajajo in zabavajo. Naše visoke šole in univerze jim nudijo izobrazbo, ki se lahko primerja z evropsko. V začetku leta so imeli v Internacionalni dvorani Dalmatinci proslavo sv. Vlaha, na kateri je pel naš zbor iz slovenske cerkve, katerega vodi skladatelj Aleš Šimenc. Peli smo tudi njegovo skladbo. Pevci v zboru so večidel hrvatske narodnosti. Med njimi pa je nastopila tudi odlična altistka Slovenka Ana Volkarjeva iz Ljubljane. Slovenci v San Franciscu imamo v Slovenskem domu svoj izobraževalni klub s čitalnico, ki ga vodi John Judnich. Klub prireja razne plesne prireditve in organizira izlete po Kaliforniji in Nevadi. Naše izvrstne kuharice se večkrat odrežejo z okusnim kosilom.

Lani nas je obiskala ustanoviteljica Slovenske ženske zveze ga. Marie Prislandova, ki je napisala knjigo »From Slovenia to America«. V ameriški javnosti in še posebej med našo mladino je knjiga vzbudila veliko zanimanje. Marie Prislandova je veliko storila za našo mladino tudi s tem, da je dala pobudo za ustanovitev šolninskega sklada. Od leta 1943 do 1948 se je v tem fondu pri SZŽ in njenih podružnicah nabralo 10.000 dolarjev. Od te vsote je šlo pol v šolninski sklad, pol pa za pomoč domovini, ki je bila takrat sredi obnove. Prilagam sliko Marie Prislandove, ko je bila gostja naše aktivne predsednice zvezin podružnic iz Oregona, Kalifornije in Washington Rose Skoff (na sliki levo), na njeni desni sedi naša pevka Ana Fabjani-Judnich, doma iz Metlike. Fotografija je iz Judničevega doma. V ozadju je slika Bleda, delo Ljubljancana Franceta Babnika, ki je naslikal tudi druge slike, ki krase naš tukajšnji Slovenski dom. Te slike so zelo navdušile tudi profesorja Ivana Klemenčiča iz Ljubljane, ki nas je obiskal pred dvema leti, ko je potoval in predaval po kanadskih univerzah. Posebno ga je razveselila slika njegove rojstne vasi Lokvice pri Metliki. Naš slovenski pisatelj in starosta gospod George Trunk je obhajal lani 100-letnico rojstva in 74-letnico mašniškega posvečenja (l. 1969 je g. Trunk vstopil v svoje stoto leto — op. ur.). Pri svečanosti je bil navzoč tudi pomožni ljubljanski škof Lenič in pomožni škof iz San Franciscu. Trunk je bil rojen v letu 1870 pod planinami med jezeri v vasi Bače na Koroškem.

Poldica Podgornik

Mariborčan — smučarski učitelj v Wisconsinu

V državi Wisconsin, kjer živi blizu 12.000 Slovencev in po svojem podnebjem spominja na Finsko, je bil v letošnji zimi zaposlen kot profesionalni smučarski učitelj 28-letni Mariborčan Herbert Jurič. Naš rojak je daleč naokoli edini evropski učitelj smučanja, kar so dostikrat omenjali tudi v radijskih, časopisnih in televizijskih poročilih. Srečno naključje je privedlo mariborskega smučarskega učitelja tudi v kraj, ki je samo uro hoda oddaljen od Ironwooda, kjer so Američani po lanskem planiškem uspehu zgradili skakalnico fantastičnih oblik in razsežnosti. Izkazalo pa se je, da so se konstruktorji le nekoliko uštelili in da rekord slovenske Planice ni v nevarnosti. Na otvoritveni tekmi je na primer zmagovalac Jiří Raška skočil »samo« 128 metrov, čeprav so napovedovali skoke nad 150 metrov. Slovenski skakalec Peter Štefančič je bil v skupni uvrstitvi peti.

Naša naročnika Michael in Francka Chandick iz Blue Islanda, Ill.

Tri naše prizadevne društvene delavke. Od leve: Rose Skoff, predsednica podružnice SZŽ iz Oregona, Kalifornija in Wash., Marie Prislandova, častna predsednica SZŽ in Ana Fabjani-Judničeva, ki slovi tudi kot pevka. Posnetek je iz Judničevega doma v San Franciscu ob lanskem obisku ga. Prislandove

Rev. George Trunk, ki bo letos poleti praznoval stoletnico rojstva, še vedno pridno piše svojo zanimivo rubriko »Pisano polje« v Amerikanskem Slovencu

Občni zbor združenja Bratstvo in jedinstvo

Združenje Bratstvo in jedinstvo v Torontu je imelo 8. marca svoj deseti — jubilejni občni zbor. Zaradi jubilejne obletnice je bilo zborovanje posebej svečano. Udeležba je bila lepa. Med zborovalci je bila tudi vdova pokojnega majorja Williama Jonesa, častnega predsednika Združenja in drugi ugledni gostje.

Dvorana je bila bogato okrašena s kanadskimi in jugoslovanskimi zastavami. Zborovanje so začeli s kanadsko in jugoslovansko himno, v odmoru pa so zaplesali jugoslovansko kolo.

Po pozdravnih govorih je spregovorila tudi gospa Helen Jones, ki se je zahvalila Združenju ter vsem članom te organizacije za vso razumevajočo pomoč ob hudi izgubi njenega soproga. Dejala je, da bo Jonesova farma »Beograd« tudi vnaprej ostala dom vseh Jugoslovancev, kakor je bila, ko je živel še major William Jones.

V nov odbor Združenja Bratstvo in jedinstvo je bilo izvoljenih 26 članov. Za novega predsednika je bil izvoljen Ivan Farač, doma z otoka Korčule. Zborovalci so z občnega zbora poslali bratske pozdrave vsem izseljenskim maticam Jugoslavije in po njih vsem jugoslovanskim narodom.

Na prvi seji glavnega odbora dne 23. marca se je konstituiral izvršni odbor Združenja. Nato je plenum glavnega odbora po izčrpnih razpravi o organizaciji letošnje tradicionalne proslave kanadsko-jugoslovanskega dneva na farmi »Beograd« izvolil poseben odbor, ki bo poskrbel za organizacijo te prireditve.

Sprejet je bil tudi predlog, da bi organizirali natečaj za izbor domačih talentov. Sklenjeno je bilo, da po natečaju iz vrste mladinskih talentov, ki bodo sodelovali pri programu kanadsko-jugoslovanskega dneva, skušajo organizirati tamburaški zbor. Glasbila bi novemu zboru poklonilo Združenje. Na prireditvi v Wellandportu bo sodeloval tudi nogometni klub »Maple Leaf« (»Jugoslavija«), ki bo organiziral športni in zabavni program.

»Slovenski večer« v Vancouvru

Mi smo tukaj zelo zaposleni z našim društvom. Dne 18. aprila bomo imeli zaključno plesno prireditev v letošnji sezoni. Na tej družabni prireditvi pod naslovom »Slovenski večer« bomo postregli z domačimi jedili, ki jih bodo pripravile in skuhale naše

žene. Postregel pa si bo vsak sam. Pridno se tudi pripravljamo na prireditev 10. maja, namenjeno počastitvi mater in otrok. Pri nas namreč praznujemo 10. maja dan matere in otroka. Imeli bomo nekaj programa, nato pa bomo postregli našim materam. Stregli in servirali bomo samo moški.

Za nastop ansambla Lojzeta Slaka imamo že rezervirano dvorano. Težko že čakamo na ta nastop.

Daniel Daničič

Avstralija

»Glas Planinke«

Slovensko društvo Planinka je ob svoji petnajstletnici izdalo posebno lepo opremljeno izdajo svojega glasila »Glas Planinke«. V njej je obširno spregovoril o ustanovitvi in delu društva Janez Primožič. Slovenci v Brisbanu so se letos prvič predstavili s svojo skupino v narodnih nošah na festivalu Warana. Decembra lani so imeli kar tri lepo uspele družabne prireditve.

Uspeh mladih

Slovenski študent Martin Šilc v Brisbanu je bil nagrajen s štipendijo zveznega ministrstva za izobrazbo in znanost. Mlada Mariborčanka Jožica Ledinek je diplomirala na univerzi Monash v biokemiji in si pridobila naslov: bachelor of science. Mlada diplomantka je prišla v Avstralijo k sorodnikom pred šestimi leti. V dveh letih se je tako dobro naučila angleščine, da je opravila izpite za vpis na univerzo, kjer so ji zdaj po diplomi ponudili mesto asistenta v univerzitetnem laboratoriju, kjer raziskujejo možnosti, kako preprečiti obolenja sklepnih hrustancev.

Magda Pleško je bila ena izmed prvih učenk slovenske šole v Melbourneu. Zdaj je uspešno zaključila šolanje v šoli Crist College. Magda je vseskozi pridno sodelovala tudi pri šolski folklorni skupini in pri dramskih igratih. Metka Slavičeva, hčerka nekdanjega predsednika Slovenskega društva Melbourne, je končala šolanje na Mercy Teachers College. Poučevala bo na šoli v Buleenu.

Novo diplomatsko predstavništvo

V Melbourneu so dobili jugoslovansko konzularno predstavništvo, ki je tretje v Avstraliji. Že prej smo imeli generalni konzulat v Sydneyu ter konzulat v Perthu.

Naša dekleta potujejo v Avstralijo

Poročali smo že, da v Avstraliji primanjkuje žensk. Zato se je avstralska vlada odločila, da »uvozi« iz raznih dežel skupine mladih deklet in žena. Seveda je vse strogo legalno. Za vsako od »uvoženih« žensk je zajamčeno, da bo v Avstraliji dobila dom in zaposlitev. Za mlade Jugoslovanke jamčijo večjidel naši ljudje, ki so zaposleni v Avstraliji in so materialno neodvisni. Ti so tamkajšnjim oblastem izrazili svoje želje, da dobe k sebi družino, sestro, ženo ali zaročenko. Oblasti jim želje uresničujejo, če se obvežejo, da bodo za dve leti prevzeli vse stroške za osebo, katero žele k sebi.

Prva skupina mladih Jugoslovanek je odpotovala že v marcu s posebnim JAT-ovim letalom. Potovanje je oskrbel Putnik, organizator pa je avstralsko poslaništvo v Beogradu. Konec marca je prvi skupini sledila druga, v kateri je bilo blizu tristo žena in otrok naših delavcev, ki so zaposleni v Avstraliji. Tem je konec aprila sledila skupina 400 jugoslovanskih deklet, ki pričakujejo, da bodo v Avstraliji našle zaposlitev in morda tudi pridnega moža.

Čile

Spomenik Jugoslovanu

Poročali smo že, da so v Punta Arenasu zgradili spomenik Jugoslovanu v znak priznanja našim izseljencem, ki so s svojim delom znatno pripomogli k razvoju tega kraja na skrajnem jugu Čila. V Punta Arenasu je ena najbolj številnih jugoslovanskih naselbin. Naši tamkajšnji izseljenci so znani po tem, da vzdržujejo zelo tesne stike s svojo rojstno deželo.

Spomenik je delo jugoslovanskega kiparja Miodraga Živkovića. Umetnik je izklesal lik dalmatinskega izseljenca, ki jih je v Čilu največ. Spomenik stoji na osrednjem mestnem trgu, ki je imenovan Jugoslavija. Miodrag Živković dokončuje zdaj v pokrajini Magalanes drug spomenik, ki pod nazivom »Protest« predstavlja simbol borbe naših dalmatinskih izseljencev.

4. julija na svidenje

na pikniku

v Škofji Loki!

Kaj pravi psiholog

Otrok je ostal sam

O zaposlitvi v tujini najpogosteje razmišljajo mlajši ljudje. Preden se odločijo, pretehtajo ali vsaj mislijo, da pretehtajo vse razloge »za« in »proti«. Prepričani so, da so vse dobro uredili in stremijo navadno le za tem, kako bi odpravili težave, ki jih imajo ob prilagajanju novemu okolju. Družina, žena in otroci, ki so ostali v domačem kraju, so v takšnih razmerah marsikdaj potisnjeni na stranski tir premišljevanja in skrbi, češ, »saj bo žena dobro skrbela za otroke, denar pa, ki ga bom redno pošiljal, bo odtehtal mojo odsotnost. Preskrbljeni bodo!«

Izkušnje mater in očetov, ki so se po daljšem času vrnili domov, so drugačne. Upanje, da bodo z zasluženim denarjem po vrnitvi lepo živeli v srečnem krogu svoje družine, se marsikdaj spremeni v grenko razočaranje.

»Pet let že delam v Libiji in le enkrat sem lahko obiskal svojo družino,« piše eden

izmed naših bralcev. »Žena mi je pisala, kako najini otroci napredujejo. Tako je bilo na začetku. Kmalu pa so začela prihajati pisma o težavah s sinom, ki je zdaj star deset let: v šolo ni hodil rad, nikakor se ni hotel učiti, ubogal ni niti svoje matere niti učitelja. V vzgojni posvetovalnici so ženi povedali, da so čustvene in vedenjske motnje pri sinu posledica neurejenih družinskih razmer, zlasti posledica očetove odsotnosti. Vidite, to sem doživel. Pet let se že mučim, da bi potem bolje in srečno živeli. Namesto zadovoljstva pa imam same skrbi, kaj bo s sinom...«

Otroci! Ko zakonca skleneta, da bo mož odšel v tujino, pozabita na otroka. Ne pomislita na to, kako bo vplival nanj očetov odhod. Odrasli ljudje si lahko zastavljajo dolgoročne cilje, imajo pravilne predstave o času in sposobni so čakati, da se bodo uresničile njihove želje. Otrok vsega tega ne razume: ne ve, kaj je čas in zakaj je treba čakati. Za malčka, starega pet ali šest let, je celo teden zelo dolga doba, kaj šele pet let, kar je zanj cela večnost.

Na začetku svojega življenja, prvo in drugo leto, otrok res ne potrebuje kdo ve kako očeta. Zadostuje mu mati, njena nega, skrb in topla ljubezen. Ko pa se ob koncu drugega in na začetku tretjega leta začne zavdati svoje osebnosti, ko začne razlikovati, kaj je to »jaz« in kaj »ti«, je očetova prisotnost še kako potrebna. Celotna nujna je! V tem obdobju se začne pri otrocih proces socializacije, širiti in poglobljati začne odnose z drugimi ljudmi iz okolja, z njimi, pa naj bo to mati, oče, babica ali dedek, živi v določenih razmerah. V takšnih razmerah, kjer je zelo pomembna očetova avtoriteta, se otrok uči različnih oblik vedenja in načinov, kako se prilagajati drugim.

Kaj se lahko pripeti, če tri, štiri ali pet let star otrok odrasča med očetovo odsotnostjo?

Otroci se s starši identificirajo, istovetijo, kar je znano. Zato ni težko ugotoviti, da je otrokov razvoj v razmerah, kjer za vzgojo skrbi samo mati, lahko enostransko usmerjen. Prav lahko pa se pojavijo tudi različne motnje. Otrok nima priložnosti, da bi posnemal očeta in se po njegovem zgledu učil različnih družbenih »vlog« ter sprejemal stališča glede medsebojnih odnosov. Če tega ni, otroku marsikaj manjka, razmere za nastanek motenj so zelo ugodne. Če pa motnje trajajo dalj časa, se močno utrdijo in zelo otežkočajo,

včasih pa tudi onemogočajo prilagajanje okolju še v odrasli dobi.

Oblike motenj pri otrocih, ki rastejo v očetovi odsotnosti, se lahko kažejo kot pretirana odvisnost otroka od staršev, kot upor in odklanjanje avtoritete ali kot pasivnost in čedalje večje zapiranje vase. Reakcije, ki smo jih omenili, sicer lahko srečamo pri vseh otrocih v določenem obdobju razvoja. Če pa postanejo stalna oblika vedenja, potem je to znak, da gre za nevrozo. Strokovnjaki so ugotovili in dokazali, da različne psihične motnje pri otroku nastanejo zlasti zaradi nepopolne družine, zaradi odsotnosti očeta ali matere. Seveda so motnje zaradi odsotnosti enega izmed staršev veliko blažje, kot pa motnje, ki se pojavljajo pri otrocih, kjer sta odsotna oba. Oče in mati, ki pustita otroka starim staršem ali drugim varuhom, se marsikdaj niti ne zavedata hudih posledic, ki jih utegne takšna odločitev povzročiti na otrokovi duševnosti za vse življenje.

»Preden sta se sosedu odpravila v Avstrijo na delo, sta živela v pomanjkanju in revščini, toda otroka sta imela zlata,« piše v pismu, ki smo ga dobili s Primorske. »Od njunega rojstva ju poznam, ker sem ju v odsotnosti staršev (oba sta bila zaposlena) varovala. Ko sta se sosedu odločila za tujino, sem bila takoj pripravljena skrbeti za otroka. Zdaj ju ni že drugo leto, čeprav sta rekla, da gresta le za eno sezono. Denar za otroka pošiljata redno, tudi obiskala sta ju nekajkrat. Vendar... otroka se mi zelo smilita. Kljub temu, da vse naredim zanj, sta se zelo spremenila. Kako vesela in živahna sta bila fantek in deklica, ki ju varujem! Zdaj sta čedalje bolj, zlasti deklica, zamišljena in žalostna. Hujšata oba, čeprav jima kuham vse najboljše. Fant, ki je bil prej tako ubogljiv, je postal pravi potepuh. Začel je celo krasti. Čeprav je star šest let in ni nikoli močil postelje, se je zdaj to začelo. Kolikokrat sem že pisala njunim staršem, naj vendar prideta domov in živita z otroki! Toda vse zaman. Ali je denar res vse?«

Premalo se vživljamo v otroke, njihove potrebe, njihov način razumevanja in doživetja sveta. Otrok, star pet ali šest let, razume in sprejme odsotnost matere, če ni daljša kot 14 dni. Ker razumsko ne more dojeti dogajanja okrog sebe, reagira predvsem čustveno. Zato odsotnost staršev, zlasti matere, otroka tako prizadene, da njegov duševni razvoj zaostane. Prikrajšan za čustva ljubezni in varnosti, se v življenju, polnem bojazni, otrok ne nauči pri-

laganja okolju. Na dogajanje okrog sebe reagira naglo in nepremišljeno. Rejnica lahko le delno nadomesti mater, kajti vrzeli v čustvenem življenju otroka ne more zapolniti. Posledicam se skoraj ni mogoče izogniti, kažejo pa se v porajanju pretirana strahu, depresijah, globoki žalosti, poudarjeni potrebi po hrani, ki meji že na požrešnost, v potrebi po raznih materialnih dobrinah (kraja!) in podobno. Namesto da bi otrok dozoreval, se v svojih reakcijah vrača k vedenju, ki je značilno za mlajše otroke: začne na primer močiti posteljo, jecljati, postane razdražljiv in čustveno top, lahko pa zaide tudi na pot delikvence. Podobne težave se pojavijo pri otrocih ob povratku staršev. V začetku otroci staršev ne spoznajo ali jih nočejo sprejeti, lahko pa dobijo tudi prave napade jeze. Različne in hude so posledice, ki jih povzroča odsotnost staršev. Duševno stanje in počutje otroka, ki čaka na starše, bi lahko primerjali s počutjem človeka, ki je obsojen na doživljenjsko ječo. Otrok si namreč dolgo odsotnost staršev razlaga kot hudo kazen, ker ni bil priden.

A. K.

Neka posebna vez

Spet je prispela številka tako lepe Rodne grude, da si ne morem kaj, da vam napišem in povem, kako vesela sem vsakokrat, ko prejmem vašo revijo. Pred leti sem že bila vaša naročnica, ker pa smo se zaradi moževe službe dostikrat selili, je prišlo do neke pomote in sem potem prenehala prejemati revijo. Pred nekako letom in pol pa sta mi jo mama in striček spet naročila in jo sedaj v redu prejemam. Enako tudi poskrbita, da prejmem Izseljenski koledar. Res je hudo ob tolikih selitvah, saj razen vaše revije prejemam tudi Tovariša in Našo ženo, pa še ostalo čtivo mi moji domači redno pošiljajo. Nikakor se ne bi mogla ločiti od njega, saj je to posebna vez, ki me povezuje z domovino.

Jaz sem zdaj že nad 12 let v Angliji. Oba z možem sva Slovenca in tako oba pridno prebirava vse domače branje. Imamo troje otrok, vsi so že bili v domovini in jo dobro poznajo. Najmlajšo, triletno Aleksandro sem imela s seboj lani, ko sem preživela tri tedne počitnic v moji prelepi Savinjski dolini — v Šempetru. Morda boste kdaj kaj več objavili o tem tako pomembnem kraju, saj tamkajšnje rimske izkopanine zdaj že vsak Slovenec pozna iz pisanja, če že ni bil v tem kraju. Midva pa bova te objave, razumljivo, še posebno vesela — saj bova brala o svojem domačem kraju. Vsem skupaj želim obilo uspehov in napredka ter hvala lepa za ves trud, da nam

vaša revija prinese vsak mesec toliko lepega in zanimivega daleč v svet.

Vida Lanišek, Bedford, Anglija

Škoda, da se ob vašem obisku doma niste mimogrede kaj oglasili v našem uredništvu v Ljubljani. Pa morda kdaj drugič? Že vnaprej se veselimo srečanja. O Šempetru smo pred časom v Rodni grudi že pisali, pa bomo še in morda kar kmalu. Pišite nam kaj in morda nam ob priložnosti priložite kakšno sliko vaše družinice, da jo predstavimo bralcem Rodne grude. Vam in vsem vašim tople domače pozdrave!

Po zadnjem slovesu od doma

*Tu beli hodniki teko pred menoj
in bolniške sobe mi tiho očitajo:*

— Šla si od mame, od mame!

— Vrni se, vrni, Marija!

je prosilo srce —

Še enkrat poljubi ji roke,

še enkrat poglej ji v oči,

pogлади lase valujoče ...!

Da, mami, tu sem iz Švedske!

Vas hudo boli?

— Ne, ne, le zmučena sem,

ker smo paclje sekali tri dni.

In že spet je bilo treba oditi ...

— Bodite zdravi, mati, vsi moji!

— Le pojdi, otrok, srečno pot!

Tudi jaz imam že vse za na rajžo ...

Vsa domačija, vse je ječalo,

kot ob uri viharja bridko očitalo:

— Poslednjič si čula materin glas!

In spet vožnja po Baltiku

na delo nazaj — a vidim le njo:

kako drobna in vdana tam v kotu leži

in upa, da morda bo toliko zdrava,

da še moji sestri rdečo obleko sešije,

da okna v sobi bleščeče pomije

za praznik.

Pa kaj je le z rožami?

Ah, ko bi jih ena jutri zalila,

da se fuksija ne bo sušila ...

Zatem poboža misel žitna polja,

obira sadno drevo,

ki ga je vsadila, negovala, cepila ...

Kako zlata in rosna so jutra doma!

A tukaj zdaj strupeno mrzlo veje

in ni več daleč do švedske meje —

Oj, zbogom dom in dobra, tiha mama!

Zdaj spite v mrzlem grobu — sama.

Marija Hriberšek,
Halmstad, Švedska

Vaš kotichek

Zeliva si dopisovati

Sva mlada zakonca z majhnim otrokom. Želiva dopisovati z rojaki po svetu. Prav vesela pa bova tudi pisem iz domovine. Navdušena sva nad potovanji in amaterskimi filmi. Upava pa, da se nama oglasite tudi drugi, ne samo ljubitelji potovanj in amaterskih filmov. Pričakujeva veliko pošte in srčno pozdravljava rojake po svetu!

Alojz in Marija Raj, 10939 - 98 st
EDMONTON — Alta Canada

Jutri za kosilo

Kranjska bržola z rezanci

Sezonska solata

Ajdov trijet

Kranjska bržola. Primeren kos narezane goveje bržole operemo, posolimo in damo v kozico, v kateri smo prej segrele maščobo in dodale drobno seseklano čebulo, razrezan korenček, vejico šatraja in nekaj zrnč celega popra. Vse zalijemo z zajemalko juhe ali mlačne vode in pokrito do mehkega dušimo. Vmes meso večkrat obrnemo in omako premešamo. Če je pregotja, še malo zalijemo. Ko je bržola mehka, jo potresemo z moko in dušimo še nekaj minut. Nato vzamemo meso iz kozice, v omako pa pretlačimo dva kuhana krompirja, zalijemo z juho in pustimo, da prevre. Meso zrežemo na poljubne kose, jih zložimo na plitek krožnik in oblijemo z omako. Posebej skuhamo široke rezance in jih ponudimo k bržoli.

Ajdov trijet: Dve jajci penasto vmešamo s 3 žlicami sladkorja, dodamo 3 žlice presejane ajdove moke in odišavimo z drobno seseklano limonino lupinico. Vse pognetemo v testo, ki ga nato damo v omaščen pekač in spečemo. Testo je bolj rahlo, če vmešamo vanj posebej rumenjake in damo nazadnje sneg iz beljakov. Pečeno testo ohladimo, nato pa ga razrežemo na rezine, ki jih dobro napojimo s prelivom. Preliv pripravimo iz 3 dcl vina, 2 dcl vode, žlice ruma, 10 dkg sladkorja, odišavimo s klinčki, cimetom, limonino lupinico. Vino, vodo, dišave in sladkor zmešamo in segrejemo, da skoraj zavre, dodamo rum in spet premešamo ter s prelivom polijemo rezine.

Stiki ljubljanske univerze s tujino

V preteklem letu je slovenska univerza slavila petdeset let svojega neprekinjenega dela. V teh letih je na naši najvišji znanstveni ustanovi diplomiralo veliko ljudi, domačinov in tujcev. Med delo in življenje univerze spadajo gotovo tudi stiki s tujimi univerzami, saj se tako izpopolnjujejo sedanjí in bodoči predavatelji.

Stike s tujino lahko razdelimo na nekaj vrst. Na prvem mestu moramo omeniti pedagoško in znanstveno sodelovanje, določeno s pogodbami, ker imajo univerze takšno prakso. Naša univerza ima pogodbe z Belorusko državno univerzo v Minsku, Univerzo Karla Marxa v Leipzigu, Tehniško univerzo v Budimpešti, Univerzo Komenskega v Bratislavi, Slovaško visoko tehniško šolo v Bratislavi in Univerzo Palackega v Olomoucu. Zadnja pogodba je bila sklenjena lansko leto s Politehničkim inštitutom v Timisoari.

Druga oblika sodelovanja je izpopolnjevanje in strokovni študij. Ljubljanska univerza pošilja svoje asistente, docente in profesorje na najrazličnejše evropske univerze. Strokovni študij traja lahko različno, določi ga univerza po potrebi.

Tretja oblika so razni simpoziji in mednarodni kongresi, ki se jih redno udeležujejo tudi predstavniki naše univerze.

Kot četrto obliko sodelovanja naj omenimo raznovrstne štipendije: Univerza sama podeljuje dve deset mesečni štipendiji, vse bolj pa upoštevajo delitev na štiri do pet mesecev. Ena do trimesečna je tudi Knafljeva štipendija, ki pa je vezana na Dunaj. Potem so še štipendije tujih univerz in ustanov: Humboldtova, Nemška zamejska akademska služba, Fordova (sedaj se imenuje Irex). Štipendije daje tudi British Council, pet enoletnih pa univerza v Nancyju. Kot so različne štipendije, so različni nameni. Fordova je namenjena družboslovem, Fulbrihtovi pa sta dve: prva je raziskovalna, plačano je tudi potovanje, pri drugi je plačana samo pot, interesent pa mora imeti v Ameriki kakšno drugo štipendijo. Vse bolj pogosta oblika sodelovanja so tudi specializanti. V letnem poročilu univerze za študijsko leto 1967/68 smo našli o specializantih tele podatke: Zvezna komisija za kulturne stike s tujino je slovenski univerzi poslala 18 specializantov, ki so dobivali štipendijo od enega do enajst me-

secev. Pet jih je bilo iz Italije, trije iz ČSSR, po dva iz ZSSR, NDR, Madžarske in Belgije, po eden iz Francije in Avstrije. Velika večina specializantov — toda ne vsi — je marljivo delala in so veliko pridobili, ob odhodu so pokazali hvaležnost svojim mentorjem. Tržaški Slovenec Srečko Simoneta je med svojim bivanjem v Ljubljani pripravil doktorsko dizertacijo, ki jo je zagovarjal na svoji univerzi v Italiji.

Vedno pogostejše tuje univerze povabijo kakega našega strokovnjaka kot predavatelja, premagane pa so tudi prve težave s povabi tujih znanstvenikov, ki so pripravljeni predavati pri nas celo leto ali pa en semester. Tako se uresničuje najnovejša oblika sodelovanja, tako imenovani »visiting professor«.

To so v glavnem obrisi, ki na njih temelji sodelovanje med univerzami. Zanimivo bi se bilo sedaj napotiti po vseh fakultetah naše univerze in povsod ugotavljati odhode in prihode strokovnjakov. Na žalost je tega gradiva preveč, da bi ga mogli uvrstiti v naš zapis. Zabeležili bomo le nekaj skromnih podatkov. Pred vsemi fakultetami je medicinska, sledi ji biotehniška. Že v študijskem letu 1967/68 je imela medicinska fakulteta največje relativno in absolutno število odhodov v inozemstvo. Kongresov in simpozijev se je udeležilo v tem študijskem letu (1967/68) dvajset profesorjev, deset docentov in osem asistentov. Znanstvena zborovanja so bila v Gradcu, na Dunaju, v Salzburgu, Budimpešti, Pragi, Karlovih Varih, Leipzigu, Halleju, Moskvi, Helsinkih, Berlinu, Erlangenu, Münchnu, Baslu, Lausanni, Parizu, Londonu, Milanu, Rimu, Padovi, Bariju, Sieni in drugod. Popolnoma jasno je, da medicinska fakulteta ne sodeluje z univerzami v vseh teh krajih, pač pa ta potovanja potrjujejo resnico, da so si naši medicinci pridobili sloves v svetu in da jih vabijo na svoja znanstvena zborovanja, posvetovanja in sestanke zelo ugledne in cenjene mednarodne organizacije. Tudi v letu 1969 so bili medicinci v stikih s tujino precej pred ostalimi.

Tako smo zelo skopo prikazali sodelovanje ljubljanskih univerz z drugimi znanstvenimi ustanovami po svetu. Stiki največkrat niso trajni, a prav gotovo bi stalno sodelovanje med znanstveniki pri nas in v tujini pripeljalo še do boljših rezultatov. Sodelovanje med univerzami je nujno, če želimo ohranjevati in zviševati znanstveno raven, zato ga bo treba še poglobljati in

razširjati. Če hočemo, da bo delo naše univerze ostalo na nivoju, ki ga je doseglo, ali da še pridobi na kakovosti, bodo morali dosedanjí stiki ostati, roditi pa se bodo morale še nove vezi.

Tone Strus

Grumova igra »Dogodek v mestu Gogi«

Minilo je že skoraj pol stoletja, odkar je Slavko Grum napisal igro »Dogodek v mestu Gogi« in skoraj štirideset let, odkar je ta igra doživela krstno uprizoritev — najprej v Mariboru in kmalu nato še v Ljubljani — vendar je najnovejša uprizoritev »Dogodka v mestu Gogi«, ki smo jo v letošnji sezoni videli v ljubljanski Drami, še prav tako živa, prepričljiva in sodobna, kot je bila v času svojega nastanka. Že pred leti so kritiki ocenili, da je Grum napisal svojo igro »kar za tri čase« — sedanjega, preteklega in prihodnjega. To pa pomeni, da igra izpoveduje tisto življenjsko prizadetost o dogodkih in usodah ljudi, ki je današnjemu gledalcu morda celo bližja in razumljivejša, kot je bila občinstvu pred štiridesetimi leti.

Grumov »Dogodek v mestu Gogi« groteskno prikazuje človeška nagnjenja, zlasti erotična, zlo usodo vrste ljudi, ki z lažjó in resnico, z bridkostjo in smešnostjo, eni v ljubezni, drugi v sovraštvu prizadevajo drug drugega. V svoji odmaknjenosti od sveta in resničnega življenja je mesto Goga simbol majhnega provincialnega kraja, ki duši, ubija in zlomi človeka, da ni več sposoben za zdravo in sproščeno življenje. To ni drama posameznih oseb, temveč drama vsega mesteca, v kateri se nam razkrije vrsta velikih in malih tragedij. To pa ni le podoba našega, slovenskega malomeščanskega življenja, čeprav je res, da je svet, ki ga vidimo v Gogi, tudi naš svet. Prav tako je to tudi podoba sodobnega sveta kjerkoli na svetu, svet osamelih ljudi, ki čakajo »dogodka«, svet, kakršnega prikazujejo tudi Beckett, Kafka ali Sartre. Kljub svoji izjemnosti in odrski privlačnosti — po Cankarju zavzema Grum izjemno mesto v razvoju naše dramske književnosti — je moral »Dogodek v mestu Gogi« čakati na uprizoritev dolgo vrsto let, češ, da »zahteva od odra nemogoče stvari«. Šele potem, ko je bila igra leta 1930 objavljena v Ljubljanskem Zvonu, — pozneje

jo je avtor izdal tudi v samozaložbi, — so se končno odločili tudi za uprizoritev in sicer spomladi leta 1931 v Mariboru, jeseni istega leta pa v Ljubljani. Obe uprizoritvi sta bili dobro ocenjeni. Za dramo so se začeli zanimati tudi na Češkoslovaškem, kjer so jo prevedli in uprizorili v Olomucu.

Nekaj let po pisateljevi smrti (umrl je leta 1949) so pripravili ponovno uprizoritev v Mestnem gledališču v Ljubljani, ki je vzbudila tako veliko zanimanje, da so jo kmalu nato prevedeno v nemščino, uprizorili v Celovcu, v srbohrvaščini pa v Novem Sadu in v Sarajevu. Natančno 35 let po krstni uprizoritvi je »Dogodek v mestu Gogi« na novo pripravilo tudi gledališče v Mariboru; gledali pa smo tudi televizijsko izvedbo v Ljubljani in v Beogradu.

Drama »Dogodek v mestu Gogi« je doživela štiri natise in osem različnih režijskih interpretacij. Če prištejemo k temu še uprizoritev v Olomucu, je letošnja premiera v ljubljanski Drami že kar jubilejna — deseta po vrsti. V sodobni režiji in sodobni inscenaciji je »Dogodek v mestu Gogi« na novo zaživel pred nami in navdušil številne gledalce.

J. M.

Levstikove nagrade

Založba Mladinska knjiga je v začetku marca podelila tradicionalne Levstikove nagrade, ki jih vsako leto podeljujejo avtorjem najboljših del te založbe. Letos je prejel nagrado Ivo Zorman za izvirno leposlovno delo »V tem mesecu se osipa mak«, Jože Snoj za mladinsko leposlovno delo »Barabakos in kosi« in Janko Kotnik za poljudnoznanstveno delo »Po domovih naših pisateljev«. Dve Levstikovy nagradi sta bili podeljeni tudi za najboljše ilustracije — dobila sta jih Lidija Osterc in Ive Šubic.

Šola — spomenik

V Cerknem, ki je bilo v zadnji vojni važno oporišče ljudskega odpora in središče osvobojenega ozemlja na Primorskem, bo zgrajen svojevrsten spomenik — nova osnovna šola. V tej šoli bodo posebno pozornost posvetili pouku novejših zgodovine, predvsem zgodovine narodnoosvobodilne borbe in bo kot taka ogledna šola, ki bo svoje izkušnje prenašala na druge slovenske osnovne šole. Šola bo hkrati kulturno žarišče vsega Cerkljanskega ter bo omogočila razvoj glasbene, dramske in knjižničarske dejavnosti, ki imajo v teh krajih močno tradicijo.

Gradnja nove cerkljanske šole bo veljala do 450 milijonov starih dinarjev. Polovico te vsote bodo krili iz kreditov, za katere se obvezuje skupščina občine Idrija. Drugo polovico potrebnih sredstev pa bo treba zbrati iz raznih virov. Pri tem bodo sodelovale vse slovenske občine. Organizirali bodo tudi razne zbiralne akcije. Tako bodo na primer zbirali med šolarji »šolski dinar«, med nekdanjimi borci »borčevski dinar«, organizirali bodo razne loterije itd. H gradnji bodo prispevale tudi slovenske zamejske organizacije in izseljenci, ki so doma iz teh krajev. Mladinske organizacije bodo sestavile posebno brigado, ki bo pomagala pri gradnji šole. Če bodo akcije zbiranja sredstev za gradnjo uspešne, računajo, da bo šola dograjena že prihodnje leto in bi jo izročili namenu 29. novembra 1971.

Tri »zlate knjige«

Letos je slovenska mladina že desetič po vrsti tekmovala za bralne značke. Prvo takšno tekmovanje je bilo pred desetimi leti v koroških občinah, kjer je slovenska šolska mladina tekmovala za bralne značke imenovane po pisatelju Prežihovem Vorancu. Z leti se je ta akcija razvila v množično kulturno gibanje med slovensko mladino, ki je lani zajelo že petdeset tisoč tekmovalcev širom Slovenije. Bralne značke so poimenovane po vseh znanih slovenskih pesnikih in pisateljih.

Kaj pomeni tekMOVATI za bralno značko? To pomeni, da morajo mladi tekmovalci prebrati toliko in toliko knjig naših pisateljev na leto. In to ne samo prebrati; treba se je tudi poglobiti v vsebino knjige, dobro poznati avtorja in druga njegova dela in seveda tudi druga domača dela, da se lahko opredeli za delo, katero mu je najbolj všeč. Veseli smo, da je med našo mladino zanimanje za tekMOVANJE za bralne značke z vsakim letom večje. To vsekakor dokazuje, da naša mladina rada bere dobra dela domačih pisateljev in jih zna oceniti. Razglasitev letošnjih »zlatih knjig«, to je tistih knjig, ki so jih na podlagi ankete izbrali mladi bralci, je bila v Festivalni dvorani v Ljubljani. Priznanje »zlata knjiga« so letos podelili pisateljem Angelu Cerkveniku za mladinsko povest »Ovčar Runo«, Francetu Bevku za »Mladega upornika« in Josipu Ribičiču za »Rdečo pest«.

Poleg izbranih del so v anketi dobili največ glasov mladih bralcev: Finžgarjev roman »Pod svobodnim soncem«, Bevkova povest »Pesterna«, Vandotov »Kekec«, in Seliškarjeva »Bratovščina Sinjega galeba«.

Slaki pojdejo prek velike luže

Ernest Petrin

Slovenska izseljenska matica pripravlja letošnjo jesen v sodelovanju s posebnimi odbori rojakov daljšo koncertno turnejo znanega ansambla Slak v ZDA in v Kanado. Naj zato Lojzeta Slaka in njegove fante njihovim bodočim poslušalcem malce поблиže predstavimo.

*

V priljubljeni oddaji ljubljanskega radia »Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo« je najmanj vsaka tretja skladba Slakova.

Če imajo Slaki — tako jih ljudje popularno imenujejo — koncert, je dvorana vselej premajhna. Če pa Lojze Slak raztegne meh na veselici in skupaj s triom ter pevci užiga polke in valčke, se vrtil ob njegovih melodijah nekaj sto parov, poslušša pa jih tudi po nekaj tisoč.

Vse to kaže, kako si je simpatični muzikant z Dolenjskega s svojimi fanti pridobil simpatije poslušalcev, pa naj si bo v njegovi ožji Dolenjski ali pa na Gorenjskem, na Štajerskem, na Primorskem ali v Pomurju. Navsezadnje: ali ni dokaz velike popularnosti Slakov tudi število prodanih gramo-

fonskih plošč z njihovimi skladbami? Več kot milijon so jih že prodali, to pa je za majhen slovenski narod izredna številka! Zato je prejel Lojze Slak tudi priznanje:

eno zlato in tri srebrne plošče, edini v Sloveniji (izjema je ansambel bratov Avsenik, ki pa svoje plošče snema v glavnem pri tujih gramofonskih hišah).

Skupno ima do zdaj ansambel Slak posnetih 9 gramofonskih plošč, deseta je tik pred izidom, enajsta pa bo po vsej verjetnosti posneta nalašč za Ameriko in Kanado, kamor se jeseni odpravljajo Slakovci.

Kdo so Slaki?

Zares, kdo so ti fantje, ki vžgejo take, da postane človeku toplo pri srcu in ga zarsrbijo pete? Kdo so torej ti, ki s pesmijo in glasbo vzbude pri človeku odmaknjenih let živ spomin na mladost in mladim približajo domačo vas in našega človeka, kot malokdo?

To so Slaki! Pod tem imenom jih pozna vesoljna Slovenija, pa tudi precej daleč prek domačega plota je že segel njihov glas, saj so nastopili v Avstriji, Italiji, Nemčiji in na Nizozemskem.

Vodja ansambla je Lojze Slak, po poklicu šofer, od narave obdarjen glasbenik, saj so skoraj vse viže njegove. Ob njegovi harmoniki nastopata v triu še kitarist Niko Zlobko, pravnik, in študent Franc Sever, ki igra berdo (bas).

S triom pa nastopajo tudi pevski kvintet »Fantje s Praprotna«. V njem pojejo: prvi tenor elektroinženir Andrej Bergant, drugi tenor skladiščnik Janez Habjan, bariton strojni tehnik Jože Sifrer, druga basista pa sta skladiščnik Janez Kalan in strojni tehnik Janez Dolenc.

To so torej ti fantje. Različni so njihovi poklici, pesem pa jih združuje v ubrano celoto, kakršne na najdete na vsakem koraku!

Cdkar pomnim, že igram na harmoniko

Če Lojzeta Slaka vprašate, kako da se kljub veliki popularnosti pri poslušalcih ni odločil samo za glasbo, ampak je to le sestavni del njegovega življenja, saj je njegov osnovni poklic čisto drug, pravi: »Zakaj neki? Kaj pa bi s tem pridobil?

Morda to, da bi lahko zjutraj malo poležal, tako pa vsak dan vstanem ob pol šestih in grem na delo. Z glasbo se pa ukvarjam v prostem času. Tak način življenja mi je bolj všeč, zato na poklicno »muziciranje« sploh ne mislim.«

To mu je nemara ostalo še iz časov, ko je začel prebirati gumbce na harmoniki. Lojze je še mlad, ali kot pravimo pri najboljših močeh, vendar je od takrat, ko ga je vsega prevzela harmonika, steklo po Krki že veliko vode.

Lojze je Dolenjec, z Jordan kala pri Novem mestu. V tej vasi s komaj šestimi hišnimi številkami, zaradi dela in vsakdanjih skrbi za življenje pesem ni bila pogosta. Lojze ali Lojz, kot pravijo na Dolenjskem, je že od tretjega leta živel pri stari materi na Malem kalu in tam je bil tudi stric Ludvik, daleč naokrog znan kot godec. Le redka je bila ohcet ali veselica, ki bi minila brez njega! Tudi Lojz je bil velikokrat z njim, čez leta pa je bilo vedno več ohceti in veselice, ki jih je »opravil« kar sam. Tako je z igranjem prihranil toliko, da si je kupil svojo harmoniko. Takrat 15-letni fant je bil prepričan, da je dosegel vse, kar je želel!

Te diatonične Lubasove harmonike zdaj nima več, namesto nje pa ima kar tri: dve diatonični in eno kromatično. Zaradi barve glasu pravi, da bo vse tri vzel s seboj v Ameriko!

Od harmonike do ansambla

Za prijetno vzdušje je sama harmonika skromen instrument. Zato je Lojze Slak najprej ustanovil kvartet, v katerem so sodelovali še trije njegovi bratje. Toda življenje je vsakega zaneslo v drug kraj, zato je iz kvarteta nastal trio, isti kot je še danes. Pa tudi to je sčasoma — zaradi ansamblov, ki so se porajali na Slovenskem — postalo preskromno. In ko so pred leti na ljubljanskem radiu v oddaji »Iščemo nove talente« — takrat še ločeno — nastopili trio Slak in pevski kvintet »Fantje s Praprotna«, vasi v Selški dolini blizu Škofje Loke, je prišlo kar skoraj samo od sebe, da so združili svoje moči in tako

ustanovili ansambel Slak, kakršen je danes.

Od takrat je šla njihova pot samo navzgor. Vsaka nova pesem je bila zanje nov uspeh, radijska snemanja so postala redna in tudi gramofonske hiše so začele med seboj tekmovati, katera bo imela na svojih ploščah Slakove fante. Pri aranžiranju skladb je Lojzetova desna roka kitarist Niko Zlobko, besedila pa pišejo mnogi avtorji, med njimi najbolj vidni na tem področju v Sloveniji. Zadnje čase pošiljajo Slaku besedila tudi mnogi poslušalci sami, kar je nov dokaz njihove priljubljenosti.

Nad sto, morda še več pesmi ima zdaj na repertoarju Slakov ansambel. Če pa njihovega avtorja vprašate, katera izmed njih mu je najbolj pri srcu, kljub dolenjski zgovornosti težko najde odgovor:

»Veste, to je tako kot z otroki. Tudi če jih je veliko, vam je vsak enako ljub. No, pa kljub temu bi se morda le odločil za enega izmed prvencev, to je za valček »Kadar pa mim' hiš'ce grem«. Sicer mi je pa vsakokrat najbolj pri srcu tista, ki smo jo s skupnimi močmi ustvarili nazadnje!«

»Amerike se veselimo...«

»...še bolj pa srečanj z našimi rojaki, kot same dežele, čeprav bo tudi to za nas veliko doživetje«, pravijo vsi Slakovi fantje. Sploh pa Slaki našim rojakom v ZDA in Kanadi ne bodo povsem tujci. Mnogi so jih že poslušali, ko so bili na obisku v domovini, saj so igrali na raznih prireditvah za izseljence, tudi na tradicionalnem pikniku, poleg tega pa niso redke njihove gramofonske plošče, ki jih imajo naši ljudje na tujem, tudi v Združenih državah in v Kanadi. In navsezadnje so Slakovi fantje večkrat na sporedu tudi v slovenskih radijskih urah v obeh deželah pa tudi drugje, kjer jih imajo.

Nastopi ansambla Slak bodo tako doživetje za obe strani: za godce in pevce in za poslušalce, saj jim bodo Slakovi fantje prinesli v njihovo novo domovino prelep šopek viž in z njimi košček domovine.

To pa je navsezadnje bil tudi poglobitveni namen organizatorja — Slovenske izseljenske matice.

Knjige za jubilej

Državna založba Slovenije je v počastitev 25-letnice osvoboditve in ob stoletnici Lenina rojstva izdala štiri knjige: četrto in zaključno knjigo »Ljubljana v ilegali«, ki je posvečena razdobju od leta 1943 do 1945, »Portrete« ruskega pisatelja Ilije Erenburga v prevodu Dušana Željeznova ter dve deli ameriškega pisatelja slovenskega rodu Louisa Adamiča: »Boj« in »Orel in korenine«, ki ju je iz angleščine prevedla pisateljica Mira Miheličeva. Obe Adamičevi knjigi pripovedujeta o njegovih srečanjih z Jugoslavijo. V knjigi »Boj« (Struggle) Adamič opisuje diktaturo kralja Aleksandra, kakor jo je doživel ob svojem prvem obisku v domovini v letih 1932-33. Knjiga »Orel in korenine« pa je njegovo zadnje delo. Njegova nasilna smrt v začetku septembra 1951, ki ga je zatekla na njegovi farmi v Milfordu v državi New Jersey, je preprečila, da bi jo dokončal. V tej knjigi živo in neposredno govori o svojih vtisih s srečanj v Jugoslaviji po osvoboditvi in o liku voditelja nove Jugoslavije maršala Tita.

Naš pozabljen kulturni pionir v Ameriki

V starem kraju premalo poznamo pestro kulturno razgibanost med našimi izseljenci v Ameriki in drugod po svetu. Doslej smo le malo vedeli in brali o tolminskem rojaku Andreju Smrekarju, ki je napisal precej pesmi in precej tudi prevajal. Njegovi prijatelji so trdili, da je prevedel večino Shakespearjevih del. Zanimivo je, da se je lotil tudi prevajanja indijanskih pesnitev in je prevedel dva znana indijanska epa Evangelino in Stiawatha. Predlani je minilo sto let od njegovega rojstva. Doma je bil iz vasi Kneža pri Podmelcu na Tolminskem. Starša sta imela posestvo in gostilno. Ker je bil Andrej bistre glave, ga je dal oče po domači šoli v nadaljnje šolanje. V času, ko je obiskoval gimnazijo v Novem mestu, se je več dijakov odločilo za odhod v tujino — v Ameriko. V Ameriko so jih vabili zato, da bi postali tamkaj duhovniki. Ker so jim obljubljali ugodne življenjske pogoje, se je za to odločilo več dijakov, med njimi je bil tudi Andrej. Leta 1897, ko mu je bilo 27 let, je pel novo mašo. Prvo službeno mesto je dobil v mestu Duluth, kjer je bil pomočnik znanega organizatorja naših izseljencev Josipa Buha v naselbini Tower v Minnesoti. O njem je pisal tudi publicist župnik Jurij Trunk v svoji knjigi Amerika in Amerikanci.

Jože Zupančič

75 plodnih let Janka N. Roglja

Na Primskovem pri Kranju se je 26. maja 1895 rodil kovaču Roglju sin Janko. V Ameriko je prišel leta 1913 kot četrtošolec kranjske gimnazije, iz katere je moral izstopiti, ker so ga osumili, da pripada ilegalni srednješolski organizaciji »Preporod«. V Ameriki je polagal železniške tire, topil rudo, delal v pekarni, koval železne izdelke v tovarni v Clevelandu. Željan izobrazbe se je dve leti učil angleščine v Duquesne Collegeu v Iowi, obiskoval večerno šolo v Clevelandu, se zaposlil v izvoznem oddelku neke tamkajšnje tovarne, potem ko je končal dopisno šolo za promet in izvoz. Po letu 1928 je bil 33 let samostojni zavarovalni zastopnik in 36 let javni notar.

Vzporedno z navedenimi deli, ki jih je moral opravljati za življenjski obstoj, pa je Janko Rogelj delal kot novinar, publicist, zgodovinar, društveni in politični delavec. Vzljubil je časnikarsko delo in, ker je bil med redkimi takratnimi slovenskimi izobraženci, je bil povsod tudi zaželen. Že leta 1915 je pisal v Glas naroda in v Glas svobode, prvi literarni prispevek pa je objavil v slovensko-ameriški literarni reviji »Čas«. V letu 1918—1919 je bil prvi urednik clevelandске »Enakopravnosti«, dopisoval pa je tudi v Prosveto, Napredek in Novo dobo, v katero dopisuje še zdaj. Janko Rogelj je zavzeto hotel postati in ostati most med staro in novo domovino, to je še zlasti dokazal v njenih najusodnejših dneh. Iz

srca in izpod peresa se mu je izvil klic rojakom, naj darujejo za pomoč zaslužni domovini. Že leta 1941 ob ustanovitvi Jugoslovanskega odbora za pomoč (JSPO-SS) so mu zaupali delo direktorja publicitete. V številnih člankih v izseljenskih listih je rojake seznanjal z vojnimi dogodki v domovini in jim odkrival prave borce za osvoboditev domovine. Pri tem delu je vsa vojna leta tesno sodeloval s pok. Mirkom Kuhlom, Luisom Adamičem in Etbinom Kristanom v organizacijah za pomoč domovini — v SANS in ZOJSA.

Pomembno je Rogljevo delo v slovenskih izseljenskih organizacijah in društvih. Bil je ustanovni član mnogih, bil v glavnih odborih dolgoletni predsednik ali tajnik. Naj navedemo le nekatere: Ameriška bratska zveza, Slovenska narodna podpora, Slovenski Sokol, Slovenska čitalnica, Dramsko društvo »Ivan Cankar«, tajnik Spominske ustanove Louisa Adamiča itd. Danes je predsednik finančnega odbora Ameriške bratske zveze.

Kot pesnik in pisatelj je Janko Rogelj svojevrsten. V njegovi poeziji izstopa socialna nota, prozni sestavki pa razodevajo izreden smisel za humor in so neredko avtobiografski. Svoje literarne prispevke je objavljajal tudi v Ameriškem družinskem koledarju, v Sakserjevem koledarju in drugod. Državna založba Slovenije je leta 1962 izdala izbor njegovih del z naslovom »Kruh in srce« leta 1967 pa zbirko pesmi in črtic »Skrivnostni klic«.

Nadvse uspešen je jubilar tudi kot novinar. Že zelo zgodaj se je zavedal pomembnosti zgodovine in si prizadevno zapisoval podatke o naselitvi prvih Slovencev ter dogodke iz kulturnega in društvenega življenja ameriških Slovencev. Napisal je »Početno zgodovino Slovenskega narodnega doma na St. Clairju«, zgodovino Društva Lunder-Adamič v Clevelandu, Slovenskega Sokola v Clevelandu, Slovenske narodne čitalnice, v letu 1969 pa zgodovino Ameriške bratske zveze; v letu 1968 je končal več sto strani obsegajoč rokopis svojih »Spominov«. V letu 1963 je vodil v Clevelandu akcijo za zbiranje zgodovinskega gradiva, ki so jo uspešno zaključili z dvema dragocenima pošiljkama Univerzitetni knjižnici v Ljubljani in Študijskemu centru pri SAZU.

Za delo v korist domovine je AVNOJ leta 1954 odlikoval Janko Roglja z Redom za slug za narod II. stopnje. V letu 1970 pa so ga rojaki izvolili za moža leta v Slovenskem narodnem domu na St. Clairju. Rojaku Janku Roglju želimo trdnega zdravlja, da bi lahko še veliko storil za dobro ameriških Slovencev in domovine.

M. S.

V dolini pokopanih mest

(nadaljevanje in konec)

Tudi cesta je bila do naših dni neznana. Leta 1958 so jo odkrili graditelji »avtostrade«. Pri podvozu v Ruhni vasi so opazili, kako se globoko v zemlji obrača proti Dobrovi. Tam pa jo zasledimo na Selakovi parceli št. 141, kjer so pred več kot 150 leti izkopali kamnitega leva. Bil je gotovo okras bogate grobnice, ki je po rimskem običaju stala ob glavni cesti. Ob njej so se vrstile tudi kamnite krste, sarkofagi, ki so jih domači plenilci že v starem veku razvlekli po vsem prostoru od Vinjega vrha do Tomažje vasi in Škocjana. Nekatero je bilo v začetku prejšnjega stoletja še videti tudi v Dobrovi. Po starem izročilu so našle v njih žare s pepelom umrlih, bojno opremo in denarje.

Dobrovski sarkofagi so najstarejše krste te vrste pri nas, starejše od podobnih v Emomi. Njihova raba je prišla k nam z Vzhoda. Izdelovali so jih v domači kamnoseški delavnici, od koder izvirajo tudi doslej najdeni levi in drugi kamnoseški izdelki. Dva leva iz antične Dobrove vidimo še danes vzdana v Knobleharjevi, sedaj Novšakovi hiši v Škocjanu.

Kaže, da je bila v rimskem mestu na

Otoku javna pošta, tako imenovani »cursus publicus«, gostišče za popotnike in hlevi z državnimi konji za preprezanje. O mestu sicer ne vemo dosti več, kot to, kar vidimo še danes na lastne oči. Močno utrjeno je ležalo v široki rečni zanki, ki je danes suha. Od južne strani je, iz stare keltske prestolnice pod Gorjanci, pripeljala cesta na rečni most, ki ga je branila trdnjava, obdana z okopi in vodnim jarkom. Na vzhodni strani mesta je bila, onkraj rečne struge, še druga obrambna črta: od vasi Roje se vleče proti severu umetna vodna struga, ki je s svojim predslonskim imenom »roja« dala ime vasi. Obrambni jarek se je zgubljal v neprehodnem močvirju Grezetini. Onkraj njega, že na bregu Krke, je suh dostop k mestu zapirala druga trdnjava, ki nam je zapustila ledinsko ime Ferterca, podobno kot se nam je na ljubljanskem Mirju ohranilo iz Emone trdnjavo ime Frtica. Kako je bilo mesto na Otoku zavarovano od zahoda in kakšna je bila njegova podoba, nam bodo dognali arheologi »projekta Mihovo«, ki so prve sledove že našli. Odkrili so tudi mestno pristanišče, ki je ležalo na vzhodni strani današnje Miklavževe cerkve. Vkopano je bilo v levi breg rečne struge. Ko so prišli v te kraje Slovenci, je bilo že na pol zasipano.

Staroveška posadka z Otoka je torej zgradila najstarejšo rimsko cesto in jo potem 140 let popravljala, skrbela za njeno varnost in vzdrževala pošto. Že v drugi polovici 1. stoletja pa se zdi, da ni posadka nič več čisto rimska in je morda že v celoti domačinska. Doslej poznamo v tem rimskem naselju samo tri meščane s preloma 1. in 2. stoletja: nekega Viktorja, njegovega sina Sekundusa in Sekundusovo ženo Locito, ki je umrla v štiridesetem letu starosti in ji je mož postavil nagrobnik. Vsi trije so bili keltski domačini brez rimskega državljanstva. Oče in sin sta bila porimljanjena, vendar sta še govorila tudi svoj jezik; Locita pa je bila z dežele, ki se je tuja kultura še ni mnogo dotaknila. Viktor in sin sta bila najbrž pomožna vojaka v rimski službi. To nas ne sme presenetiti, saj stoji takrat zelo verjetno že tudi v Trebnjem rimska trdnjava Praetorium Latobiorum, v kateri je bila posadka keltska.

Slišali smo že, da so leta 70 dolenjski Latobijci kot pomožni vojaki z rimskimi legijami oblegali in razdejali Jeruzalem. V Palestino so prišli lahko samo iz letobiške trdnjave v Trebnjem ali pa z Otoka, ker drugih rimskih ali keltskih posadk na latobiškem ozemlju takrat ni bilo. Ko se vrnejo, se pojavljajo na rimskem pokopališču v Dobrovi kamniti sarkofagi z Vzhoda. To nam zbuja sum, da so bili latobiški osvaja-

jalci Jeruzalema nemara prav z Otoka, kamor so z vojnega pohoda prinesli rabo kamnitih krst.

Imamo pa še drug dokaz za domnevo o keltskem Otoku.

Mesto, ki je umrlo pod naplavinami

Slišali smo o slabšanju podnebja v 1. in 2. stoletju. Leta 139 so hude povodnji kalnih rečnih voda zalile antično mesto na Otoku. Na rimsko cesto je pri Ruhni vasi legla več kot meter debela plast blata. Naprej proti Neviodunumu se je cesta brezupno pogrezala v neprehodna krakovska močvirja. Ni bilo misliti, da bi jo lahko rešili. Italija ni mogla dolgo ostati odrezana od svojega največjega vojaškega oporišča na Balkanu, Siscie. Posadka z Otoka, ki je skrbela za varnost nemotenega prometa, se je naglo odločila ali pa dobila ukaz, da cesto preloži na desno stran Krke. Najprej so poskušali premostiti reko od Drage na Gor. Gomilo, kjer je stala ilirska vas Cruc (ime so izgovarjali »Kruk«). Sredi začetega dela jih je pognala podivjana Krka.

Potem so ljudje z Otoka vkopali v levi breg Krke pristanišče za brod nekoliko više, pod Belo cerkvijo, kjer še vidimo njegove ostanke. Novo cesto, ki jo po napisih na rimskih milnikih pripisujemo cesarju Antoninu Piju, so v letih 139—141 speljali po desni strani Krke od Breške vasi skozi Cruc na današnje Razdrto, severno mimo Šentjerneja na prazni svet današnjih Grobelj, v Kostanjevici pa zopet čez reko na Neviodunum. Poštno in preprežno postajo z gostiščem so iz močno razdejanega mesta na Otoku preložili v ilirski Cruc, ki so mu keltski domačini v svojem jeziku rekli Crup. Obe imeni pomenita po naše »gomi-lo«, kakor se vas tudi danes imenuje. Novo cesto so vrisali v državni zemljevid rimskih cest. Pošto v Crucu so označili z romaniziranim imenom Crucium. Znameniti zemljevid iz srede 2. stoletja, ki smo ga doslej postavljali napak v konec starega veka, se nam je pod imenom Tabula Peutingeriana ohranila do danes.

Graditelji z Otoka so prevzeli vso skrb sedaj za novo cesto in, po rimskih predpisih, tudi za novo poštno postajo. Zato ne obnove rodnega mesta na Otoku, ampak ustanove novo naselje ob novi cesti, na praznih tleh današnjih Grobelj. Tja preselejo tudi pošto, ki ne more več spreminjati svojega uradnega imena. Še več! Ime pošte prevzame tudi mesto, ki pa mu meščani sami pravijo po keltsko Crup. To kaže, da so ljudje, ki so prišli z Otoka v grobeljsko mesto, večinoma (porimljanjeni) Kelti, ki pa takrat gotovo še govorijo tudi svoj jezik. Šele za konec 4. stoletja lahko trdimo, da je tudi po latobiškem podeželju staro kelt-

ščino že popolnoma izpodrinila neka vulgarna latinščina.

Uradno mestno ime Crucium je pozneje pozabljeno. Ohrani pa se keltska oblika Cruppi, ki jo kot živo ime kraja za časa ravskega kraljevstva zapiše v svoji znameniti Kozmografiji neznani geograf iz Ravene.

V razvalinah grobeljskega mesta so našli že več bronastih predmetov, npr. vrč, zajemalko, cedilo, za katere lahko trdimo, da so jih ustanovitelji Cruciuma prinesli s seboj z Otoka.

O Cruciumu smo dobili pred še ne letom dni posebno knjigo, ki je izšla v muzejski zbirki Situla. Zato si lahko prihranimo o njem obširnejše pripovedovanje. Omenim naj le, da je bilo mestece nenavadno bogato, saj si je krasilo svoja pomehkuževalna javna kopališča, ki so služila za družabna shajališča meščanov, z dragim pohorskim marmorjem. Zgradilo si je vodovod s svinčenimi cevmi, krasilo stene s slikami, tla z mozaiki. Večkrat je postalo plen barbarov.

Edina meščana iz Cruciuma, ki ju poznamo po imenu, sta Rimljana Sextus Capenius Viator in njegova žena Tullia Marcella. Mož, ki je proti koncu 2. stol. postavil sebi in ženi nagrobnik, ko sta oba še živela, je bil sodeč po osebnem pridevku Viator (Popotnik), najverjetneje uradni mestni kurir ali poklicni potnik kakih trgovcev.

Crucium doživi hud udarec, ko se podnebje izboljšuje, krakovsko močvirje osuši in preloži cesar Septimij Sever v letih 201—202 državno cesto z desnega brega Krke zopet na levega, da bi skrajšal pot iz Emone na Neviodunum. Ta tretja rimska državna cesta po dolini Krke se ne sklada povsod s prvo iz Avgustovega časa; Dobrovi in Otoku se iz strahu pred kako novo katastrofo umakne za kilometer proti severu. Rimljani so izdelali sedaj nov zemljepisni priročnik za popotnike, ki ga poznamo pod imenom Antoninov itinerar. V njem seveda ne najdemo Cruciuma.

Poštno in preprežno postajo ob Severovi cesti so arheologi našli l. 1958 v Ruhni vasi. Bila je obzidana in samotna.

Konec 4. stoletja zbeže meščani iz napačenega in opustošenega Cruciuma v Gorjance in si tam zgrade nam že znano trdnjavo Pennodun v rimski zidarski tehniki in s poslikanimi zidovi.

Zgubljen srednjeveški trg

Tisoč let po katastrofalnem propadu anonimnega rimskega mesta na Otoku se je tam utrdila vojska. Bili so najemniški oddelki višnjegorskih vitezov Draškovcarjev, ki so s koroškimi Spanheimi po hudih voj-

nah v letih 1125—1131 izgnali iz doline Krke Ogre in Hrvate in osvojeno zemljo, z Gorjanci in Žumberkom vred, priključili po tristo letih zopet k slovenskim deželam. Novo vojaško naselje na Otoku se je v 120 letih razvilo v zgodovinsko in gospodarsko pomemben srednjeveški trg Gutenwerth, ki je imel lastno deželno sodišče, svojo kovnico denarja, faro, mitnico in privilegirano brižinsko pivnico. Spoštovan je bil sodnikov kurir, imenovan »siman« (bavarski izraz je dal pogost priimek Simončič), ki mu je služba na konju prinesla nižje svobodnjaško plemstvo Edlinga. Še nekaj stoletij po propadu Gutenwertha se je ohranilo na Otoku ledinsko ime »Simanovo polje«. Siman je bil v Gutenwerthu to, kar menda »viator« v Cruciumu.

Veliki trg na Otoku so večkrat napadli Ogrji in Hrvati, ki se nikakor niso hoteli zlepa odpovedati dolini Krke. Uničili pa so Gutenwerth l. 1473 Turki. Prebivalci iz 52 vasi so se takrat zatekli v varstvo utrjenega Otoka. Dvakrat so Turke odbili, v tretjem navalu pa so neverniki trg pregazili. Zajete ljudi so pobili ali odpeljali v sužnost, Gutenwerth pa razdejali in požgali. Ljudski spomin pravi, da se je nekaj ljudi iz obleganega trga rešilo z ladjo, na katero so naložili tudi dragocenosti in cerkvene zvonove. Ladja se je na begu v novem rečnem ovinku potopila, kjer jo še danes straži vrag.

Ruševine trga so okoličani porabili za svoja židanja, tla pa preorali v polje. Kmalu ni nihče več vedel, kje je znameniti srednjeveški trg stal. Do naših časov sta se dve vasi potegovali za čast, da sta potomki Gutenwertha: Dobrova in Hrvaški brod. Domačini niso pravzaprav ničesar pozabili, saj so vedno in še danes govore o velikem mestu, ki se je razprostiralo od Kostanjevice do Novega mesta, središče pa da je bilo na Otoku. Tujega imena Gutenwerth niso Slovenci nikoli uporabljali. To imensko spako so skovali priseljeni tujci, meneč, da tiči v imenu Dobrova beseda »dober = gut«, werth pa pomeni otrok.

Sled za srednjeveškim Gutenwerthom se je zgubila iz prav posebnega razloga, ki se je v dolini Krke ponovil že tretjič: ko so iz starega keltskega »duna« premaknili plemensko prestolnico na Krško polje, je šlo tja tudi mestno ime »dun«; ko so iz ilirskega Cruciuma preselili rimsko pošto v novo rimsko mesto na tleh današnjih Grobelj, se s pošto seli tudi krajevno ime Crucium; ko so po uničenju Gutenwertha prenesli brižinske fevdalne urade z urbarji čez Krko na Hrvaški brod, gre z uradi tja tudi krajevno ime Gutenwerth. Domačini govore še naprej seveda smo o Hrvaškem brodu, ki mu pravijo odtlej tudi »mesto«. (Sosedna vas je še danes Zameško — svet

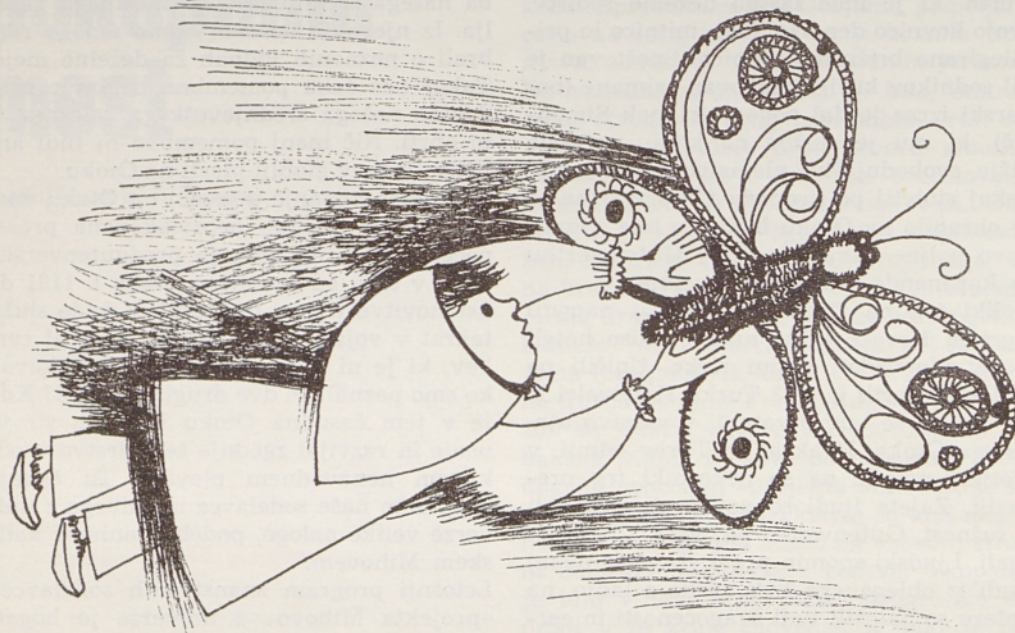
za mestom.) Zgodovinarji pa so hitro pozabili, da se je Gutenwerth nekoč na Hrvaški brod preselil z Otoka.

Šele po drugi svetovni vojni smo zmoto odkrili. Zanimanje za izginuli srednjeveški trg je oživelo. Tu se nam je ohranila nedotaknjena dragocena urbanistična podoba našega srednjeveškega mestnega naseља. Iz njegovih ruševin bomo mnogo razbrali o neznanih vojnah za deželne meje. Tukaj nas čaka pomembno poglavje zgodovine našega srednjeveškega železarstva in obrti. Nič manj pomembno ni tudi antično mesto v globlji plasti na Otoku.

Zaključno kopanje v jeseni na Otoku nam je prineslo povsem nepričakovana preseñčenja: odkrilo nam je predgutenverško dobo v času od osvojitve Otoka l. 1131 do ustanovitve trga v letu 1251. Kdo je služil takrat v vojaški posadki; kdo sezidal cerkev, ki je ni v tej dobi nihče pričakoval, ko smo poznali že dve drugi, poznejši? Kdo je v tem času na Otoku lončaril, strožil usnje in razvijal zgodnje železarstvo v odkritem nenavadnem plavžu? Tu čakajo predvsem naše sodelavce metalurge z univerze velike naloge, podobne onim v keltskem Mihovem.

Letošnji program znanstvenih sodelavcev »projekta Mihovo« z univerze je bogat: sondiranje in datiranje vsaj treh pristanišč na Otoku, raziskave železarske tehnologije od ilirske dobe do poznega srednjega veka; antropološke raziskave in dialektološki študij. Težišče raziskav ostaja seveda arheologom. Njihovi uspehi so že doslej presegli vsa naša pričakovanja. Treba bi jim bilo omogočiti tri terenske ekipe za vzporedno delo na Otoku in v Mihovem. Vzeti bi jim morali dosedanje skrbi, da si morajo za večji del svojih stroškov sami iskati sredstev pri mecenih, čeprav še v bodoče nanje računamo.

Nimamo arheološko bogatejših terenov, kot jih je našel »projekt Mihovo« v dolini pokopanih mest. Težko pa si tudi zamišljamo, da bi bil še kje naš kulturni dinar naložen na plodnejše obresti, ki bodo tu, brez strahu pred vsakršno inflacijo, bogato tekle našemu narodu, vse dokler mu bo kdo razlagal blestečo zgodovino njegove zemlje. Nikar ne pozabimo, da smo iz davnih pred-slovenskih kultur tudi sami rastli. Zadnji čuvarji celotnega pred-slovenskega izročila, keltski Bezjaki, ki jih je Primož Trubar še srečaval na področju Otoka in Krakova kot posebno ljudstvo, so ostali vendar do danes med nami. Gotovo nismo prevzeli od njih le vinske in poljedelske kulture, neviodunskega pluga, tesarske plenkače, zmajevskih mitov, bajk o čuvarjih zakladov in povest o desetem bratu, ampak še kaj pomembnejšega, za kar še ne vemo, komu naj se zahvalimo.

France Filipič

PALČEK ZASPAŃČEK

Povsod, kjer žive otroci, živi tudi palček Zaspanček. To je pritlikav možiček, ki se čez dan vedno skriva za posteljicami otrok, a ko se znoči, smukne k tistemu detetu, ki prvo zaspi. Na oči mu natakne dvoje brušenih ogledalc, na ustnice pa mu pripne pisanega metulja. Potem tisto dete v sanjah vidi skozi ogledalce prelepo deveto deželo, palačo s srebrnimi stebri, v kateri kraljuje sonce. Vidi pa tudi kaščo, v kateri spijo same zlate zvezde.

In kaj se zgodi s pisanim metuljčkom na ustnicah? Razpne svoja krilca, dete se ga oprime in poleti z njim skozi noč, ki pa zdaj ni več noč, temveč velik dan, tja do pisanih, dišečih livad. Spustita se

na najlepši cvet in srkata iz njegove čaše medico in roso.

Palček Zaspanček pa ima tudi piščalko. Vso noč sedi ob spečem detetu in iz piščalke izvablja čudovite glasove, podobne trkljajočim se biserom; dete pa sanja o tem, da zares padajo biseri z neba in da jih lovi v svoje ročice.

Ko vstane sonce in ko njegovi svetli žarki prisijejo v otroško sobo, se palček Zaspanček brž umakne. Pospravi svoje zaklade in se skriva za postelje. Tam je tako dobro skrit, da ga nihče ne najde. Čaka na noč, na trenutek, ko bo lahko smuknil k detetu, ki je prvo zaspalo.

Josip Stritar

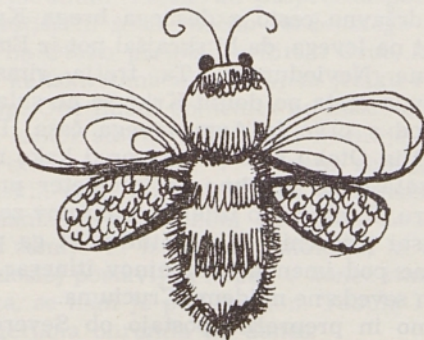
OBA JUNAKA

»Kako si spehan, bled in plah!
Kaj ti je, Tonče?« — »Oče, strah!« —
»Kje pa si bil, otrok, govori!« —
»Tam, veste, v Hudem bregu gori.

Rdeče jagode sem bral,
kar se prikaže mi žival;
rjava zgoraj, spodaj bela,
pa kakor človek je sedela!«

»Ušesa dolga?« — »Da, tako!« —
»Oči debele!« — »Pa kako!
Jaz gledam, kar pokima z glavo,
pa skoči.« — »Nate?« — »Ne, v goščavo.«

»Oba junaka, hajd nazaj!«
»Jaz pravim, medved bil je, kaj?«
»Da, dolgouhi in rjavi,
ki se mu tudi — zajec pravi!«

OTROŠKA LJUDSKA PESEM

Čebelica leti
najvišje pod nebo.
Čim višje leti,
tem lepše brenči
čebelica moja.

Ela Peroci

NINA V ČUDEŽNI DEŽELI

Nekoč je živela Nina. Bila je tako majhna, da ni mogla sama zlesti na stolček. In bila je tako majhna, da ni mogla sama držati v rokah skodelice mleka in ni mogla sama odpreti vrat, ampak nas je milo klicala. Bila je tako majhna, da smo jo morali po stopnicah nesti, kadar smo šli od doma in čez cesto, smo jo peljali za roko in globoko smo se sklanjali k njej, ko smo ji kaj pripovedovali. Bila je tako majhna, da se je med igračami in med rožami v parku zgubila. Nekoč smo šli z njo na travnik, pa se nam je zgubila v travi. Joj, kako smo jokali!

Klicali smo jo, a nas dolgo ni slišala. Potem smo slišali, kako se nekje smeji. Saj se je lahko smejala, goska jo je nosila na svojem hrbtu.

Nosila jo je in nosila in nam jo je pred nosom odnesla v čudežno deželo. V tej deželi je bilo vse tako majhno kakor

Nina. Tam je lahko sama zlezla na stolček, sama je lahko držala skodelico mleka v rokah, sama je lahko odpirala vsa vrata in stopnice so bile tako nizke, da je lahko sama tekala po njih. In čez cesto, ki je bila le majhna stezica, je sama hodila. Med rožami in igračami se Nina tam ni zgubila in trava na travniku je bila tako nizka, da bi lahko Nino že od daleč videli, a je nismo videli, ker nismo nikdar bili v tisti čudežni deželi.

Kako pa se je Nina vrnila iz tiste dežele? Saj se ni vrnila, Ostala je tam in goska jo je nosila na svojem hrbtu, kolikor si je Nina želela.

To je bila velika bela goska, nosila je Nino, nosila bi še mene, nosila bi še mene v čudežne majhne dežele — to je bila velika bela goska!

Lojze Zupanc

DRAŠČAN IN BOLHA

Draščan je obolev in legel v posteljo. Hoče zaspati, pa začuti, kako skače bolha v postelji. Zgrabi ga jeza:

»Uh, če te dobim, te bom zmlinčil!«

Ker je nikakor ni dobil pod prste, je gledal izpod čela kakor gad izpod kamna in mrmral:

»Ti, bolha! Če si bolna — zakaj skačeš? Če si pa zdrava — zakaj v posteljo si liš?«

Alojz Gradnik

UGANKA

Še zamrzle zemlje skorje
nepoklican hlapec orje,
orje, orje brez orala,
zaustavlja ga le skala.

(111)

Niko Grafenauer

ŠLIK ŠLAK

Pedenjped korenček strga,
šlik šlak, šlik šlak,
če se bratcu gumb odtrga,
šlik šlak, šlik šlak.

Pedenjbratrec mrko gleda,
šlik šlak, šlik šlak,
in zatoži Pedenjpeda,
šlik šlak, šlik šlak.

Pedenjočka prst izproži,
naglo sodi, nič ne čaka:
ta nagaja, oni toži,
kar oba našlikašlaka.

V tem mesecu se osipa mak

Ivo Zorman

Odlomek

Ivo Zorman v delu »V tem mesecu se osipa mak« v prvi osebi podaja usodo mladega človeka, ki se pod bremenom neizživete mladosti, težkih vojnih doživetij in vere v idealno ureditev družbe in sveta ne more sprijazniti z današnjim časom. V delu je podano vzdušje, v katerem so živeli in študirali dijaki in študentje prvega povojnega rodu, ki so z eno nogo še stopali nazaj v partizanstvo, z drugo pa v učilnice.

Ivo Zorman je znan tudi že po drugih delih, ki opisujejo partizanstvo in čas, tesno povezan z njim (npr. Čez dvajset let bo vse drugače). S tem, zadnjim delom pa je dozorel v resničnega pripovedovalca (Iz obraziložitve letošnje Levstikove nagrade). Pisatelj je dobil za to delo tudi letošnjo nagrado Osvobodilne fronte.

Prvikrat, ko sem jo poklical, sem ji rekel princesa.

»Ti, princesa, stopi no sem z grabljami,« sem ji rekel.

Takrat še ni bila moja žena. Še dekle ne. Takrat še tega nisem vedel, da je Hedvika. Njena polt je bila tako bela, skoraj prosojna, in njene roke so bile videti tako navajane dela, da sem jo moral zbosti. Zardela je, a je ubogljivo stopila k meni in naravnala gredico, ki sem ji jo pokazal.

To je bilo prvo leto po vojni, ko smo se venomer sestajali, ko smo se skoraj vsak dan zbirali v učilnici na koncu hodnika in se pogovarjali o svetu, ki ga bomo ustvarili. V letu dni... v dveh... v treh letih morda. Ali v desetih. Za čas se nismo spraševali. Vse življenje smo imeli pred seboj in to življenje je bilo dolgo. Zmerom smo kaj delali. Ali smo podirali ruševine, ki jih je pustila vojna, ali kopali jarke, ali urejali park pred šolo. Stene učilnic so bile prekrите z napisi, z risbami in slikami, na oglasnih deskah pa so viseli sezname, kjer smo vpisovali, koliko ur je kdo delal. Gojence z glasbene šole, ki smo jim zaradi prstov prizanašali s težaškimi opravili, smo gledali skoraj s pomilovanjem.

To je bil čas, ko smo bili skoraj prepričani, da bi zmogli vse. Tudi hrib bi postavili, če bi nam naročili.

To je bil čas, ko smo bili kakor zvesti vojaki pripravljeni vsak trenutek opraviti svojo dolžnost. Čeprav so nas že odpustili iz vojaških enot.

»Če smo šli golih rok nad sovražnika...« je Vladimir načenjal svoje pogovore.

Vladimir je bil politik. Rad je govoril. Postavil se je v tisto značilno držo, ki so jo tudi drugi posnemali po njem. Z obema rokama se je oprl v mizo, prekrižal noge in se nagnil naprej, kakor da bo zdaj zdaj planil med poslušalce. Hvalil je in obsodil in prerokoval in včasih je s prstom pokazal name in rekel:

»Naj Jan pove, kako smo se tolkli! Kako je padla Ferencjeva patrolja, Jan?«

Tudi po vojni so me klicali Jan, kakor da smo še zmerom partizani. In venomer so me silili, da sem pripovedoval o božičnem

jutru na Ribičevem laz. Že takrat sem nerad govoril o tem.

»Saj ste že slišali,« sem se branil.

Včasih me je popadel strah. Zaradi mrtvih. In zaradi lepega poročnika.

Če bi nenadoma stopil med nas, sem pomislil, če bi pokazal name...

Rešil mi je življenje, bi rekel.

To je bila nora misel. Kdove kje je bil lepi poročnik.

»Seveda smo slišali,« je rekel Vladimir.

»Pa bomo morali še. Da ne pozabimo.«

Nazadnje sem le povedal zgodbo, kakor so jo želeli.

To je bil čas, ko smo potrebovali junakov, nikoli jih ni bilo dovolj, mrtvih in živih junakov, da smo se zgledovali po njih.

Imeli smo se za stare, kakor da smo v letu dni preživeli desetletje. Brezskrbne mladosti res nismo poznali, pa tudi tega nismo vedeli, da smo zanjo ogoljufani.

»Srečni smo, ker živimo v tem času,« je rekel Vladimir.

V šolo smo hodili v vojaških bluzah, v jahalnih hlačah in v škornjih, in gledali smo profesorje, kakor da se morajo ti učiti od nas.

»Pa veste, tovarišica,« je vprašal Vladimir pri izpitu, »kaj pravi o tem Marx?«

Ne, profesorica tega ni vedela. Nemara da tudi Vladimir ni vedel, kakor ni vedel, katero obdobje je bilo prej, devon ali kreda. Izpit pa je napravil z odličnim uspehom. Zmerom je bil odličen.

»Stara devica življenja še videla ni od blizu,« je rekel. »Kar ve, je izvedela iz knjig.«

Pri tem si je z dlanjo pogladil brke.

Kretnja mu je prišla v navado, zato si je nehote segel z roko k ustom vselej, kadar je povedal kaj pomembnega.

Imeli smo vsak svoje slabosti. Vladimirova slabost so bili brki. In krčevito prizadevanje, da bi bil videti star in možat. Včasih je zjutraj, ko se je obril, vprašal gospo Bergantovo:

»Se vam ne zdi, da so zadnji čas gostejši?«

»Prav nič,« je rekla gospa Bergantova.

»Najbolje bo, če jih postrifeš.«

»Brke?« se je zgrozil Vladimir.

»Saj še niso brki. Morda bodo kdaj... kasneje.«

Če bi bil rekel to kdo drug, bi Vladimir podivjal. Le gospa Bergantova je lahko rekla vse. Zaradi sivih las... zaradi dobrodušnega nasmeha... zaradi skrbi, ki jo je imela z nami. Gospa Bergantova nas je klicala:

»Moji otroci!«

Je pa tudi skrbela za nas, kakor bi bili njeni. Vojna ji je vzela sina in moža. Ostala je sama. Mož je pogoltnil Dachau, sin pa je obležal v hajki nekje na Jelovici. Kdove kako tiho bi bilo njeno stanovanje, če ne bi bilo nas, komunardov. S hrupom smo napolnili vse prostore in povsod smo puščali svoje knjige in vojaške pasove in britvice in brisače. Največkrat smo si pozabili obrisati škornje in puščali smo tako razdejanje v kopalnici, da je morala sama pospravljati za nami. Danes se mi zdi čudno, da je toliko potrpeča.

»Saj vem, da bi tudi Mišek ne bil drugačen,« je rekla, ko je pobirala umazane srajce in nogavice.

Zamalo se nam je zdelo, ker se je svojega sina še zmerom spominjala kot Miška. Saj ni bil tako majhen. In bil je partizan. Očitati ji tega nismo. Kaj pa takale stara gospa ve o mladih in o revoluciji? Še zmerom je hodila k maši, vsako jutro, nad njeno posteljo je visela velika slika Kristusa in dvanajst apostolov, v kuhinji pa povečana birmanska fotografija njenega Miška.

»To naj bi bil partizan?« se je jezil Vladimir. »Z belim trakom na rokavu in z mašno knjižico v rokah?«

Poskusil je narisati Miška s partizansko čepico in s puško, a gospa Bergantova risbe ni marala obesiti.

»Ni pravi,« se je opravičevala. »Prav nič mu ni podoben.«

Za svojo sobo, za vso tisto meščansko navlako, ki jo je bila polna, je rekla:

»Kar pustite to, kakor je! Kaj bi me spreobračali na stara leta!«

Nam pa je tudi puščala naše stvari, kakor so nam bile všeč. Ničesar ni premaknila, ko je pospravljala, in nikoli ni omenjala risb, ki jih je Vladimir lepil na steno nad svojo posteljo.

Bili smo prijatelji in mislili smo, da bo zmerom tako. Družil nas je čas, v katerem smo živeli, in čas, ki smo verjeli vanj.

»Štirje komunardi,« je rekel Cene.

Ime nam je ostalo. Tudi drugi so nas klicali tako.

Če bi bilo to v drugačnih časih, bi si bili nemara prisegli večno zvestobo, tako zelo smo bili navezani drug na drugega. Takrat po vojni, pa to ni bilo potrebno, tako samoumevno je bilo, da bomo večno ostali zvesti. Drug drugemu. Partiji. Ljudstvu.

Cene je bil edini, ki je nekoč Miška poznal. Njega je gospa Bergantova prvega vzela pod streho, ta pa je drugega za drugim pripeljal še svoje prijatelje.

»Nima kje spati,« je dejal.

In gospa Bergantova je rekla:

»Pa naj ostane tu!«

Dokler soba ni bila polna, dokler niso stale v njej štiri vojaške postelje, tesno druga ob drugi, da se je bilo komaj mogoče gibati med njimi. Če bi bilo še kaj prostora, bi prišel tudi peti in v sobo bi postavili še peto posteljo.

Cene je bil filozof. V razredu je govoril o pariški komuni, o ruski revoluciji in o razrednem boju. Ko smo pri pouku začeli s tem poglavjem, mu je profesor za zgodovino pokazal stol pred tablo, sam pa se je podal med poslušalce. Tako se je zavaroval pred ugovori, ki jih je bržkone pričakoval. Nikoli se ni prerekal z nami.

Skraja je bil Cene nemški vojak. O tem ni dosti govoril, le včasih je dejal:

»Poznam fašizem. Videl sem ga od znotraj.«

Na vzhodni fronti je prebegnil na drugo stran in potlej po čudnih poteh prišel v partizane. Iz Rusije je prinesel polno glavo misli, načeta pluća in ljubezen do zasneženih step.

Vladimir je na sestankih večkrat dejal:

»Nam bo Cene povedal, kako je v komunizmu!«

Cenetove zgodbe so nam bile potrebne. Nekako tako kakor moje pripovedovanje o Ferenčevi patrolji. Govoril je z navdušenjem.

»Eh, matjuška Rusija,« je imel navado reči. Ljubil je daljno deželo in ruske pesmi, tretje ljubezni pa ni poznal, kakor je trdil. Tega mu seveda nismo verjeli.

»Nesrečna ljubezen?« smo ugibali.

Gledali smo medaljon, ki ga je nosil na verižici okoli vratu, in bili smo prepričani, da hrani v njem pramen las. Pramen las kakega dekleta, seveda.

»Morala je biti Rusinja,« smo ugibali. »Pa je umrla ali kaj...«

Tako se je rodila legenda o Cenetovi ljubezni. Pred njim je nikoli nismo omenjali, ker smo bili prepričani, da trpi.

Kadar je pel, se mi je zdelo, da poje njej. Mislim, da ni imel posebno lepega glasu, pa tudi pljuča mu niso dala, da bi se pri petju razživel. Ampak tudi pesmi so sodile v naš čas, zato smo ga radi poslušali, kadar je snel kitaro z zidu in sedel k oknu.

Tudi Anton je bil nemški vojak. V Franciji. Cene, ki je poznal te reči, je trdil:

»Kdor ni spoznal Rusije, ni okusil prave vojne.«

Anton pa je zmignil z rameni in dejal:

»Vsak po svoje smo jo.«

»Si kdaj ležal v jarku? V blatu?«

Ne, tega Anton ni okusil. V vojni ga je spremljala sreča. Ali pa se je znal nesreči tako spretno ogniti. Še preden so odprli drugo fronto, še preden so se začeli boji, se je umaknil k francoskim partizanom in preživel tam najlepše vojno leto, kakor je sam dejal. Spoznal je domačinko in se oženil z njo. Ko se je vrnil domov, je imel že družino: punčko z zlatim čopom in ženo, ki se je mučila s slovenskimi besedami.

Živeli sta pri Antonovih starših, na vaški šoli, kjer je bil oče za učitelja. In enkrat na mesec sta ga obiskali. Takrat smo se obzirno umaknili iz stanovanja in gospa Bergantova je za uro ali dve odpeljala punčko v park. Ali pa h kateri svojih znank. V tistem letu po vojni ni bilo po trgovinah nič takega, s čimer bi zmotila otroka, ne sladkarij ne igrač. Zato pa je bilo mogoče dobiti pri znanki skodelico vložnega kompota ali pest suhih sliv. Samo da je bila punčka zadovoljna.

»Tako je ljubka,« je rekla gospa Bergantova.

Saj je bila res. S tistim čopkom in z velikimi očmi. Le da za otroka nismo imeli pravega razumevanja. Naša življenjska pot je bila tako široka, da se je drobno dekletce kar izgubilo na njej, kakor zrno peska. Kdo naj bi se mudil z njo?

Še govorili nismo o tem, le Vladimir je včasih zbodel prijatelja.

»Posvečena ljubezen,« je rekel. »Kar je za nas greh, je zate dolžnost. Nekaj svetega.« Anton se ni branil. Samo nasmehnil se je in prikimal.

»Kako bi bilo, če bi jaz pripeljal dekleta?«

»Poskusi,« je rekel Anton.

»Misliš, da bi šla Bergantova v park?«

»Poskusi,« je ponovil Anton.

»Pri tebi kar čuti, da te je blagoslovil župnik, zato ji je všeč. Pa reci, če te ni!«

»Župnik,« je pritrdil Anton. »Tako je tam v navadi.«

»Veš, kaj je pri tem najbolj čudno?«

»Ne.«

»Da smo tudi mi zastrupljeni s takim prepričanjem. Komunardi. Kakor bi se bili dogovorili, da bo tako. Zakon! Vse drugo je greh, ki ga je treba skrivati. Po parkih, če drugače ne gre.«

V resnici Antonu žene ni zavidal. Nihče mu je ni. Zdelo se nam je, kakor da je zvezan. Poročen! To je bilo slišati tako kakor primeren samo za nekatere dolžnosti. Kot bi mu tista cesta v prihodnost ne bila tako široko odprta, kakor je bila nam. Zato smo se obzirno umaknili iz stanovanja, kadar je prišla žena, in se vračali pozno, ko se je že poslavljala.

»Mon ami...« nas je predstavljal Anton.

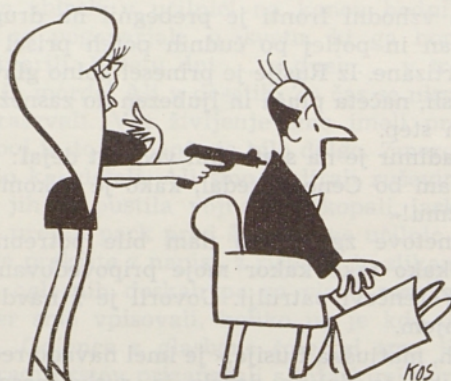
- Ja, kako pa to, da se je med Tonetom in Ančko razdrlo?
- Veste, ona ima preveč preteklosti, on pa nobene bodočnosti.

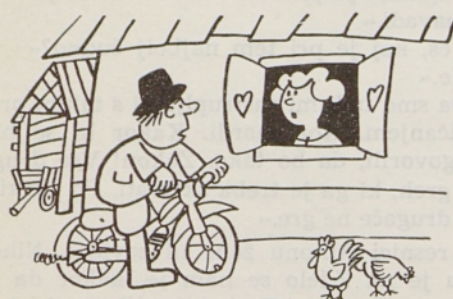
- Si pogledala, Metka, če ima mesar svinjske parklje?
- Sem pogledala, pa nisem videla, ker je bil obut.

- Oh, ljuba moja, z dedci je samo delo! Mojemu neprestano strežem spred in zad!
- Misliš, da je moj kaj boljši? Še iglo mu moram vdeti, kadar si gumb šiva.

- Oprosti, dragi, tako grdo te varam, da moram narediti konec tej sramoti.

- Veš, Micka, jaz bi te že vzela, pa tvoja mati govori po vasi, da sem neumen, če te vzamem...
- Nič ne maraj, Janez, kar mati govori. Saj veš, da ne zna držati zase nobene skrivnosti.

- Ne plačam! Preveč sem investiral, zdaj sem pa nelikviden.

Malo iz »Pavlihe« malo od drugod

Brez spremembe

- Lidija, se je v tvojem življenju kaj spremenilo, odkar si poročena?
- Kje pa! Prej sem pol noči čakala, da je odšel domov, zdaj pa čakam pol noči, da se primaje domov.

Poprečni Slovenec

- Si ga vzela zaradi denarja?
- Kje neki, saj ni tako bogat.
- Potem si ga vzela samo iz ljubezni?
- No, tako reven pa spet ni bil!

Srečnež

- Rečem ti, Tone, da ni zvestejše žene na svetu od moje Minke.
- Daj no mir, Miha, saj vsi vemo, da ti je že sedemkrat ušla.
- Res je, a se je tudi vedno vrnila!

Klub copatarjev

V Zalogu pri Ljubljani imajo že deset let svojevrsten klub, katerega člani so sami zakonski možje. Zberejo se običajno v marcu, po praznovanju dneva žena. Klub copatarjev tudi po svoje praznuje in seveda, sami moški, brez žensk. Člani kluba so se zbrali pred zaloškim zadržnim domom na javnem zborovanju. Slavnostni govornik je spregovoril o težavah zakonskih mož in naglasil, da naj si člani dobro privoščijo ta svoj praznik, edini dan v letu, neodvisno od žena. Dejal je, da bi morali tudi sprejeti program, kako se bodo ženam uprli. Nič več ne bodo hodili namesto žen v trgovine, na trg, pa doma kuhali in pomivali. Delo si morajo doma enakopravno razdeliti, tako, na primer, da žena skuha, mož pa poje kosilo, žena pomije posodo, mož pa jo pobriše — skozi vrata k popoldanskem počitku itd.

Po zborovanju so razvili tudi svoj copatarski prapor, pet najbolj »zatiranih« mož pa je sprejelo medalje za copatarske zasluge. Zatem pa so se šli seveda tolažit v gostilno.

Vse o Dolenjski — vsak teden v

Dolenjskem listu

Uprava in uredništvo
NOVO MESTO
poštni predal 33

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE BLEDO

s svojimi obrati v BOHINJSKI BISTRICI, na BLEDU, MOJSTRANI in v PODNARTU

nudi svoje preizkušene in renomirane proizvode: žagan les iglavcev, žagan les listavcev, ladijski pod, stropne in stenske obloge, vrata vseh vrst, vezane opažne plošče za gradbeništvo, sredice za panel-plošče, lesno moko, lesno embalažo vseh vrst, opremo avtomatskih kegljišč, vse vrste transportnih naprav, čelilnike in gradbiščne omarice.

Zahtevajte prospekte naših proizvodov!

S

Zavarovalnica SAVA

PE KRANJ

Ob prihodu v našo domovino vam, dragi rojaki, želimo dobrodoščilo. Obenem vas vljudno vabimo, da se v primeru, če boste potrebovali kakršnokoli zavarovanje, obrnete na našo poslovno enoto v **Kranju**, **Oldhamska cesta 2**, kjer vam nudimo vse vrste zavarovanja: življenjsko-nezgodno zavarovanje, vlomske tatvine, avtomobilsko nezgodo, premoženjsko zavarovanje itd.

Priporoča se kolektiv

ZAVAROVALNICE SAVA
POSLOVNA ENOTA KRANJ

Rojaki, ki potujete v Jugoslavijo in Evropo, zaupajte se nam!

Translurist

vam nudi vse vrste turističnih uslug — prevoze in izlete z lastnimi najmodernejšimi avtobusi, hotelske rezervacije v lastnih in tujih hotelih, vse vrste vozovnic, karte za prireditve, lov in ribolov in druge.

CENTRALA: LJUBLJANA, Šubičeva ulica 1. telefon 20 136, telex YU ALPEX 34528

POSLOVALNICE: Ljubljana, Bled, Bohinj, Radovljica, Skofja Loka, Domžale, Piran.

Podrobnejše informacije v ZDA pri

KOLLANDER WORLD TRAVEL, INC. 6419 St. Clair Ave.
CLEVELAND, Ohio 44103, USA

ZAHTEVAJTE PROSPEKTE!

Jugoslovanski aerotransport

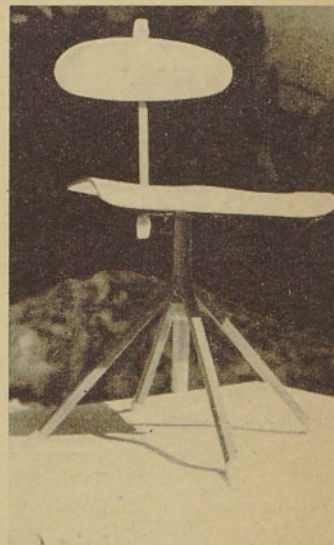
POSLOVALNICA LJUBLJANA

Titova 38
Telefon: 314 340, 314 341

Dragi rojaki, JAT vam omogoči v času vašega obiska stare domovine, da si ogledate največ krajev, ki vas zanimajo. Ljubljana je povezana z letalskimi linijami z Beogradom, v času letne sezone pa tudi s Splitom in z Dubrovnikom.

Oprema

Izdelujemo pohištvene in stavbene mi-zarske izdelke — opremo za trgovske in gostinske lokale — vse vrste avto ponjav in tapcirano pohištvo.

Opravljamo pleskarska, soboslikarska in steklarska dela.

**Obrtno podjetje
OPREMA
KOČEVJE**
Tomšičeva ulica

Hotel Slon

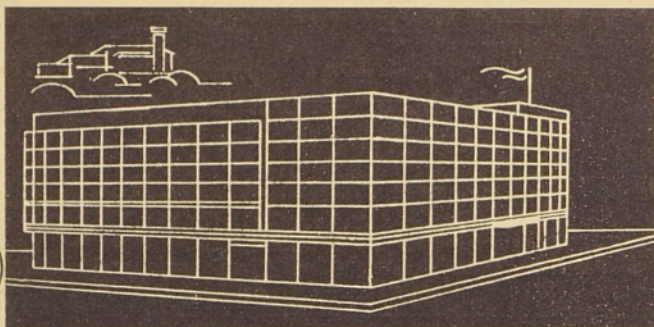
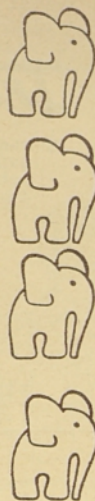
LJUBLJANA, TITOVA CESTA 10

Telefon: 24 601/607

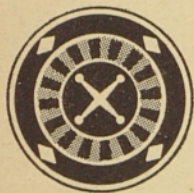
24 616/619

Telex: 31254 YU SLON

Telegram: SLON LJUBLJANA

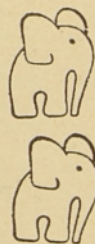

Hotel A kategorije z modernim komfortom v strogem centru mesta. Klastišna restavracija s prvorazredno mednarodno kuhinjo. Narodna restavracija »Klet Slon« s tipično dekoracijo, s slovenskimi in jugoslovanskimi specialitetami. Nočni bar z mednarodnim artistskim programom. Kavarna z godbo, odlična slaščičarna, senčnat vrt. Bistró Slon z delikateso, ekspresom in snack barom. Trgovina s spominki. Lepo urejeni klubske prostori in banketna dvorana za konference, sprejeme, slavnostna kosila, cocktail parties in razne prireditve. Menjalnica v hotelu. Sedež Sekcije barmanov Jugoslavije.

casinò ljubljana

- ROULETTE
- CHEMIN DE FER
- BLACK JACK
- TRENTÉ ET QUARANTE

mali oglasi pozdravi mali oglasi pozdravi

Naročite jih na naslov

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II

Cena: do 30 besed je 60,00 dinarjev.

TROSOBNO STANOVANJE V LJUBLJANI, 70 m², v novejšem bloku, z garažo in telefonom, blizu centra, ugodna lega, prodam. Ponudbe pod »Vseljivo poleti 1970«.

Prodajam lepo AVBO. Izdelam tudi celo narodno nošo ter punčke v noši. Informacije na naslovu:

M. Ogrinc - Oven

Škofljica 112 pri Ljubljani

hitro - varno - udobno

novi poslovni dizelmotorni vlaki

združenega železniškega transportnega podjetja

Ljubljana

Udobno potovanje zagotavlja sodobna oprema vlaka. Letalski se-
deži — Klimatsko zračenje — toplozračno in toplovodno ogrevanje
— bife — postrežba v vlaku s toplimi in hladnimi jedili in pijača-
mi — stevardese — informacije — ozvočenje vlaka — spalni in
konferenčni oddelki!

Oglejte si vozne rede:

EMONA EKSPRES

	5.30	Ljubljana	↑ 2.20	
6.20	6.21	Zidani most	20.28	20.29
7.16	7.20	Zagreb	19.24	19.26
11.26		Beograd		15.24

ARENA EKSPRES

	4.08	Pulj	↑ 21.41	
4.36	4.37	Kanfanar	21.12	21.13
4.58	4.59	Pazin	20.51	20.52
5.31	5.32	Buzet	20.12	20.16
6.08	6.09	Divača	19.36	19.37
6.41	6.42	Postojna	19.00	19.01
7.33	7.38	Ljubljana	18.03	18.05
8.28	8.30	Zidani most	17.11	17.12
9.25		Zagreb		16.13

Rezervacija sedežev obvezna!

Potniki, poslovni interesi! Izkoristite ugodnosti hitrega in udob-
nega potovanja z našimi najhitrejšimi dizelmotornimi vlaki

EMONA EKSPRES — ARENA EKSPRES

Vse informacije: ŽŽTP TURISTIČNO TRANSPORTNI BIRO

LJUBLJANA, Titova 32, tel. 311 851

MARIBOR in CELJE na železniški postaji

POSTOJNA, Tržaška cesta 4, tel. 21 344

PULJ, Ul. Mate Balota 4

Stare domačije v Breginju na Primorskem. Na zunanji strani: Log
pod Mangrtom. Obe fotografiji posnel: Jaka Čop

